

UNIVERZITETNI UČBENIK

Kvalitativna analiza v babištvu z orodjem MAXQDA

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VISOKO ŠOLSTVO,
ZNANOST IN INOVACIJE

UNIVERZA
V LJUBLJANI

NAČRT ZA OKREVANJE IN ODORNOST

Financira
Evropska unija
NextGenerationEU

Predgovor

Raziskovanje je temelj razvoja vsake stroke in babištvo pri tem ni izjema. Sodobno babištvo presega zgolj izvajanje kliničnih postopkov; vključuje kritično mišljenje, refleksijo prakse ter ustvarjanje novega znanja, kar prispeva k varni, kakovostni in na dokazih temelječi obravnavi žensk, novorojenčkov in družin. Prav kvalitativno raziskovanje nam omogoča poglobljen vpogled v izkušnje, potrebe in vrednote uporabnic ter strokovnjakov, kar je za babištvo kot poklic, ki v ospredje postavlja sodelovanje, empatijo spoštovanje, še posebej dragoceno.

Učbenik **Kvalitativna analiza v babištvu z orodjem MAXQDA** je nastal z željo, da študentom in strokovnjakom različnih strok približamo proces kvalitativnega raziskovanja ter jih opolnomočimo za samostojno analizo podatkov. Pripravili smo ga v sklopu pilotne izvedbe izbirnega strokovnega predmeta Izobraževalni, svetovalni in terapevtski pristopi v babištvu (ISTPB), ki smo ga razvili na Oddelku za babištvo Zdravstvene fakultete Univerze v Ljubljani, v okviru projekta UL za trajnostno družbo – ULTRA 8.06, Vseživljenjsko projektno e-učenje.

Poseben poudarek v učbeniku namenjamo praktični uporabi programa MAXQDA. Za prikaz njegove uporabe smo s pomočjo umetne inteligence pripravile tri simulirane intervjuje. Takšen pristop omogoča etično ustrezno rabo podatkov, saj bi bilo v kontekstu predstavljene raziskave z anonimizacijo težko v celoti zagotoviti anonimnost udeležencev. Hkrati umetno ustvarjen podatkovni nabor povsem zadošča za prikaz osnovnih postopkov in funkcij programa.

Verjamemo, da bo učbenik služil kot varen učni prostor za razvijanje raziskovalnih spretnosti ter kot spodbuda k nadaljnjemu raziskovanju. Le z aktivnim soustvarjanjem znanja lahko krepimo strokovno avtonomijo babic ter gradimo babištvo, ki temelji na dokazih, strokovnosti in spoštovanju izkušenj žensk.

Želimo si, da bi študentje in zaposleni, ki delujejo na področju reproduktivnega zdravja, raziskovalne kompetence umestili v samo jedro profesionalne identitete.

– Avtorice

Recenzijsko poročilo

Besedilo predstavlja celovit in sistematično zasnovan univerzitetni učbenik za kvalitativno raziskovanje v babištvu, s posebnim poudarkom na analizi kvalitativnih intervjujev in praktični uporabi programa MAXQDA. Struktura dela je logično razporejena, vsebinsko dosledna in bralca postopno vodi od teoretičnih izhodišč do konkretne raziskovalne prakse, kar je ena izmed ključnih prednosti učbenika.

V uvodnih poglavjih avtorice jasno in pregledno predstavijo osnovne pojme, metodološke pristope ter etična načela kvalitativnega raziskovanja. Razlaga je primerna tako za začetnike kot tudi za bolj izkušene raziskovalce. Osrednji del besedila je namenjen analizi kvalitativnih intervjujev, pri čemer avtorice uspešno povezujejo teorijo z raziskovalno prakso ter poudarjajo reflektivno vlogo raziskovalca, ki je v kvalitativnem raziskovanju ključnega pomena.

V nadaljevanju je podrobno predstavljena analiza podatkov. Bralec prejme jasna navodila o organizaciji dokumentov in začetnem raziskovanju gradiva, kar pogosto predstavlja izziv ob začetku kvalitativne analize. Proces kodiranja je predstavljen pregledno in metodično, zato besedilo deluje kot praktičen vodnik in ne zgolj kot teoretični opis postopkov.

Posebna pozornost je namenjena praktični uporabi programa MAXQDA, kar predstavlja pomembno dodano vrednost učbenika. Opisi ustvarjanja kategorij, kodiranja ter analitičnih možnosti programa so uporabni, jasno strukturirani in neposredno povezani z vsebinskimi poglavji. Avtorice s tem učinkovito premostijo vrzel med metodološko teorijo in uporabo digitalnih orodij v raziskovalni praksi.

Poglavje, posvečeno pisanju raziskovalnega poročila, dokumentiranju raziskovalnega procesa ter arhiviranju podatkov, smiselno zaokroži celotno delo in dodatno poudari njegovo uporabno vrednost.

Na podlagi pregleda ocenjujem, da gre za kakovosten, poglobljen in praktično usmerjen univerzitetni učbenik, ki bo dragocen vir za študente babištva, raziskovalce ter vse, ki se ukvarjajo s kvalitativnim raziskovanjem v zdravstvu.

– doc. dr. Ljubiša Pađen

Recenzijsko poročilo

Univerzitetni učbenik obravnava področje kvalitativnega raziskovanja s posebnim poudarkom na analizi kvalitativnih intervjujev v babištvu ter sorodnih zdravstvenih in družboslovnih disciplinah. Izbrana tematika je aktualna in relevantna za sodobno babiško izobraževanje, saj odgovarja na potrebe po razvoju raziskovalnih kompetenc, reflektivne prakse in na dokazih temelječega delovanja v kliničnem okolju.

Vsebina učbenika zajema celoten raziskovalni proces in omogoča celostno razumevanje kvalitativnega raziskovanja, kar je v skladu z usmeritvami sodobnega visokošolskega izobraževanja.

Učbenik je metodološko utemeljen in dosleden. Kvalitativni raziskovalni proces je predstavljen kot reflektiven in iterativen, kar je skladno s temeljnimi epistemološkimi izhodišči kvalitativne metodologije. Avtorice sistematično obravnavajo vse ključne faze raziskovalnega dela: oblikovanje raziskovalnih vprašanj, pripravo in organizacijo podatkov, kodiranje, razvoj kodnega sistema, analizo odnosov med kategorijami, interpretacijo rezultatov ter pisanje raziskovalnega poročila. Posebej je poudarjena transparentnost analitičnih odločitev, kar prispeva k metodološki verodostojnosti raziskav in k razvoju raziskovalne integritete pri študentih.

Učbenik je jasno strukturiran, vsebinsko logično stopnjevan in prilagojen ciljni populaciji študentov. Terminologija je natančna, razlage pa jasne in razumljive. Pomembno didaktično vrednost imajo številni konkretni primeri iz babiške in porodniške prakse, ki omogočajo lažje razumevanje zahtevnejših metodoloških postopkov ter ponazarjajo povezavo med raziskovanjem in kliničnim delom. Na ta način učbenik presega zgolj metodološki priročnik in deluje kot učinkovito učno gradivo, ki povezuje teorijo, raziskovanje in prakso.

Pomemben in inovativen doprinos učbenika predstavlja sistematična vključitev računalniško podprte kvalitativne analize z uporabo orodja MAXQDA. Programska oprema je predstavljena preiščljeno, postopno in kritično. Avtorice jasno poudarijo, da programska orodje ne nadomešča raziskovalčeve interpretativne presoje, temveč jo strukturirano podpira.

Učbenik pomembno prispeva k razvoju raziskovalne pismenosti, ter k razumevanju pomena raziskovanja za razvoj stroke.

– prof. dr. Barbara Simonič

Kazalo vsebine

Kvalitativna analiza v babištvu z orodjem MAXQDA	1
01 Kvalitativno raziskovanje v babištvu	1
1.1 Uvod v kvalitativno raziskovanje	2
1.2 Metodološki pristopi v kvalitativnem raziskovanju	4
1.3 Metode zbiranja podatkov	9
1.4 Priprava gradiva za analizo	15
1.5 Tematska analiza	16
1.6 Etika v kvalitativnem raziskovanju	20
02 Sistematična analiza kvalitativnih intervjujev	24
2.1 Metodološko ozadje sistematične in osredotočene analize intervjujev	25
2.2 Kodiranje kot osrednji element analize	25
2.3 Analiza intervjujev v šestih korakih	27
03 Priprava in organiziranje podatkov	31
3.1 Priprava in organiziranje podatkov	32
3.2 Uvoz intervjujev in organiziranje v skupine dokumentov	34
3.3 Pomen raziskovalnih vprašanj v kvalitativnem raziskovanju	37
3.4 Refleksija predpostavk raziskovalca	40
3.5 Raziskovanje intervjujev kot prvi analitični korak	42
04 Priprava besedila za kvalitativno analizo	49
4.1 Kode, kategorije in koncepti	50
4.2 Kategorije v kvalitativni analizi	52
4.3 Razvijanje kategorij za osnovno kodiranje	54
4.4 Shema polstrukturiranega intervjuja kot osnova	54
4.5 Praktična uporaba programa MAXQDA za ustvarjanje kategorij in kodnega sistema	59

05	Osnovno kodiranje besedila	63
5.1	Pravila osnovnega kodiranja	64
5.2	Praktična uporaba programa MAXQDA za osnovno kodiranje	68
06	Razvoj kodnega sistema in sekundarno kodiranje besedila	72
6.1	Koraki sekundarnega kodiranja	73
6.2	Praktična uporaba programa MAXQDA za sekundarno kodiranje	78
07	Analitične možnosti kvalitativnih intervjujev	85
7.1	Matrika strukturiranih vsebin po zaključenem kodiranju	86
7.2	Načrtovanje nadaljnje analize	88
7.3	Poglobljena analiza izbranih kategorij in priprava raziskovalnega poročila	89
7.4	Tematski povzetki po posameznem primeru (intervjuju)	92
08	Pisanje raziskovalnega poročila in dokumentiranje procesa	97
8.1	Slog pisanja in standardi znanstvenega poročanja	98
8.2	Arhiviranje podatkov in dokumentiranje analitičnega procesa	101
8.3	Zaključna refleksija: pisanje in dokumentiranje raziskav v babištvu	102

01 Kvalitativno raziskovanje v babištvu

Kvalitativno raziskovanje ima v babištvu pomembno vlogo, saj omogoča poglobljeno razumevanje izkušenj, doživljanja in pomenov, ki jih posamezniki pripisujejo zdravstveni obravnavi. Za razliko od kvantitativnih pristopov, ki se osredotočajo predvsem na merljive izide, kvalitativne metode omogočajo vpogled v kompleksnost odnosov, odločanja in praks v kliničnih in zunajkliničnih okolišjih. V babištvu je kvalitativno raziskovanje posebej dragoceno, ker prispeva k razumevanju perspektiv žensk, babic in družin ter podpira razvoj na žensko osrediščene, empatične in na dokazih temelječe obravnave.

1.1 Uvod v kvalitativno raziskovanje

Raziskovanje je proces, s katerim si prizadevamo širiti znanje, razumeti človeške izkušnje in odkriti osnovne mehanizme družbenih in vedenjskih pojavov. V raziskovanju najpogosteje razlikujemo dve temeljni raziskovalni paradigmi: **kvantitativno in kvalitativno**. Medtem ko kvantitativne raziskave merijo in analizirajo številčne podatke, da bi odkrile vzorce in odnose, kvalitativne raziskave dajejo prednost globokemu razumevanju pred širino.

Kvantitativne raziskave temeljijo na zbiranju in analizi numeričnih podatkov ter uporabi statističnih metod. Njihov cilj je merjenje pojavov, ugotavljanje povezav med spremenljivkami ter **posploševanje rezultatov na širšo populacijo**. V babištvu kvantitativni pristop pogosto uporabljamo za spremljanje zdravstvenih izidov, pogostosti zapletov ali učinkovitosti posameznih intervencij. **Kvalitativne raziskave pa se osredotočajo na neštevilske podatke**, kot so besede, pripovedi in opisi izkušenj. Njihov cilj je **poglobljeno razumevanje družbene in klinične realnosti z vidika posameznikov**, ki jo doživljajo. V babiškem raziskovanju omogočajo vpogled v izkušnje žensk, partnerjev in babic ter v pomen, ki jih ti pripisujejo babiški obravnavi.

Kvalitativno raziskovanje izhaja iz latinske besede »qualitas« in pomeni kakovost, vrednost, lastnost ali značilnost. V kontekstu raziskovanja se nanaša na naravo, značilnosti ali lastnosti nečesa, kar je navadno povezano z razumevanjem in opisovanjem pojavov ali izkušenj na globlji ravni, brez merjenja ali kvantifikacije. Kvalitativno raziskovanje je torej ključno za preučevanje družbenih odnosov v hitro spreminjajočem se svetu. Zaradi raznolikosti življenjskih izkušenj je nujen občutljiv pristop k raziskovanju ter prilagajanje novim družbenim kontekstom in pogledom. Gre za širok pojem, ki obsega različne raziskovalne pristope. Ti se razlikujejo glede na teoretično ozadje, način razumevanja raziskovalnega predmeta in metodološki pristop. Temeljijo na treh ključnih usmeritvah:

- **simbolni interakcionizem** preučuje, kako posamezniki oblikujejo in razlagajo pomen družbenih interakcij ter svojega okolja,
- **etnometodologija** se osredotoča na analizo vsakdanjih praks in načinov, s katerimi ljudje vzpostavljajo in vzdržujejo družbeno realnost,
- **strukturalistična in psihoanalitična perspektiva** izhajata iz predpostavke, da nezavedni psihološki ali družbeni procesi oblikujejo posameznikovo doživetje in vedenje.

V kvalitativnem raziskovanju ni ostre ločnice med epistemologijo (razumevanjem narave znanja) **in ontologijo** (razumevanjem narave bivanja), saj znanje ni neodvisno od resničnosti, v kateri nastaja, temveč je z njo neločljivo povezano.

Za kvalitativno metodologijo je značilen induktivni raziskovalni pristop, pri katerem raziskava praviloma ne izhaja iz vnaprej oblikovane teorije, temveč je njen cilj identifikacija in razvoj teorije oziroma odgovorov na raziskovalna vprašanja na podlagi natančnega opisa in poglobljene analize proučevane situacije. **Temelji na predpostavki, da je realnost družbeno konstruirana**, pri čemer ima subjektivna izkušnja posameznika osrednjo vlogo. Spremenljivke so kompleksne, medsebojno prepletene in pogosto težko merljive. **Kvalitativna raziskava uporablja emični pristop**, ki pomeni raziskovanje z vidika udeležencev oziroma »pogled od znotraj«. **Metodologija je izrazito**

humanistično usmerjena, saj poudarja razumevanje pomenov, vrednot in konteksta človeškega delovanja.

Raziskovalne pristope lahko razdelimo na tiste, ki poudarjajo subjektivno izkušnjo, in tiste, ki opisujejo različna družbena okolja – od vsakdanjih do institucionalnih. Ti pristopi se razlikujejo glede na razumevanje odnosa med posameznikovimi izkušnjami, dejanji in interakcijami ter širšim družbenim kontekstom.

Osrednje ideje kvalitativnega raziskovanja se razlikujejo od kvantitativnega pristopa. Ključne značilnosti kvalitativnega raziskovanja obsegajo:

- izbiro ustreznih metod in teorij,
- prepoznavanje in analizo različnih vidikov,
- refleksijo raziskovalcev o raziskavi kot delu procesa ustvarjanja znanja,
- raznovrstnost pristopov in metod.

Pri kvalitativnem raziskovanju raziskovalec aktivno sodeluje pri zbiranju in analizi podatkov, pri čemer njegova interakcija s preučevanim okoljem postane ključni del procesa pridobivanja podatkov. Za razliko od kvantitativnih študij, ki poudarjajo objektivnost, kvalitativni raziskovalci priznavajo svoj vpliv na raziskovalni proces. Subjektivnost raziskovalca in udeležencev je sestavni del raziskave, saj raziskovalec zapisuje svoje vtise, občutke in opažanja v raziskovalne dnevnike in so pomemben del interpretacije podatkov. Refleksivnost, del katere je kritično preverjanje lastne pristranskosti, je ključna za verodostojnost študije in omogoča raziskovalcu, da se zaveda svojih pogledov ter morebitnih vplivov na raziskovalni proces. Raziskovalec zajema podatke z notranje perspektive, pri čemer se osredotoča na zaznavanje udeležencev in uporablja empatično razumevanje, ki presega lastne predsodke. Ob tem spodbuja udeležence k aktivnemu raziskovanju njihovih lastnih izkušenj in pogledov, tako da ne ostajajo zgolj pasivni, temveč postanejo soraziskovalci, ki s svojimi refleksijami in prispevki soustvarjajo raziskovalni proces.

Kvalitativno raziskovanje je dinamičen in pogosto nepredvidljiv proces, ki povezuje in prepleta:

- raziskovalne probleme, teorije in metode,
- načrtovanje raziskave, strategije in tehnike,
- zbiranje in analizo podatkov.

Zaradi svoje prilagodljivosti stvarnim situacijam kvalitativnih raziskav pogosto ni mogoče jasno razdeliti na specifične faze ali tehnike, kot je to značilno za kvantitativne raziskave. Raziskovalni postopki namreč pogosto potekajo nelinearno in se sproti prilagajajo kontekstu ter zbranemu gradivu. Kompleksnost kvalitativnega raziskovanja se kaže tudi v številnih metodoloških pristopih. Vsak od njih pa ponuja edinstvene perspektive in orodja za raziskovanje. Med najpogostejšimi so:

- študija primera,
- utemeljena teorija (angl. *grounded theory*),
- akcijsko raziskovanje,
- fenomenologija.

Poleg omenjenih poznamo še širok nabor drugih tehnik in pristopov, ki se nenehno razvijajo in nadgrajujejo.

Za lažje razumevanje kvalitativnega raziskovanja je ključno zavedanje, da **empirični del vsake raziskave sestavljata dva temeljna procesa: pridobivanje podatkov in njihova analiza.**

Pri načrtovanju ali opisu kvalitativne raziskave je pomembno razmisliti o naslednjih vidikih:

- izbiri vrste podatkov, ki najbolj odgovarja na raziskovalna vprašanja,
- najuspešnejšem načinu pridobivanja teh podatkov,
- najustreznejšem načinu urejanja in analize zbranih podatkov.

Kvalitativne raziskave se osredotočajo na manjše število udeležencev, katerih izkušnje so del raziskave. Med kvalitativne metode za pridobivanje podatkov spadajo intervjuji (strukturirani, polstrukturirani, biografski), fokusne skupine (skupinski razgovori) in opazovanje z udeležbo, pri katerem raziskovalec sodeluje v okolju. Iz tega sledi, da so najpogostejše vrste kvalitativnih podatkov transkripti intervjujev, opisi doživljanja, dnevniki, poročila strokovnjakov, videogradivo ipd.

1.2 Metodološki pristopi v kvalitativnem raziskovanju

Kvalitativno raziskovanje obsega širok nabor metodoloških pristopov, ki se razlikujejo glede na raziskovalne cilje, teoretična izhodišča in načine razumevanja raziskovanih pojavov. Ta raznovrstnost omogoča raziskovalcem, da izberejo pristop, ki najbolj ustreza naravi raziskovalnega problema in raziskovalnim vprašanjem. V nadaljevanju predstavljamo štiri najpogostejše metodološke pristope kvalitativnega raziskovanja v babištvu.

Študija primera

Študija primera je kvalitativna raziskovalna strategija, ki omogoča poglobljeno preučevanje posameznega primera v njegovem resničnem življenjskem kontekstu. Uporabljamo jo predvsem takrat, ko meje med raziskovanim pojavom in njegovim kontekstom niso jasne ter ko želi raziskovalec razumeti kompleksne procese, odnose in dinamike, ki jih ni mogoče ustrezno zajeti z bolj kontroliranimi raziskovalnimi načrti.

Za študijo primera je značilno, da se osredotoča na sodobne pojave in da se opira na več virov podatkov. Posebej primerna je za raziskovalna vprašanja tipa »kako« in »zakaj«, pri katerih raziskovalec nima možnosti ali namena manipulirati vedenja ali okoliščin. Namesto nadzora nad spreminljivkami se raziskava osredotoča na razumevanje naravnega poteka dogodkov. Raziskava na primer lahko preučuje, kako kak strokovni proces poteka v praksi, recimo kako se v konkretnem kliničnem okolju oblikujejo odločitve o obravnavi porodnice.

Glede na namen raziskovanja ločimo opisne, raziskovalne (odkrivalne) in razlagalne študije primera. Opisne študije primera natančno prikažejo pojav in njegov kontekst, raziskovalne se uporabljajo za začetno razumevanje slabo raziskanih področij, razlagalne pa skušajo pojasniti vzročne povezave med dogodki ali procesi. Ne glede na vrsto je pomembno, da je raziskovalni dizajn jasno strukturiran in teoretično utemeljen.

Ena od pogostih kritik študije primera se nanaša na omejeno možnost posploševanja ugotovitev. Vendar študija primera ne stremi k statistični posplošljivosti na populacijo, temveč k analitični generalizaciji. To pomeni, da se ugotovitve primerjajo z obstoječimi teorijami ali prispevajo k njihovemu razvoju. Tako lahko podrobna analiza posameznega primera ponudi dragocene vpoglede, ki so uporabni tudi v drugih podobnih kontekstih.

Pomemben vidik študije primera je zagotavljanje kakovosti raziskave. To obsega jasno opredelitev raziskovalnih vprašanj, dosledno dokumentiranje postopkov, uporabo protokola študije primera ter vzdrževanje verige dokazov, ki omogoča sledljivost med raziskovalnimi vprašanji, zbranimi podatki in sklepi. Raziskovalec mora biti pozoren tudi na obravnavo alternativnih razlag ter na transparentno poročanje o omejitvah raziskave.

Študija primera lahko poglobljeno analizira izkušnjo ženske pri vzpostavljanju dojenja v določenem zdravstvenem okolju, pri čemer z intervjujem, opazovanjem in analizo dokumentacije preučujemo dejavnike podpore in ovir v praksi.

Študija primera je uporabna v številnih raziskovalnih in strokovnih okoljih, zlasti tam, kjer je pomembno razumevanje kompleksnosti realnih situacij. Čeprav zahteva veliko metodološke natančnosti in reflektivnosti raziskovalca, je to pomembna raziskovalna strategija za poglobljeno razumevanje pojavov, procesov in praks v njihovem naravnem okolju.

Utemeljena teorija

Utemeljena teorija (angl. *grounded theory*) je kvalitativna raziskovalna metodologija, katere cilj je razvoj teorije neposredno iz empiričnih podatkov. Temelji na induktivnem procesu, v katerem se teorija postopoma oblikuje s sistematičnim in ponavljajočim se zbiranjem ter analizo podatkov. Namesto preverjanja že obstoječih teorij osnovana teorija omogoča, da se koncepti, kategorije in njihovi odnosi »pojavi« iz podatkov.

Temeljno izhodišče osnovane teorije je, da mora biti teorija tesno povezana s podatki, iz katerih izhaja. Zbiranje podatkov, analiza in razvoj teorije potekajo sočasno in v stalnem prepletanju, kar se imenuje metoda stalne primerjave. Raziskovalec ne zbira vseh podatkov vnaprej, temveč se raziskovalni proces razvija postopoma glede na ugotovitve, ki se pojavljajo med analizo. Raziskovalna vprašanja v osnovani teoriji so sprva široka in odprta, s potekom raziskave pa postajajo vse bolj osredotočena. Namenjena so raziskovanju procesov, interakcij in pomenov, ki še niso dovolj teoretično pojasnjeni. Primer raziskovalnega vprašanja je lahko, kako posamezniki doživljajo spremembe v določenem procesu, na primer kako ženske zaznavajo prehod od nosečnosti k materinstvu ali kako strokovnjaki razvijajo profesionalno odločanje v kompleksnih situacijah.

Vzorčenje v osnovani teoriji je namensko in teoretično. Raziskovalec na začetku izbere udeleženke glede na raziskovalni interes, kasneje pa vzorec prilagaja glede na pojavljajoče se kategorije in teoretične potrebe. Ta proces se imenuje teoretično vzorčenje in traja, dokler raziskovalec ne doseže teoretične zasičenosti, torej trenutka, ko novi podatki ne prinašajo več bistveno novih vpogledov. Zbiranje podatkov poteka z različnimi metodami, najpogosteje z intervjuji, opazovanjem in analizo dokumentov, pomembno je le, da je omogočen vpogled v proces in dinamiko raziskovanega pojava. Analiza podatkov v utemeljeni teoriji poteka skozi več faz kodiranja. Končni rezultat je integrirana teorija, ki pojasnjuje raziskovani proces ali pojav na abstraktnejši ravni.

Raziskovalec želi razumeti, kako ženske doživljajo prehod v materinstvo v prvih tednih po porodu. Z izhodiščno odprtimi intervjuji začne zbirati podatke brez vnaprej oblikovane teorije.

Med analizo se postopoma pojavljajo ponavljajoče se kategorije, kot so Iskanje varnosti, Prevzemanje nove vloge in Uravnavanje pričakovanj.

Z nadaljnjim teoretičnim vzorčenjem in stalno primerjavo podatkov se oblikuje osrednja kategorija, ki povezuje ugotovitve in pojasnjuje proces prilagajanja na materinstvo.

Utemeljena teorija je posebej uporabna pri raziskovanju kompleksnih, procesnih in slabo raziskanih pojavov, pri katerem je cilj razvoj razumevanja, ki je tesno povezano z empirično realnostjo. Čeprav ugotovitev ni mogoče neposredno statistično posploševati, omogoča prenosljivost teorije na podobne kontekste ter pomembno prispeva k razvoju znanja in prakse.

Akcijsko raziskovanje

Akcijsko raziskovanje je raziskovalni pristop, ki združuje sistematično raziskovanje z namerno usmerjenim delovanjem za doseganje sprememb v konkretnih praksah in skupnostih. Temelji na tesnem sodelovanju med raziskovalci in udeleženci, pri čemer so vsi vključeni obravnavani kot enakovredni partnerji v procesu ustvarjanja znanja in uvajanja sprememb. Ključno izhodišče akcijskega raziskovanja je reševanje realnih, lokalno pomembnih problemov v kontekstu, v katerem se pojavljajo, pri čemer raziskovanje ni usmerjeno zgolj v razumevanje pojavov, temveč tudi v njihovo izboljšanje. Posebnost akcijskega raziskovanja je torej njegova močna usmerjenost v prakso in družbeno spremembo. Raziskovalni proces je neposredno povezan z življenjem udeležencev, kar prispeva k občutku solastništva, opolnomočenja skupnosti ter večji motiviranosti za sodelovanje. Hkrati pa je to pogosto počasen, neurejen in nepredvidljiv proces, zaznamovan s poskusi in napakami, zastoji ter vračanjem na prejšnje faze. Zaradi svoje kontekstualne vezanosti in manjših vzorcev je tudi težje primerljiv s klasičnimi raziskovalnimi dizajni in manj prepoznan v tradicionalnih akademskih okoljih.

Pri akcijskem raziskovanju prevladujejo kvalitativni pristopi, kot so poglobljeni intervjuji, fokusne skupine, opazovanje z udeležbo, analiza dokumentov in tematska analiza. Pogosta je tudi uporaba več metod hkrati, kar omogoča triangulacijo podatkov in povečuje verodostojnost ugotovitev.

Značilnost akcijskega raziskovanja je, da raziskovalci in udeleženci skupaj prepoznavajo problem, oblikujejo raziskovalna vprašanja, razvijajo rešitve, izvajajo intervencije ter vrednotijo njihove učinke. Proces poteka ciklično, navadno v zaporedju faz identifikacije problema, načrtovanja ukrepov, delovanja, evalvacije in refleksije. Takšen proces se ponavlja, dokler udeleženci ne presodijo, da so dosegli smiselne in uporabne spremembe.

Cikel akcijskega raziskovanja v babištvo

01

Opazovanje in zbiranje informacij

Babice zaznajo, da se porodnice v stresnih situacijah počutijo slabo informirane.

02

Refleksija

Timska razprava pokaže, da so razlage pogosto prekratke in premalo prilagojene potrebam porodnic.

03

Načrtovanje

Načrt uvedbe kratkih, jasnih razlag med porodom in aktivnega vključevanja porodnic v odločanje.

04

Izvedba

Spremembe se uvedejo v prakso; porodnice poročajo o večjem občutku vključenosti.

Akcijsko raziskovanje je pomemben pristop za raziskovanje kompleksnih problemov v zdravstvu, izobraževanju, socialnem delu in drugih praksah, katerih cilj je razvijati znanje in hkrati spodbujati trajne, kontekstualno ustrezne spremembe. V babištvu je akcijsko raziskovanje posebej primerno za obravnavanje kompleksnih in kontekstualno pogojenih izzivov, kot so organizacija dela v porodnem bloku, podpora ženskam pri odločanju, izboljševanje komunikacije v interdisciplinarnih timih, uvajanje sprememb v porodne prakse ali razvoj babiških modelov obravnave. Prednost tega pristopa je, da omogoča takojšnjo uporabo ugotovitev v praksi in sprotno prilagajanje ukrepov glede na potrebe uporabnic in zdravstvenega okolja.

Fenomenologija

Fenomenološki raziskovalni pristop je kvalitativni raziskovalni okvir, katerega cilj je poglobljeno razumevanje živete izkušnje posameznikov in pomenov, ki jih ti pripisujejo določenemu pojavu. Izhaja iz predpostavke, da resničnost ni objektivna in enotna, temveč je subjektivno doživeta in kontekstualno pogojena. Raziskovanje je zato usmerjeno v opisovanje bistva izkušnje, kot jo doživljajo udeleženci, in ne v razlago, napovedovanje ali merjenje pojavov.

Temeljno načelo fenomenološkega raziskovanja je, da je treba pojav raziskovati tam, kjer se pojavlja, in s stališča akterja. Raziskovalec skuša razumeti, kako udeleženci zaznavajo, doživljajo in osmislijo določeno izkušnjo. V raziskovalnem poročilu mora biti jasno navedeno, da so ugotovitve predstavljene s stališča udeležencev. Raziskava na primer lahko preučuje, kako posamezniki doživljajo pomembne življenjske prehode, recimo izkušnjo poroda ali tranzicijo v starševstvo, pri čemer je poudarek na osebnem pomenu izkušnje, ne na njenem kliničnem poteku.

V fenomenološkem raziskovanju raziskovalec ni ločen od fenomena, ki ga raziskuje. Njegova prepričanja, vrednote, čustva in predhodne izkušnje vplivajo na raziskovalni proces, zato je nujen stalen proces samorefleksije. Raziskovalec mora svojo subjektivnost prepoznati in jo narediti eksplicitno, saj pristranskost sama po sebi ni nujno pomanjkljivost, temveč je sestavni del raziskovalnega procesa, če je ustrezno reflektirana. Ob vsem tem se mora zavedati, da enak dogodek ali situacija lahko za različne posameznike pomeni povsem različne stvari. To pa pomeni, da ne išče ene resnice, temveč skuša zajeti raznolikost pomenov in perspektiv, ki skupaj tvorijo celovitejše razumevanje fenomena. Tako lahko na primer izkušnja zdravstvene obravnave pri različnih posameznikih vzbuja občutke varnosti, nadzora, strahu ali nemoči.

Raziskovalna vprašanja so v fenomenološkem pristopu usmerjena v doživljanje in pomen. Navadno se začnejo s »kako« ali »kaj pomeni«, udeležencem pa omogočajo, da sami opredelijo fenomen in poudarijo tiste vidike izkušnje, ki so zanje pomembni. Primer raziskovalnega vprašanja je lahko, kako posamezniki doživljajo podporo v zahtevnih življenjskih situacijah, na primer ob zdravstvenih posegih ali v obdobju večjih telesnih in čustvenih sprememb.

Vzorec v fenomenoloških raziskavah je običajno majhen in namenski, saj je cilj poglobljeno razumevanje izkušnje, ne pa posploševanje ugotovitev. Pomembnejši od reprezentativnosti sta bogatost in globina podatkov. Posebna pozornost je namenjena etičnim vidikom, saj raziskovanje pogosto posega v osebne in čustveno občutljive teme. Podatki v fenomenološkem raziskovanju so predvsem besedni in izhajajo iz pripovedi udeležencev. Največkrat se zbirajo s poglobljenimi intervjuji. Pri tem raziskovalec pogosto vodi refleksivni dnevnik, v katerega zapisuje svoje odzive, misli in vprašanja, ki se pojavljajo med raziskovanjem. Zbiranje in analiza podatkov pogosto potekata sočasno, pri čemer so pomembni raziskovalčeva odprtost, intuitivno zaznavanje in stalno preverjanje interpretacij z udeleženci.

Za konec v Preglednici 1 predstavljamo **primerjalni pregled štirih pogostih kvalitativnih metodoloških pristopov: študije primera, fenomenologije, utemeljene teorije in akcijskega raziskovanja**. Namenjena je prikazu temeljnih razlik in podobnosti med metodami glede na njihov raziskovalni cilj, vrsto raziskovalnih vprašanj, vlogo raziskovalca, načine zbiranja in analize podatkov ter naravo raziskovalnih rezultatov. Pregled omogoča lažje razumevanje, kdaj je posamezna metoda najprimernejša, ter podpira premišljeno izbiro metodološkega pristopa.

Vidik	Študija primera	Fenomenologija	Utemeljena teorija	Akcijsko raziskovanje
Glavni cilj	Poglobljeno razumevanje posameznega primera v njegovem kontekstu	Razumevanje živete izkušnje in njenega pomena	Razvoj teorije, temelječe na podatkih	Izboljšanje prakse z raziskovanjem in delovanjem
Kaj raziskuje	Celosten primer (oseba, dogodek, organizacija, proces)	Doživljanje in pomene udeležencev	Procese, interakcije in vzorce vedenja	Probleme in spremembe v realnem okolju
Tipična raziskovalna vprašanja	»Kako« in »zakaj« se nekaj dogaja v določenem primeru	»Kako posamezniki doživljajo...?«, »Kaj nekaj pomeni zanje?«	»Kako se določen proces razvija?«, »Kaj povezuje izkušnje udeležencev?«	»Kako lahko izboljšamo to prakso?«, »Kaj deluje in zakaj?«
Vloga raziskovalca	Zunanji ali delno vključen opazovalec	Soustvarjalec pomena, reflektiven udeleženec	Analitik, ki razvija koncepte iz podatkov	Aktiven udeleženec in sooblikovalec sprememb
Zbiranje podatkov	Več virov: intervjuji, opazovanje, dokumenti	Poglobljeni, odprti intervjuji, pripovedi	Intervjuji, opazovanje, dokumenti (stalna primerjava)	Intervjuji, opazovanje, refleksije, kvantitativni in kvalitativni kazalniki
Analiza podatkov	Vzorci, časovni poteki, razlage, triangulacija	Prepoznavanje pomenskih enot in bistva izkušnje	Kodiranje (odprto, osno, selektivno) in integracija kategorij	Refleksija, evalvacija in prilagajanje ukrepov
Vzorec	En ali več izbranih primerov	Majhen, namenski vzorec	Teoretično vzorčenje do zasičenosti	Odprt, spreminjajoč se glede na potek raziskave
Rezultat raziskave	Poglobljen opis in razlaga primera	Opis bistva izkušnje	Razvita teorija ali konceptualni model	Spremenjena praksa in novo znanje
Posploševanje	Analitična generalizacija	Ni statistične posplošitve	Transferabilnost teorije	Lokalna uporabnost, prenos idej
Primer (ponazoritev)	Na primer analiza poteka porodne obravnave ene porodnice	Na primer raziskovanje doživljanja poroda	Na primer razvoj teorije prilagajanja na materinstvo	Na primer izboljšanje komunikacije v porodnem bloku

Preglednica 1: Pregled pogostih kvalitativnih metodoloških pristopov

1.3 Metode zbiranja podatkov

V nadaljevanju predstavljamo ključne kvalitativne raziskovalne metode, ki jih v babištvu pogosto uporabljamo za raziskovanje doživljanja, interakcij in vedenj v realnih okoljih, in sicer intervju, fokusna skupina ter opazovanje.

Intervju

Intervju ni zgolj pogovor, temveč je namenjen zbiranju raziskovalnih podatkov. Naloga raziskovalca je, da ustvari varno in zaupno okolje, v katerem se intervjuvanec počuti sproščeno in je pripravljen deliti informacije. Zato so pomembne tako verbalne kot neverbalne spretnosti raziskovalca. Predvsem je pomembno aktivno poslušanje, neverbalne spretnosti pa so vzpostavljanje zaupanja, prijazna drža in sproščena telesna govorica, kar daje intervjuvancu občutek spoštovanja in varnosti.

Intervju kot kvalitativna metoda zbiranja podatkov praviloma poteka med dvema osebama: raziskovalcem, ki intervju vodi in postavlja vprašanja, ter intervjuvancem, ki nanje odgovarja. To ni enosmeren proces, temveč interakcija, v kateri aktivno sodelujeta obe osebi. Metodo je zato mogoče razumeti kot **pogovor z jasno določenim namenom**. Namen raziskovalca je pridobiti vpogled v izkušnje, doživljanja, stališča in poglede intervjuvanca v povezavi z raziskovalnim vprašanjem. Ravno zato mora raziskovalec znati usmerjati pogovor, po potrebi postaviti dodatna vprašanja, pogovor vrniti k temi in intervju ustrezno zaključiti. V raziskavah na področju babištva pogosto uporabljamo poglobljeni intervju za raziskovanje osebnih izkušenj nosečnosti, poroda, poporodnega obdobja ali strokovnega dela babic.

Poglobljeni intervju uporabljamo takrat, ko želimo razumeti osebne izkušnje, doživljanja in poglede posameznikov. Tako raziskovalec pridobi vpogled v to, kako ženske, partnerji ali babice razumejo določene situacije, kako sprejemajo odločitve ter kateri dejavniki vplivajo na njihovo ravnanje in občutke. S poglobljenim intervjujem je mogoče raziskovati, katera mnenja in prepričanja imajo posamezniki o babiških postopkih, kakšne pomene pripisujejo svojim izkušnjam ter kako doživljajo posamezne procese ali dogodke v obporodnem obdobju. Metoda omogoča tudi razumevanje osebnih zgodb udeležencev in njihovega širšega življenjskega ter socialnega konteksta, ki vpliva na njihove izkušnje in pričakovanja glede babiške obravnave. Takšen pristop je še posebej primeren za raziskovanje kompleksnih in čustveno obarvanih tem, ki so v babištvu pogoste.

Prednosti in pomanjkljivosti intervjuja kot metode raziskovanja podaja Preglednica 2.

Prednosti intervjuja	Pomanjkljivosti intervjuja
Primeren je za večino ljudi, ne glede na njihove morebitne omejitve.	Raziskovalec mora biti usposobljen in izkušen.
Običajno dosega višjo odzivnost kot vprašalniki.	Zbiranje podatkov in analiza sta časovno zahtevna.
Stalna prisotnost raziskovalca zmanjšuje nejasnosti in možnost izpuščenih vprašanj.	Obstaja nevarnost družbeno zaželenih odgovorov.
Udeleženci imajo več nadzora nad potekom pogovora in se pogosto počutijo bolj cenjene.	Na odgovore lahko vplivajo status, osebnost in vedenje raziskovalca.

Prednosti intervjuja	Pomanjkljivosti intervjuja
Omogoča pridobivanje poglobljenih in bogatih podatkov.	Udeleženci se lahko počutijo izpostavljeni ali ocenjevane.
Omogoča sprotno razjasnjevanje odgovorov in začetno analizo podatkov.	Nekateri udeleženci niso vajeni odprto izražati občutij ali razmišljati o svojih izkušnjah.
Višja kakovost podatkov v primerjavi z vprašalniki.	Proces lahko ovira strah pred govorjenjem (tudi pri raziskovalcu).

Preglednica 2: Prednosti in pomanjkljivosti intervjuja

Glede na obliko oziroma stopnjo strukturiranosti **ločimo intervjuje na strukturirani, polstrukturirani in nestrukturirani intervju.**

Pri **strukturiranem intervjuju** je treba poudariti, da ga le redko uvrščamo med kvalitativne metode zbiranja podatkov. Razlog za to je predvsem v njegovi zasnovi in namenu uporabe. Strukturirani intervju raziskovalci praviloma uporabljajo takrat, ko želijo zajeti večji, pogosto reprezentativen vzorec udeležencev, na podlagi katerega pridobljene ugotovitve lahko posplošujejo na širšo populacijo. Zaradi vnaprej natančno določenih vprašanj in omejenih možnosti za poglobljene odgovore strukturirani intervju omogoča predvsem standardizirano zbiranje podatkov, s čimer se približuje kvantitativnim raziskovalnim pristopom.

Polstrukturirani intervju je najpogosteje uporabljena oblika intervjuja. Njegova temeljna značilnost je, da ima raziskovalec sicer vnaprej pripravljena vprašanja, po navadi v obliki sheme intervjuja, vendar so ta vprašanja predvsem okvirna in služijo kot usmeritev pri izvedbi intervjuja. Polstrukturirani intervju raziskovalcu omogoča prilagodljivost, saj lahko vprašanja med pogovorom prilagaja, dopolnjuje ali pogloblja glede na odgovore intervjuvanca. Pri tem je ključno, da intervju poteka v okviru osrednjega raziskovalnega vprašanja, ki ga želi raziskovalec raziskati ali razumeti. Izvedba polstrukturiranega intervjuja je tako utemeljena z raziskovalnim namenom. Raziskovalec se zanj odloči takrat, ko meni, da mu pogledi in izkušnje intervjuvanca lahko pomagajo osvetliti raziskovalni problem. Zaradi svoje prožnosti je polstrukturirani intervju še posebej primeren za raziskovanje kompleksnih in izkušensko bogatih tem, ki so značilne za področje babištva.

Raziskovalec ima pripravljen nabor okvirnih vprašanj o izkušnji poroda (na primer »Kako ste doživljali podporo babice med porodom?«).

*Ko intervjuvanka omeni, da se je v določenem trenutku počutila negotovo, raziskovalec vprašanje **prilagodi in poglobi** (na primer »Kaj je v tistem trenutku prispevalo k temu občutku?«).*

S tem ohranja usmerjenost v raziskovalni cilj, hkrati pa omogoča poglobljen vpogled v osebno izkušnjo.

Nestrukturirani intervju je posebna oblika kvalitativnega zbiranja podatkov, ki temelji na sprotnem oblikovanju vprašanj med samim potekom intervjuja. Uporabljamo ga takrat, ko raziskovalno vprašanje omogoča odprt in prilagodljiv pristop ter intervjuja ni smiselno izvajati na podlagi vnap-

rej določenega nabora vprašanj. Takšen pristop je posebej primeren v primerih, ko raziskovalca zanimajo življenjske zgodbe posameznikov ali njihova celotna izkušnja določenega pojava. Ker raziskovalec vnaprej ne pozna interesov, okoliščin, izkušenj in pomenov, ki jih intervjuvanec pripisuje svojemu doživljanju, se vprašanja oblikujejo v interakciji med pogovorom. Raziskovalec ima lahko pripravljenih nekaj okvirnih izhodišč ali tem, vendar te niso zavezujoče. So le orientacijske točke, ki usmerjajo potek pogovora in pomagajo raziskovalcu prepoznati vidike življenjskih zgodb ali izkušenj, ki so za raziskavo posebej pomembni.

Intervju se poleg stopnje strukturiranosti razlikuje tudi glede na medij izvedbe, ki ga raziskovalec uporabi.

Izvedba intervjuja

Intervju iz oči v oči je oblika, pri kateri sta raziskovalec in intervjuvanec fizično prisotna na isti lokaciji. Bistvena prednost takšne izvedbe je, da raziskovalec ne zaznava le govornje vsebine, temveč tudi nebesedne oblike komunikacije, kot so telesna govorica, drža, kretnje, izraz obraza in mimika. Ti elementi lahko pomembno dopolnjujejo ali pojasnjujejo izrečeno ter pripomorejo h globljemu razumevanju intervjuvančevih izkušenj in pomenov. V kvalitativnem raziskovanju je pogosto pomembno ne le to, kaj posameznik pove, temveč tudi kako to pove; s kakšnim tonom glasu, hitrostjo govora ali telesno držo govori o določeni temi. Nebesedni vidiki komunikacije so zato pomemben del celostnega razumevanja raziskovanega pojava in pomemben košček v mozaiku interpretacije raziskovalnih podatkov.

*V poglobljenem intervjuju o porodni izkušnji ženska reče, da je bila s porodom zelo zadovoljna, pri tem pa **odvrne pogled, govori tiše in prekrži roke**. Takšna nebesedna znamenja lahko raziskovalcu nakazujejo **negotovost ali neizrečeno nezadovoljstvo**, kar omogoča poglobitev pogovora in celostnejše razumevanje izkušnje.*

Pri izvedbi intervjuja v živo je treba dobro razmisliti o kraju izvedbe. Prostor mora biti izbran tako, da se intervjuvanec počuti sproščeno, varno in udobno, hkrati pa mora omogočati nemoten pogovor brez motečih dejavnikov. Čeprav se intervjuvanci pogosto najbolje počutijo v domačem okolju, ima raziskovalec tam manj nadzora nad dogajanjem, zato je treba to možnost skrbno pretehtati. Pomemben vidik priprave okolja je tudi razporeditev stolov. Priporočljivo je, da raziskovalec in intervjuvanec ne sedita neposredno drug nasproti drugega, temveč rahlo postrani ali drug ob drugem, a ob ohranjanju očesnega stika. Takšna postavitve zmanjšuje občutek formalnosti in spodbuja bolj sproščen pogovor. Poleg okolja ima pomembno vlogo tudi videz raziskovalca. Ta naj bo čim bolj nevtralen in profesionalen, saj s tem zmanjšamo možnost, da bi intervjuvanec odgovarjal na način, ki bi bil družbeno zaželen. Že na začetku intervjuja je priporočljivo jasno navesti predvideno trajanje pogovora, kar intervjuvancu omogoča boljšo časovno orientacijo in prispeva k občutku sproščenosti ter varnosti.

Intervju je mogoče izvesti tudi po telefonu. Ena izmed glavnih prednosti telefonskega intervjuja je enostavna in časovno manj zahtevna organizacija, saj ni potrebna fizična prisotnost raziskovalca in intervjuvanca na isti lokaciji. Hkrati pa ima telefonski intervju tudi pomembne omejitve. Raziskovalec nima dostopa do nebesedne komunikacije, zato je pogovor pogosto bolj linearen, pri čemer raziskovalec postavi vprašanje, intervjuvanec pa nanj odgovori. Zaradi težje navezave odnosa in omejenih možnosti za spodbujanje poglobljenih odgovorov so ti pogosto krajši in manj izčrpani. Telefonski intervju zato velikokrat ostaja bolj površinski in ne doseže stopnje pogloblje-

nosti, ki je značilna za intervju kot kvalitativno metodo zbiranja podatkov. S tem je lahko okrnjena njegova ključna vrednost – poglobljen vpogled v izkušnje, poglede in pomene, ki jih posamezniki pripisujejo svojemu doživljanju.

Izvedba intervjuja z videokonferenčnimi programi (na primer Zoom, MS Teams) združuje nekatere prednosti intervjuja iz oči v oči in telefonskega intervjuja. Raziskovalcu omogoča izvedbo intervjuja na daljavo, hkrati pa ohranja vizualni stik z intervjuvancem. Ena ključnih prednosti takšne izvedbe je možnost zaznavanja nebesedne komunikacije, kot so obrazna mimika, gestikulacija in telesna drža, kar pripomore k bolj poglobljenemu razumevanju odgovorov. Videokonferenčni intervju prav tako omogoča lažje vzpostavljanje odnosa in zaupanja, kar je posebej pomembno pri obravnavi osebnih in čustveno obarvanih tem, značilnih za področje babištva. Dodatna prednost je organizacijska prilagodljivost, saj za intervju ni potrebna fizična prisotnost na isti lokaciji, obenem pa omogoča vključevanje udeležencev iz različnih geografskih okolij. Videokonferenčna izvedba je tako učinkovit kompromis med dostopnostjo in kakovostjo zbranih podatkov v kvalitativnem raziskovanju. Kljub navedenim prednostim pa je treba upoštevati tudi tehnološke omejitve. Včasih lahko tehnologija moti potek intervjuja, na primer zaradi prekinitev internetne povezave ali izgube stika z intervjuvancem, kar prekinja tok pogovora in otežuje njegovo nemoteno ter gladko izvedbo.

Načini beleženja odgovorov

Prva možnost je sprotno pisno beleženje odgovorov med intervjujem, druga – in pogostejša – pa je glasovno snemanje intervjuja. **Video snemanje** se uporablja redkeje in predvsem v posebnih raziskovalnih okoliščinah. Obe metodi imata prednosti in omejitve. **Pisno beleženje odgovorov** je za nekatere udeležence manj zastrašujoče, saj niso izpostavljeni snemanju. Prednost te metode je tudi v tem, da raziskovalca ne obremenjujejo zunanji zvoki ali morebitne tehnične motnje. Vendar pa ima pisno beleženje več pomanjkljivosti. Raziskovalec težje ohranja stalni očesni stik, kar lahko pri intervjuvancu povzroči občutek zasliševanja. Poleg tega se med zapisovanjem pogosto izgubi del informacij, saj je težko hkrati natančno zapisovati odgovore in voditi pogovor.

Glasovno snemanje intervjuja raziskovalcu omogoča večjo osredotočenost na pogovor in lažje vzpostavljanje odnosa z intervjuvancem, kar je še posebej pomembno pri raziskovanju občutljivih in čustveno obarvanih tem, značilnih za področje babištva. Kljub temu ima tudi ta metoda svoje omejitve. V glasnih okoljih lahko šumi in drugi zvoki zmanjšajo kakovost posnetka, nekateri udeleženci pa občutijo nelagodje ali zadržanost zaradi snemanja. Poleg tega vedno obstaja možnost tehničnih težav, zaradi katerih se snemanje lahko prekine ali se posnetek izgubi. Dodatna omejitev je tudi časovno zahtevna transkripcija, ki sledi po koncu intervjuja.

Fokusna skupina (skupinski razgovori)

Fokusna skupina je kvalitativna metoda zbiranja podatkov, pri kateri manjša skupina udeležencev razpravlja o vnaprej določeni tematiki. Namen raziskovalca je pridobiti vpogled v to, kako udeleženci razumejo, doživljajo in obravnavajo določen problem ali pojav, ki je predmet raziskovanja. Metoda omogoča raziskovanje skupinskih pogledov, izkušenj in pomenov, ki se oblikujejo v medsebojni interakciji udeležencev.

Podobno kot pri intervjuju je tudi pri uporabi fokusne skupine ključno razumevanje temeljnih značilnosti metode, njenih teoretičnih izhodišč ter različnih načinov izvedbe. Za kakovostno uporabo metode je pomembno, da raziskovalec ustrezno načrtuje fokusno skupino, pripravi udeležence, oblikuje vprašanja ter vodi razpravo strokovno, etično in strukturirano. Takšen pristop je še posebej pomemben v raziskavah na področju babištva, kjer se pogosto obravnavajo občutljive teme, povezane z izkušnjami žensk, družin in zdravstvenih strokovnjakov.

Fokusna skupina kot raziskovalna metoda je pogosto enačena s skupinskim intervjujem. **Lahko jo opredelimo kot specifično obliko skupinskega intervjuja**, vendar se od njega razlikuje predvsem

po vsebinski usmerjenosti metode. Fokusna skupina se osredotoča na eno jasno opredeljeno tematiko, kar je razvidno že iz poimenovanja metode. Nasprotno pa je skupinski intervju lahko tematsko širše zasnovan, saj udeleženci razpravljajo o več različnih, splošnejših temah. Razlika se kaže tudi v načinu zbiranja podatkov. Skupinski intervju je pogosto zasnovan kot sočasno izvajanje več individualnih intervjujev v skupinskem okolju, pri čemer raziskovalca zanimajo predvsem individualna mnenja, perspektive in vedenja posameznikov. V nasprotju s tem fokusna skupina ni namenjena takšni izvedbi, saj je njen osrednji poudarek na skupinski interakciji, skupinski dinamiki ter soustvarjanju pomenov skozi razpravo med udeleženci.

Fokusna skupina je torej posebna oblika kvalitativne metode zbiranja podatkov, pri kateri sta v ospredju skupinska razprava in medsebojna interakcija udeležencev. Raziskovalec (navadno skupaj z vsaj enim soizvajalcem) z organiziranjem in vodenjem skupine pridobiva podatke od manjše skupine udeležencev (navadno pet do deset), ki razpravljajo o eni jasno opredeljeni temi ali o več temah, tesno povezanih z raziskovalnim problemom.

Vloge udeleženi v fokusni skupini

Raziskovalec/moderator (vodja fokusne skupine)

Moderator ima osrednjo vlogo pri izvedbi fokusne skupine. Njegova naloga je usmerjati razpravo, spodbujati sodelovanje vseh udeležencev, skrbeti za uravnoteženost pogovora in za to, da razprava ostaja osredotočena na raziskovalna vprašanja. Raziskovalec/moderator ne izraža svojih mnenj in ne vrednoti odgovorov, temveč ustvarja prostor za odprto izmenjavo pogledov.

Udeleženci fokusne skupine

Udeleženci aktivno sodelujejo v razpravi, delijo svoja mnenja, izkušnje in stališča ter se odzivajo na prispevke drugih članov skupine. Njihova medsebojna interakcija je ključna, saj omogoča razkrivanje skupinskih norm, soglasij in razhajanj, ki jih individualni intervjuji pogosto ne zajamejo. Priporočljivo število je do osem udeležencev, ki morajo imeti skupne značilnosti ali primerljive izkušnje. Hkrati morajo biti razlike med njimi omejene, da se preprečijo izrazita razmerja moči ali nelagodje, ki bi onemogočalo odprto izražanje mnenj.

Raziskovalec/opazovalec (če je prisoten)

Raziskovalec lahko v vlogi opazovalca spremlja potek razprave, zapisuje neverbalno komunikacijo in skupinsko dinamiko ter skrbi za tehnične vidike, kot sta snemanje in dokumentiranje podatkov.

Udeleženci v fokusni skupini izmenjujejo izkušnje, mnenja in poglede, pri čemer se pomeni oblikujejo v skupinskem pogovoru. Namen metode ni doseganje soglasja, temveč razumevanje različnih perspektiv posameznikov ter načina, kako se ta mnenja razvijajo v interakciji z drugimi. Prav ta skupinska dinamika je ključna dodana vrednost fokusne skupine v primerjavi s skupinskim intervjujem. Srečanje običajno traja 60 do 90 minut in poteka pod vodstvom moderatorja, ki skrbi, da razprava ostaja osredotočena na izbrano tematiko ter dovolj poglobljena. Tako raziskovalec pridobi podatke, ki omogočajo celovitejše razumevanje obravnavanega pojava, kar je še posebej pomembno pri raziskovanju izkušenj in doživljanja v babištvu.

V babištvu uporabljamo fokusno skupino za poglobljeno razumevanje izkušenj, stališč in prepričanj žensk, partnerjev ter babic in drugih zdravstvenih strokovnjakov predvsem v zvezi z nosečnostjo, porodom in poporodnim obdobjem. Raziskovalci s to metodo osvetljujejo načine razmišljanja, vedenja in odločanja posameznikov v povezavi s konkretnimi babiškimi temami, kot so obravnava poroda, komunikacija z zdravstvenim osebjem, doživljanje obporodne obravnave ali sprejemanje strokovnih priporočil. Skupinsko okolje je za zbiranje takšnih podatkov posebej primerno, saj se v dialogu in izmenjavi izkušenj razkrijejo prevladujoče strokovne in družbene norme, kulturne prakse ter pričakovanja, povezana z babiško prakso. Hkrati skupinska dinamika omogoča prepoznavanje različnih, tudi manj pogostih ali odstopajočih izkušenj, ki lahko kažejo na nezado-

voljstvo, neustrezne prakse ali potrebe po spremembah v kliničnem okolju. Tako fokusna skupina omogoča raziskovalcu vpogled v različne razsežnosti skupinskega odzivanja, v razumevanje tega, kaj je v določenem kontekstu prepoznano kot sprejemljivo ali nesprejemljivo ravnanje, ter v vidike babiške prakse, ki jih z drugimi raziskovalnimi metodami pogosto ni mogoče zaznati.

Vprašanja za fokusno skupino navadno oblikujemo po načelu peščene ure. To pomeni, da se razprava začne s širšimi in splošnimi vprašanji, s katerimi raziskovalec ustvari sproščeno in varno okolje ter spodbuja sodelovanje vseh udeležencev. V tej začetni fazi je cilj ustvariti zaupanje in občutek udobja, kar je pri obravnavi pogosto osebnih in občutljivih babiških tem še posebej pomembno.

Izvedba fokusne skupine

V uvodnem delu fokusne skupine raziskovalec predstavi udeležencem namen raziskave, potek razprave in etične vidike sodelovanja. V fazi načrtovanja opredeli ciljno populacijo, izbere udeležence s skupnimi značilnostmi ter pripravi odprta vprašanja kot okvir razprave. Fokusno skupino izvedemo v nadzorovanem in varnem okolju, pogovor pa snemamo ali zapisujemo, podobno kot pri izvedbi intervjuja. S tem zagotovimo natančno kasnejšo analizo, kar omogoča pridobivanje kakovostnejših in bolj relevantnih podatkov za raziskave.

Sledijo uvodna vprašanja, ki so sicer že bolj usmerjena, vendar še ne spodbujajo poglobljene razprave. Njihov namen je, da se udeleženci vključijo v tematiko in se postopoma usmerijo k vsebini, ki jo želi raziskovalec obravnavati.

Vprašanja za odpiranje dialoga so praviloma odprta, jasna in enostavna, tako da nanje lahko odgovorijo vsi udeleženci, ne glede na izkušnje ali strokovno znanje. Ker niso zahtevna, raziskovalec s tem spodbuja sodelovanje celotne skupine in omogoča, da udeleženci pridobijo občutek varnosti ter samozavesti pri izražanju svojih mnenj. Takšen pristop je v raziskavah na področju babištva še posebej pomemben, saj omogoča postopno in spoštljivo odpiranje tudi bolj osebnih in izkušensko obarvanih tem.

Sledi osrednji del, ki je ožji in vsebinsko najpomembnejši del razprave. **Tu raziskovalec naslovi ključna vprašanja in osrednje tematike,** ki so neposredno povezane z raziskovalnim problemom, in tako pridobi podatke, ki omogočajo razumevanje doživljanja, potreb in pogledov udeležencev v zvezi z obravnavano babiško tematiko. Prav ta del razprave je bistven za doseganje raziskovalnih ciljev in oblikovanje sklepov, pomembnih za razvoj in potencialno izboljševanje babiške prakse.

Na koncu je treba predvideti tudi vprašanja za zaključevanje razprave. Ta vprašanja so namenjena zadnjim refleksijam udeležencev in jim omogočajo, da dodatno pojasnijo morebitne nejasnosti ali dileme, ki so se pojavile med razpravo.

Opazovanje

Opazovanje je ena izmed najpogosteje uporabljenih in najbolj uporabnih metod zbiranja podatkov v kvalitativnem raziskovanju, saj omogoča prepoznavanje tudi tistih norm, vrednot in praks, ki so pogosto tihe, ponotranjene in samoumevne ter zato v intervjujih niso vedno izrečene. Na področju babištva se te lahko izražajo v načinu komunikacije z ženskami, v vsakodnevnih delovnih rutinah, v nebesedni komunikaciji, kot so telesna bližina, dotik, očesni stik ali način pozdravljanja.

Opazovanje je mogoče uporabiti tudi kot samostojno raziskovalno metodo, pri čemer najpogosteje govorimo o opazovanju brez udeležbe, ko raziskovalec ne sodeluje aktivno v opazovanem dogajanju. Takšna uporaba metode je v praksi redkejša, zlasti v raziskavah na področju babištva, kjer je razumevanje izkušenj in pomenov pogosto pogojeno z neposrednim stikom z udeleženci. Bistveno pogosteje raziskovalci metodo opazovanja kombinirajo z drugimi oblikami zbiranja podatkov, predvsem z intervjuji. S tem lahko opažena vedenja, interakcije in prakse dodatno pojasnijo, osmislijo in poglobijo s pripovedmi in refleksijami udeležencev. Takšna kombinacija metod

omogoča celovitejše razumevanje babiške prakse, saj povezuje to, kar raziskovalec vidi, s tem, kako udeleženci svoje ravnanje razumejo in doživljajo.

Z opazovanjem je mogoče zaznati tudi odstopanja od ustaljenih praks, zavračanje določenih protokolov ali napetosti med formalnimi smernicami in dejansko klinično prakso. Takšni vpogledi so pomembni, saj niso zgolj nabor podatkov za analizo, temveč raziskovalcu pomagajo razviti razumevanje kulture okolja, v katerem poteka babiška obravnava. To je še posebej pomembno, kadar želi raziskovalec med opazovanjem vzpostaviti zaupen in spoštljiv odnos z udeleženci ter delovati etično in profesionalno v občutljivem kliničnem okolju.

Raziskovalec lahko sodeluje pri opazovanju v obliki popolne udeležbe ali popolne neudeležbe. V babištvu bi popolna udeležba lahko pomenila dolgotrajno prisotnost raziskovalca v porodnem bloku ali babiški ambulanti, kjer se vključuje v vsakodnevne rutine in delovne procese. Takšna oblika opazovanja je časovno zahtevna in pogosto traja več mesecev, vendar omogoča poglobljen vpogled v kulturo, odnose in neformalne prakse babiške obravnave. Popolna neudeležba pa pomeni, da je raziskovalec sicer prisoten v opazovanem okolju, vendar z udeleženci ne vzpostavlja aktivnega stika. **V redkih primerih udeleženci celo niso seznanjeni z vlogo in namenom raziskovalca, kar opredeljujemo kot prikrito opazovanje.** Takšen pristop odpira pomembna etična vprašanja, še posebej v občutljivih kliničnih okoljih, kot je na primer porodni blok.

1.4 Priprava gradiva za analizo

Po izvedbi intervjuja, fokusne skupine ali opazovanja je treba zbrano gradivo prenesti v pisno obliko, saj šele zapisani podatki dajejo podlago za kvalitativno analizo. Prepis ali transkripcija ni zgolj tehnični korak, temveč pomemben raziskovalni korak, ki mu je treba nameniti dovolj pozornosti, da postane kakovosten podatkovni dokument.

Glede na namen raziskave se raziskovalec odloči, na kateri ravni bo izvedel transkripcijo in kako natančno bo sledil zvočnemu ali video posnetku. **V kvalitativnem raziskovanju po navadi razlikujemo štiri vrste transkripcije**, ki jih prikazujemo v Preglednici 3.

Podrobna transkripcija	To je najbolj natančna oblika prepisa, ki poleg vsega naštetega vključuje še odmore, intonacijo, glasnost, poudarke, nebesedne odzive in druge podrobnosti. Pogosto ga spremlja tudi avdio- ali videoposnetek. Namenjen je zelo poglobljeni analizi pogovora.
	<i>Udeleženka A. B.: Ja, hm (0.6), porod je bil kar dolg (.) in zelo naporen, imela sem res močne popadke (2.0) in v enem trenutku mi je bilo precej težko, uh (0.5), ampak so mi babice stalno pomagale in partner je bil ves čas ob meni (.), potem ko se je otrok rodil (1.0), sem bila res zelo olajšana in, ja, (smeh) zelo srečna.</i>
Točna transkripcija	Obsega celoten govor brez izpuščanja, skupaj z mašili, vzdihmi, čustvenimi izrazi ter zvoki iz okolja. Uporaben je za analizo izražanja, interakcije in načina komunikacije.
	<i>Udeleženka A. B.: Ja, porod je bil kar dolg in naporen (smeh), imela sem močne popadke in bilo je težko, ampak so mi babice veliko pomagale in partner je bil ves čas zraven. Ko se je otrok rodil, sem bila zelo olajšana in srečna.</i>

Osnovna transkripcija	To je razmeroma točen prepis govora, pri katerem so izpuščene ponovitve, mašila in nepomembni vložki. Zabeleženi so tudi smeh, vznemirjenost in podobni odzivi. Takšen prepis je primeren za analizo vsebine in upošteva minimalni standard za arhiviranje in deljenje podatkov.
<i>Udeleženka A. B.: Porod je trajal kar dolgo in je bil precej naporen (smeh), ampak babice in partner so mi zelo pomagali. Na koncu sem bila res olajšana in srečna, ko se je otrok rodil.</i>	
Prepis povzetka	To je predvsem povzemanje pogovora, pri čemer se dobesedni citati pojavljajo redko. Ključno vlogo ima zapisovalec, ki izbere in povzame pomembne dele. Takšen prepis ni primeren za poglobljeno analizo ali ponovno uporabo podatkov.
<i>Udeleženka je povedala, da je bil porod dolg in naporen, vendar je imela podporo zdravstvenega osebja in je bila ob rojstvu otroka zelo olajšana in vesela.</i>	

Preglednica 3: Vrste transkripcije za vprašanje »Kakšna je bila vaša porodna izkušnja?«

Kot smo zapisali, so intervju, fokusna skupina in opazovanje so metode zbiranja podatkov, ki jih uporabljamo znotraj različnih kvalitativnih raziskovalnih pristopov, kot so študija primera, fenomenologija, utemeljena teorija in akcijsko raziskovanje. Ko imamo zbrane podatke primerno urejene, sledi analiza. Tematska analiza je ena izmed možnih metod analize podatkov, s katero raziskovalec sistematično prepozna, kodira in interpretira ponavljajoče se vzorce pomenov v zbranih podatkih.

1.5 Tematska analiza

Tematska analiza je ena najpogosteje uporabljenih metod analize kvalitativnih podatkov. Ponuja jasen, a hkrati prilagodljiv okvir, ki raziskovalcu omogoča sistematično prepoznavanje, urejanje in interpretacijo ponavljajočih se vzorcev pomenov v kvalitativnih podatkovnih nizih.

Tematska analiza je veliko več kot zgolj metoda za urejanje podatkov. Gre za poglobljen in reflektiran pristop h kvalitativni analizi, ki poudarja aktivno vlogo raziskovalca pri soustvarjanju pomenov. Stalno kritično razmišljanje o tem, kako raziskovalčevo ozadje, predpostavke in raziskovalne odločitve vplivajo na analitični proces, je vodilo k razvoju t. i. reflektivne tematske analize. V tem pristopu je poudarek na tem, da teme ne »nastajajo« samodejno iz podatkov, temveč jih raziskovalec aktivno oblikuje s sistematičnim in premišljenim delom s podatki ter na podlagi svojega znanja, izkušenj in teoretičnih izhodišč.

Raziskovalec mora v procesu tematske analize zavestno reflektirati svojo vlogo in prevzeti odgovornost za interpretacijo podatkov, saj ta pomembno vpliva na končne ugotovitve raziskave.

Posebna vrednost refleksivne tematske analize je v njeni strukturirani prilagodljivosti. Analiza poteka skozi več različnih faz, ki pa jim raziskovalec ne sledi linearno, temveč se med njimi giblje iterativno in povratno. Večkrat se lahko vrača na prejšnje faze, jih nadgrajuje in prilagaja glede na poglobljajoče se razumevanje podatkov. **Faze refleksivne tematske analize po Braun in Clarke (2022) obsegajo:**

- **Seznanjanje s podatki.** Poglobljeno spoznavanje podatkovnega gradiva z večkratnim branjem (ter poslušanjem ali ogledom, kadar je to relevantno), z namenom pridobiti celosten vpogled v vsebino.
- **Sistematično kodiranje podatkov.** Sistematično prepoznavanje in označevanje pomenljivi delov podatkov, ki so relevantni za raziskovalno vprašanje.
- **Oblikovanje začetnih tem.** Združevanje sorodnih kod v širše vzorce skupnih pomenov.
- **Pregledovanje in razvijanje tem.** Preverjanje, ali teme smiselno in dosledno predstavljajo kodirane podatke ter celoten nabor podatkov, in njihovo nadaljnje izčiščenje.
- **Izčiščevanje in poimenovanje tem.** Jasna opredelitev vsebine, obsega in pomena posamezne teme ter določitev ustreznih poimenovanj.
- **Pisno predstavitev analize.** Oblikovanje analitičnega besedila, v katerem so teme predstavljene s pomočjo izbranih izsekov podatkov in povezane z raziskovalnim vprašanjem ter relevantno literaturo.

Takšen pristop omogoča poglobljeno in premišljeno analizo, hkrati pa ohranja metodološko doslednost in odprtost za nove vpoglede, ki se lahko pojavijo v različnih fazah analitičnega procesa.

1. faza tematske analize: Seznanjanje s podatki

Prva faza refleksivne tematske analize, seznanjanje s podatki, je temeljni korak, ki usmerja celoten nadaljnji analitični proces. Ta faza ključna za razvoj poglobljenega in celostnega razumevanja podatkov. Namesto hitrega prehoda v kodiranje ta faza zahteva, da se raziskovalec temeljito potopi v podatkovno gradivo ter postopno spoznava bogastvo, kompleksnost in raznovrstnost izkušenj udeležencev oziroma pojavov, zajetih v podatkih.

Cilj je razviti intimno poznavanje podatkov, ki raziskovalcu omogoča občutljiv in reflektiran pristop v nadaljnjih fazah analize. Seznanjanje s podatki ni pasiven proces, temveč aktiven in reflektiven korak, v katerem raziskovalec že začne oblikovati začetne interpretacije in vprašanja.

Ključne aktivnosti v tej fazi so:

- **večkratno branje podatkovnega gradiva,**
- **zapisovanje začetnih misli, opazanj in analitičnih idej,** ki se pojavljajo ob delu s podatki,
- **pozornost na neverbalne elemente,** kot so ton glasu, premori, poudarki ali čustveni izrazi pri delu z zvočnimi ali video posnetki,
- **sočasno poslušanje zvočnih posnetkov in branje prepisov,** kar omogoča zaznavanje dodatnih pomenskih plasti.

Ta faza raziskovalcu omogoča, da podatkov ne obravnava zgolj kot vir informacij, temveč kot bogato in večplastno gradivo, za katero so potrebni čas, pozornost in refleksija.

2. faza tematske analize: Kodiranje

Druga faza refleksivne tematske analize, kodiranje, pomeni prehod od seznanjanja s podatki k sistematični analizi. Ko raziskovalec podatkovno gradivo že dobro pozna, začne proces kodiranja. Ta obsega sistematično prepoznavanje in označevanje tistih delov podatkov, ki so zanimivi, pomenljivi in relevantni za raziskovalno vprašanje. Kode zajemajo posamezne vidike podatkov, povezanih

z raziskovalnim fokusom, in so osnovni gradniki tem, vendar same po sebi še niso teme.

Kodiranje v reflektivni tematski analizi je izrazito interpretativen proces. Raziskovalec ne razvršča podatkov zgolj v vnaprej določene kategorije, temveč se aktivno in reflektirano vključuje v analizo ter presoja, kateri vidiki podatkov so pomembni za razumevanje raziskovalnega problema.

Ključne aktivnosti v tej fazi so:

- **sistematično pregledovanje celotnega nabora podatkov** in označevanje vseh relevantnih delov z ustreznimi kodami,
- **oblikovanje kod kot kratkih, jedrnatih oznak**, ki zajamejo bistvo posameznega dela podatkov,
- **ohranjanje analitične odprtosti**, pri čemer je v začetnih fazah priporočljivo raje čezmerno kot preskopo kodiranje, saj to omogoča bogatejšo in bolj poglobljeno nadaljnjo analizo.

Kodiranje je ključna faza, v kateri se raziskovalec začne zavestno odločati, kaj v podatkih šteje za pomembno, in s tem postavlja temelje za nadaljnje oblikovanje tem.

3. faza tematske analize: Oblikovanje začetnih tem

Tretja faza reflektivne tematske analize, oblikovanje začetnih tem, pomeni pomemben premik v analitičnem fokusu, in sicer od posameznih kod k širšim vzorcem pomenov. Po sistematičnem kodiranju podatkov se raziskovalec v tej fazi odmakne od podrobnosti in skuša prepoznati celostnejšo sliko, pri čemer raziskuje, kako se posamezne kode lahko povezujejo v skupne koncepte ali osrednje organizacijske ideje. To je prehod od analize na ravni posameznih segmentov podatkov h konceptualni ravni, na kateri se oblikujejo teme.

Teme niso zgolj opisni naslovi za skupine kod, ampak so bogati in večplastni vzorci skupnih pomenov, ki so organizirani okoli osrednje ideje. V tej fazi je raziskovalec izzvan k analitičnemu razmišljanju o odnosih med kodami ter k postopnemu oblikovanju tem, ki zajemajo globlje pomene in koncepte, povezane z raziskovalnimi vprašanji.

Ključne aktivnosti v tej fazi so:

- **sistematičen pregled vseh kod**, vključno z njihovimi pripadajočimi izseki podatkov,
- **uporabo vizualnih pripomočkov**, kot so konceptualni zemljevidi, tabele ali druge grafične predstavitve, za raziskovanje odnosov med kodami,
- **prepoznavanje povezav med kodami** z razmislekom o tem, kako se posamezne kode nanašajo druga na drugo in na raziskovalna vprašanja,
- **združevanje kod v skupine**, ki temeljijo na skupni osnovni ideji ali pomenskem jedru,
- **opredelitev osrednje organizacijske ideje za vsako skupino kod**, s čimer se oblikujejo potencialne ali začetne teme.

V tej fazi se analiza začne pomikati od razpršenih podatkov k bolj strukturiranemu in konceptualno utemeljenemu razumevanju raziskovanega pojava, kar je ključen korak v razvoju tematske analize.

4. faza tematske analize: Pregledovanje in razvijanje tem

Četrta faza reflektivne tematske analize, pregledovanje in razvijanje tem, je ključen in iterativen proces kritične presoje oblikovanih začetnih tem. V tej fazi raziskovalec sistematično preverja in izpopolnjuje potencialne teme, oblikovane v prejšnji fazi, v odnosu do podatkov. Cilj je poskrbeti, da so teme notranje koherentne, medsebojno razločne ter da ustrezno in celovito predstavljajo pomembne vzorce pomenov, povezane z raziskovalnimi vprašanji. V tej fazi je treba nenehno prehajati med podatki in razvijajočimi se temami. Raziskovalec se večkrat vrača k izvornim podatkom,

kodam in temam, kar omogoča preverjanje, ali tematska struktura ostaja empirično utemeljena in vsebinsko celovita.

Ključne aktivnosti v tej fazi so:

- **pregledovanje tem v odnosu do kodiranih izsekov podatkov**, pri čemer presojamo notranjo skladnost tem in ustreznost posameznih izsekov (ali izseki resnično izražajo bistvo teme),
- **presojo tem v odnosu do celotnega nabora podatkov**, da bi preverili, ali teme ustrezno predstavljajo podatke in ali so morebitni pomembni vidiki spregledani,
- **ocenjevanje obsega tem**, vključno s preverjanjem, ali ima vsaka tema jasno osrednjo organizacijsko idejo ter ali so teme med seboj dovolj razmejene,
- **razvijanje tem**, kar obsega združevanje, razdeljevanje, preoblikovanje ali opuščanje tem na podlagi sistematične in reflektirane presoje.

Ta faza omogoča prehod od začetnih, še neizoblikovanih tem k bolj stabilni in analitično utemeljeni tematski strukturi, ki je trdna osnova za nadaljnjo interpretacijo in poročanje.

5. faza tematske analize: Izčiščevanje in poimenovanje tem

Peta faza refleksivne tematske analize, izčiščevanje, opredeljevanje in poimenovanje tem, pomeni zaključevanje in utrjevanje analitičnega dela. Nadgrajuje proces pregledovanja tem iz četrte faze ter se osredotoča na dokončno oblikovanje vsake teme, tako da jasno in koherentno zajame svoje osrednje sporočilo, hkrati pa ohranja kompleksnost in bogastvo pomenov, ki izhajajo iz podatkov.

Za to fazo je nujna visoka stopnja analitične natančnosti. Raziskovalec mora vsako temo izčiščevati do njenega bistva, pri tem pa paziti, da se ne izgubi globina in večplastnost, ki dajeta temi analitično vrednost. Delo v tej fazi obsega tako dokončno analitično presojo kot tudi pripravo na jasno in prepričljivo sporočanje ugotovitev.

Ključne aktivnosti v tej fazi so:

- **dokončno izčiščevanje tem**, pri čemer preverjamo, ali so teme med seboj jasno ločene, ustrezno podprte s podatki in skupaj tvorijo smiselno celoto,
- **pisanje natančnih opredelitev tem**, v katerih jasno opišemo osrednjo idejo teme, njen obseg ter prispevek k razumevanju raziskovalnih vprašanj,
- **izbiro povednih in jedrnatih poimenovanj tem**, ki na jasn in privlačen način zajamejo bistvo posamezne teme.

V tej fazi teme pridobijo svojo končno obliko in identiteto, kar omogoča prehod k zadnji fazi tematske analize – pisnemu poročanju o analitičnih ugotovitvah.

6. faza tematske analize: Pisna predstavitev analize

Šesta faza refleksivne tematske analize, pisna predstavitev analize, je zaključek celotnega analitičnega procesa. V tej fazi raziskovalec poveže analitično pripoved v smiselno celoto ter s pomočjo jasno opredeljenih tem in izbranih izsekov podatkov predstavi zgodbo podatkov v odnosu do raziskovalnega vprašanja. Čeprav je ta faza predstavljena kot zadnja, se pisanje pogosto začne že bistveno prej, na primer v obliki analitičnih zapiskov, opredelitev tem in refleksivnih beležk. V tej fazi pa pisanje postane bolj strukturirano, sistematično in formalno.

Cilj pisne predstavitve ni zgolj opis rezultatov, temveč interpretacija ugotovitev in njihova umestitev v širši teoretični in raziskovalni kontekst. Raziskovalec mora jasno pokazati, kako teme prispevajo k razumevanju raziskovanega pojava.

Ključne aktivnosti v tej fazi so:

- **predstavitev koherentne analitične pripovedi**, v kateri so teme logično povezane v smiselno zgodbo,
- **ponazoritev tem z izbranimi in povednimi citati**, ki jasno prikazujejo ključne vzorce v podatkih,
- **interpretacija ugotovitev ter njihovo povezovanje z literaturo in teoretičnimi okviri**,
- **skrb za jasno, razumljivo in tekoče pisanje**, ki se izogiba nepotrebnemu strokovnemu žargonu, hkrati pa ohranja analitično natančnost.

V tej fazi raziskovalec zaključi analitično delo ter rezultate tematske analize predstavi – razumljivo, prepričljivo in znanstveno utemeljeno.

Šestfazni okvir tematske analize je strukturiran, a hkrati prilagodljiv pristop k analizi kvalitativnih podatkov, ki raziskovalcem omogoča sistematično in poglobljeno ustvarjanje pomenljivih spoznanj. Posamezne faze zagotavljajo, da tematska analiza ni zgolj opisna dejavnost, temveč interpretativen proces, ki zajame bogastvo, kompleksnost in globino kvalitativnih podatkov. Metodološka jasnost, ki jo ponuja ta pristop, krepi verodostojnost raziskovalnih ugotovitev in utemeljuje tematsko analizo kot dragoceno raziskovalno orodje v kvalitativnem raziskovanju na različnih znanstvenih in strokovnih področjih, tudi v babištvu, kjer omogoča poglobljeno razumevanje izkušenj žensk, babic in družin ter prispeva k razvoju na dokazih in izkušnjah temelječe prakse.

1.6 Etika v kvalitativnem raziskovanju

Etika ima v kvalitativnem raziskovanju osrednjo vlogo, saj raziskovalec pogosto vstopa v osebni in izkušnjski svet udeležencev. Raziskovanje temelji na neposrednem stiku z ljudmi, njihovimi pripovedmi, doživljanjem in pomeni, ki jih pripisujejo svojim izkušnjam. Zato mora raziskovalec ves čas delovati odgovorno, spoštljivo in strokovno, pri čemer varuje dostojanstvo, zasebnost in dobro počutje udeležencev.

Posebno pozornost je treba nameniti občutljivim temam, neravnovesju moči med raziskovalcem in udeležencem ter možnosti, da raziskava pri udeležencih sproži čustvene odzive. **Etika v kvalitativnem raziskovanju ne pomeni le spoštovanja formalnih pravil, temveč tudi etično držo raziskovalca v vseh fazah raziskovalnega procesa** – od načrtovanja raziskave, zbiranja podatkov, analize do poročanja o rezultatih.

Posebni etični vidiki v kvalitativnem raziskovanju

Za kvalitativno raziskovanje veljajo splošna etična načela, ki so skupna vsem raziskovalnim pristopom, vendar obstajajo dodatni etični izzivi, ki so za kvalitativno raziskovanje še posebej značilni. Ti izzivi so povezani predvsem z naravo kvalitativnih raziskav, ki temeljijo na tesnem stiku z udeleženci, poglobljenem raziskovanju njihovih izkušenj ter razumevanju pomenov, ki jih pripisujejo svojemu doživljanju. Zato ima raziskovalec v kvalitativnem raziskovanju še posebej pomembno vlogo pri etičnem presojanju in odgovornem ravnanju skozi celoten potek raziskave.

Zaupnost

V kvalitativnem raziskovanju je zagotavljanje zaupnosti posebej zahtevno, saj anonimizacija podatkov sama po sebi pogosto ne zadošča. Tudi kadar so imena udeležencev odstranjena, lahko bralci, ki poznajo okolje ali skupnost, v kateri je bila raziskava izvedena, na podlagi dobesednih navedkov ali konteksta prepoznajo, kdo je posamezne izjave podal.

Poseben izziv za zagotavljanje zaupnosti so fokusne skupine, saj raziskovalec ne more v celoti zagotoviti, da bodo vsi udeleženci ohranili zaupnost razprave, tudi kadar podpišejo dogovor o nerazkrivanju informacij. Odgovornost za varovanje zaupnosti zato v veliki meri nosi raziskovalec, ki mora udeležence jasno seznaniti z omejitvami in tveganji.

Zaščita udeležencev, raziskovalca in raziskovalnega okolja

Ena temeljnih etičnih dolžnosti raziskovalca v kvalitativnem raziskovanju je zaščita vseh vpletenih, torej udeležencev raziskave, raziskovalca samega, raziskovalnega okolja ter ustanove, skupnosti ali organizacije, s katero so udeleženci povezani. Raziskovalec je odgovoren za to, da s svojim delom ne povzroči škode niti posameznikom niti širšemu okolju, v katerem raziskava poteka.

Načeloma nihče ne bi smel biti oškodovan zaradi sodelovanja v kvalitativni raziskavi, tveganje pa mora biti omejeno na minimalno raven. Pozornost je treba nameniti zaščiti institucij, organizacij ali skupnosti, saj njihovega imena v raziskavi pogosto ni treba izrecno navajati, pa so kljub temu lahko prepoznane. Izjave udeležencev lahko namreč posredno razkrijejo identiteto posameznikov ali okolja, iz katerega prihajajo. **Zato mora raziskovalec pri zbiranju, analizi in poročanju o podatkih ravnati premišljeno, uporabljati ustrezne ukrepe anonimizacije in varovanja podatkov** ter vedno presojati možne posledice raziskave za vse vpletene. Takšna etična odgovornost je v kvalitativnem raziskovanju še posebej pomembna, saj temelji na poglobljenih, osebnih in pogosto občutljivih pripovedih udeležencev.

V raziskavi o izkušnjah babic raziskovalec ne navede imen institucij, temveč zgolj zapiše, da je bila raziskava izvedena v 14 slovenskih porodnišnicah. Kljub temu lahko bralci, ki poznajo slovenski zdravstveni prostor, na podlagi opisanih značilnosti (na primer velikost oddelka, organizacija dela, regionalne posebnosti) posredno prepoznajo posamezne ustanove, kot so na primer porodnišnice v Ljubljani, Mariboru, Celju, Kranju, Novem mestu, Ptujju, Slovenj Gradcu, Jesenicah, Trbovljah, Izoli, Šempetru pri Novi Gorici, Murski Soboti, Brežicah in Postojni.

Ta primer kaže, da zgolj izpuščanje imen institucij ne jamči popolne anonimnosti, zato mora raziskovalec nameniti posebno skrb načinu poročanja o podatkih, da ne bi negativno vplival na sodelujoče ustanove ali skupnosti.

Preprečevanje telesne, čustvene in duhovne škode

Raziskovalci morajo pri svojem delu aktivno preprečevati vsakršno obliko škode za udeležence raziskave. Posebno pozornost je treba nameniti preprečevanju telesne, čustvene in duhovne obremenitve, ki bi lahko nastala kot posledica sodelovanja v raziskavi.

Raziskovalec mora sprejeti ustrezne ukrepe za zmanjšanje tveganja telesne škode, povezane z raziskovalnim postopkom. Prav tako je njegova odgovornost, da prepozna in prepreči čustveni stres, ki se lahko pojavi pri obravnavi občutljivih tem. Če raziskovalec predvideva, da bi raziskava lahko sprožila močne čustvene odzive, mora vnaprej zagotoviti ustrezno podporo, na primer možnost pogovora s strokovnjakom, ki lahko udeležencem pomaga med raziskavo ali po njej. Raziskovalec mora nenehno ocenjevati stopnjo svoje prisotnosti in vpliva na udeležence ter biti pripravljen prilagoditi ali omejiti raziskovalni pristop, kadar obstaja tveganje, da bi raziskava postala

preveč invazivna. Takšna refleksivnost je ključna za ohranjanje spoštljivega in etično odgovornega odnosa z udeleženci. Na duhovni ravni mora raziskovalec spoštovati verska, kulturna in osebna prepričanja udeležencev. Ta prepričanja so del njihove identitete, zato se mora raziskovalec izogibati poseganju vanje ali njihovemu spreminjanju. Spoštovanje celostne integritete udeleženca je temelj etično odgovornega kvalitativnega raziskovanja.

Soglasje udeležencev v raziskavi

Obveščeno soglasje je ključen element etično ustreznega raziskovanja. To je dogovor med raziskovalcem in udeležencem, ki temelji na jasnem in razumljivem pojasnilu namena raziskave, načina zbiranja podatkov ter njihove uporabe.

Raziskovalec mora udeležencu predstaviti, kako in zakaj bo zbiral podatke, kakšna je njegova vloga v raziskavi ter kakšne so njegove pravice, vključno s pravico do prostovoljne udeležbe in umika iz raziskave brez posledic. Z obveščenim soglasjem udeleženec izrazi strinjanje, da se zbrani podatki uporabijo za vnaprej določen namen raziskave, kar raziskovalcu omogoča etično in strokovno izvajanje kvalitativnega raziskovanja.

Praktične etične smernice pri zbiranju podatkov

Med zbiranjem kvalitativnih podatkov lahko raziskovalci upoštevajo naslednje praktične etične usmeritve:

- ***Dosledno spoštujejo vnaprej načrtovane etične postopke, politike, smernice in kodekse ravnanja. Odstopanja brez jasne utemeljitve ali dovoljenja lahko vodijo v neetično prakso.***
- ***Delujejo kulturno občutljivo in spoštujejo različnost udeležencev.***
- ***Aktivno poslušajo, pri tem pa ostajajo osredotočeni na raziskovalni namen.***
- ***Izogibajo se razvijanju preveč osebnih ali intimnih odnosov z udeleženci.***
- ***Udeležencem izkazujejo spoštovanje, zanimanje in dostojanstvo, ne glede na njihov družbeni, kulturni ali osebni položaj.***
- ***Ne izkoriščajo udeležencev v nobeni obliki.***
- ***Spoštujejo etične standarde raziskovalnega okolja, v katerem delujejo.***
- ***Posebej upoštevajo potrebe ranljivih ali posebnih skupin.***
- ***Podatke zapisujejo natančno in pregledno, tako da je raziskovalni proces sledljiv.***
- ***Udeležencem omogočijo svobodo izražanja, hkrati pa spoštujejo njihovo pravico, da določenih informacij ne delijo.***

Povzetek poglavja

Kvalitativno raziskovanje ima v babištvu pomembno vlogo, saj omogoča poglobljeno razumevanje izkušenj, pomenov in pogledov žensk, babic ter družin na zdravstveno obravnavo. Za razliko od kvantitativnega pristopa, ki se osredotoča na merljive izide in posploševanje rezultatov, kvalitativno raziskovanje daje prednost razumevanju kompleksnosti človeških izkušenj v njihovem naravnem in družbenem kontekstu. Temelji na predpostavki, da je realnost družbeno konstruirana, ter uporablja induktivni pristop in emično perspektivo – raziskovanje z vidika udeležencev.

Pogosti metodološki pristopi v babištvu so študija primera, utemeljena teorija, akcijsko raziskovanje in fenomenologija. Ti pristopi se razlikujejo glede na raziskovalni cilj, vlogo raziskovalca in naravo rezultatov, vendar vsi prispevajo k razvoju na dokazih in izkušnjah temelječe prakse. Med ključne metode zbiranja podatkov sodijo intervjuji, fokusne skupine in opazovanje, ki omogočajo zbiranje bogatih besednih podatkov. Zbrano gradivo je treba ustrezno pripraviti za analizo, najpogosteje s transkripcijo.

Tematska analiza je pogosto uporabljena metoda analize kvalitativnih podatkov, saj omogoča sistematično prepoznavanje in interpretacijo vzorcev pomenov. Pomemben del kvalitativnega raziskovanja je tudi etika, saj zahteva skrbno varovanje dostojanstva, zasebnosti in dobrega počutja udeležencev ter stalno reflektivnost raziskovalca skozi celoten raziskovalni proces.

02 **Sistematična analiza kvalitativnih intervjujev**

Večina znanstvenih raziskav je empiričnih, kar pomeni, da raziskovalci zbirajo podatke z namenom odgovarjanja na raziskovalna vprašanja. Podatke je mogoče zbirati z različnimi metodami, na primer z intervjuji, fokusnimi skupinami, opazovanjem, analizo dokumentov ter analizo podatkov s spletnih platform, kot sta Twitter ali Facebook.

Tako zbrani podatki so lahko zelo različnega tipa:

- besedilni podatki,
- slike,
- zvočni in video posnetki.
- številčni podatki (meritve, rezultati).

Številčne podatke analiziramo s statističnimi metodami, vse neštevilske podatke pa označujemo kot kvalitativne podatke. Za njihovo analizo obstaja širok nabor metod. Med kvalitativnimi metodami zbiranja podatkov so intervjuji daleč najpogosteje uporabljeni in prav njihovi analizi je namenjeno to poglavje.

Pojem osredotočena analiza v družboslovnem raziskovanju ni nov. Eden najbolj znanih primerov so fokusne skupine, ki so pogosto uporabljena metoda zbiranja podatkov. V metodološki tradiciji je dobro znan tudi osredotočeni intervju, ki temelji na vnaprej določenem dražljaju, na primer filmu. Udeležencem so najprej prikazali film, nato pa z njimi izvedli vodene intervjuje, osredotočene prav na to vsebino, pogosto v skupinskem okolju. Kasneje se je pojem osredotočenega intervjuja razširil tudi na individualne intervjuje. Osredotočeni intervju se najpogosteje uporablja v 1) tržnih raziskavah, 2) raziskavah pouka ter 3) pedagoških raziskavah.

2.1 Metodološko ozadje sistematične in osredotočene analize intervjujev

25

Sistematična in osredotočena analiza kvalitativnih intervjujev je metodološko utemeljen način obdelave besedilnih podatkov, ki ga uporabljajo na številnih področjih družboslovja in zdravstva, tudi v babištvo. To je analitičen pristop, ki ni samostojna raziskovalna paradigma, temveč metoda analize, uporabna v različnih kvalitativnih raziskovalnih zasnovah. Njena temeljna značilnost je, da omogoča strukturirano, pregledno in raziskovalno usmerjeno delo z intervjujskimi podatki.

Pristop temelji na spoznanjih več uveljavljenih metodoloških tradicij, kot so kvalitativna vsebinska analiza, tematska analiza, utemeljena teorija, računalniško podprta analiza kvalitativnih podatkov ter mešane metode. **Skupno tem tradicijam je razumevanje analize kot procesa postopnega urejanja, primerjanja in interpretiranja podatkov, pri čemer ima osrednjo vlogo kodiranje.**

2.2 Kodiranje kot osrednji element analize

V skoraj vseh metodoloških pristopih, na katerih temelji ta metoda, ima kodiranje podatkov osrednjo vlogo. Kodiranje pomeni, da raziskovalec posameznim delom besedila – na primer stavkom ali odstavkom intervjuja – pripiše kode oziroma kategorije. Te kode označujejo pomen besedila in omogočajo, da se obsežni podatki postopno uredijo in analizirajo.

Kode so lahko:

- **opisne**, kadar povzemajo vsebino izjave,
- **interpretativne**, kadar izražajo globlji pomen, vzorce ali odnose.

S pomočjo kodiranja raziskovalec primerja izjave različnih udeležencev, prepozna ponavljajoče se teme ter postopno oblikuje analitične ugotovitve. Raziskovalec lahko analizira intervjuje z ženskami po porodu. Izjave kodira z oznakami, kot so *Občutek varnosti*, *Odnos z babico*, *Strah pred porodom* ali *Vključenost v odločanje*. Tako lahko primerja izkušnje različnih žensk in ugotavlja, kateri vidiki babiške obravnave so zanje ključni.

Zmanjševanje kompleksnosti podatkov

Osredotočena analiza intervjujev sledi analitični strategiji, katere cilj je zmanjševanje kompleksnosti podatkov. To pomeni, da raziskovalec ne obravnava vsake izjave kot izoliranega primera, temveč podatke sistematično povzame, razvrsti in poveže v smiselne analitične enote. S tem se raziskovalni fokus usmeri na vprašanja, ki so za raziskavo bistvena.

Takšen pristop je posebej pomemben v raziskovanju v babištvu, kjer so izkušnje žensk in babic pogosto čustveno bogate, večplastne in kontekstualno pogojene. Sistematična analiza omogoča, da se to bogastvo ohrani, hkrati pa postane analitično obvladljivo. Pri raziskavi o uvajanju kontinuirane babiške obravnave raziskovalca ne zanima vsaka posamezna zgodba zase, temveč to, kateri vidiki obravnave se ponavljajo, kako jih opisujejo različne babice in kako se ti vzorci povezujejo z organizacijskim okoljem.

Posploševanje in pomen rezultatov

Kvalitativne raziskave praviloma ne omogočajo statističnega posploševanja, saj temeljijo na manjših, namerno izbranih vzorcih. Vendar to ne pomeni, da so njihovi rezultati manj pomembni. Nasprotno, **omogočajo namreč prenosljivost spoznanj**, kar pomeni, da lahko raziskovalec na podlagi natančnega opisa konteksta presoja, ali so ugotovitve uporabne tudi v drugih, podobnih okoljih.

Poleg tega kvalitativne analize omogočajo prepoznavanje vzorcev in razvoj konceptov, ki lahko prispevajo k razvoju teorije ali strokovne prakse. Če vzamemo primer ugotovitev raziskave o delovnih izkušnjah babic v eni porodnišnici: te ugotovitve niso neposredno veljavne za vse porodnišnice, lahko pa pomagajo razumeti širše pojave, kot so profesionalna samostojnost, sodelovanje v timu ali odnos do žensk.

Raznovrstnost pristopov in vloga teorije

Kvalitativno raziskovanje vključuje številne pristope, ki se razlikujejo po ciljnih in teoretskih izhodiščih, vendar jim je skupno, da je intervju osrednja metoda zbiranja podatkov. Metoda sistematične in osredotočene analize intervjujev ni omejena na en sam pristop, temveč jo je mogoče uporabiti v različnih raziskovalnih okvirih.

Pomembna značilnost te metode je, da ne določa vloge teorije. Teorija je lahko izhodišče raziskave, lahko se razvija med analizo ali pa je njen rezultat. Odločitev o tem je vedno v domeni raziskovalca. Tako je lahko na primer raziskava o doživljanju poroda opisna in se osredotoča na to, kako ženske doživljajo porod, ali pa vodi v razvoj konceptov, kot sta *Občutek nadzora* ali *Zaupanje v babico*.

Sistematična in osredotočena analiza intervjujev je trdna metodološka podlaga za kvalitativno raziskovanje v babištvu. Omogoča strukturirano delo z intervjuji, osredotočenost na raziskovalna vprašanja ter oblikovanje smiselnih in prenosljivih ugotovitev, ki so pomembne tako za razvoj znanja kot za izboljšanje babiške prakse.

2.3 Analiza intervjujev v šestih korakih

Metoda analize intervjujev, predstavljena v tem učbeniku, poteka v šestih med seboj povezanih korakih, od katerih je vsak podrobneje obravnavan v samostojnem poglavju. Skupaj tvorijo strukturiran analitični proces, ki vodi raziskovalca od priprave podatkov do oblikovanja raziskovalnega poročila. Takšna postopnost je še posebej primerna za študente, saj omogoča jasen pregled nad posameznimi fazami analize in njihovo medsebojno povezanostjo.

Korak 1: Priprava, organiziranje in začetno raziskovanje podatkov

Prvi korak je namenjen pripravi in urejanju podatkov ter začetnemu pristopu k gradivu. V tej fazi raziskovalec intervjuje temeljito prebere, se seznanji z njihovo vsebino in začne oblikovati prvi vtis o podatkih. Pomemben del tega koraka je tudi pisanje začetnih beležk (angl. *Memo*) ter kratkih povzetkov posameznih primerov, ki pomagajo razumeti kontekst in posebnosti vsakega intervjuja. Pri raziskavi o izkušnjah žensk z obporodno oskrbo raziskovalec najprej večkrat prebere vse intervjuje, zapiše prve misli o odnosu med babico in žensko ter pripravi kratke povzetke posameznih zgodb.

V prvem koraku je cilj razumevanje gradiva kot celote, ne še podrobna analiza.

Korak 2: Razvoj kategorij za analizo

V drugem koraku se začne sistematično oblikovanje analitičnih kategorij. Raziskovalec izhaja iz sheme intervjuja, raziskovalnih vprašanj in prvih vtisov iz gradiva ter postopno razvija kategorije, ki jih bo uporabil pri kodiranju. Posebna pozornost je namenjena temu, da so kategorije jasno opredeljene, smiselne in povezane z raziskovalnimi cilji. Tako se na primer iz vprašanj o doživljanju poroda lahko razvijejo kategorije, kot so *Informiranost*, *Čustvena podpora*, *Vključenost v odločanje* ali *Občutek nadzora*.

Kategorije so analitični okvir, skozi katerega raziskovalec »gleda« podatke.

Korak 3: Kodiranje intervjujev – osnovno kodiranje

Tretji korak je prvi cikel kodiranja, imenovan osnovno kodiranje. V tej fazi raziskovalec posameznim delom besedila pripisuje kategorije, ki so bile razvite v prejšnjem koraku. Namen osnovnega kodiranja je pregledno označiti relevantne vsebine v celotnem gradivu. Izjava ženske, da se je med porodom počutila varno zaradi stalne prisotnosti babice, je lahko kodirana z oznako *Občutek varnosti* ali *Kontinuiteta oskrbe*.

Osnovno kodiranje je prvi sistematičen stik med teorijo, kategorijami in podatki.

Korak 4: Nadaljnji razvoj sistema kategorij in sekundarno kodiranje

Četrti korak pomeni nadaljevanje in poglobljanje kodiranja. Kategorije se v tej fazi natančneje opredelijo, razdelijo na podkategorije ali po potrebi združijo. Raziskovalec znova pregleda že kodirane odseke in izvede drugi cikel kodiranja, ki je podrobnejši in analitično zahtevnejši. V prejšnjih korakih omenjeno kategorijo *Podpora babice* lahko razdeli na podkategorije, kot so *Čustvena podpora*, *Informacijska podpora* in *Fizična prisotnost*.

Analiza se pogloblja – raziskovalec postaja vedno bolj natančen in reflektiran.

Korak 5: Analitične možnosti po kodiranju

Peti korak je namenjen analizi podatkov po zaključku kodiranja. Raziskovalec preučuje odnose med kategorijami, primerja različne primere, išče vzorce in razlike ter oblikuje analitične ugotovitve. V tej fazi se pokaže, kako bodo rezultati predstavljeni in interpretirani. Raziskovalec lahko primerja izkušnje žensk v različnih porodnih okoljih in analizira, kako se občutek varnosti povezuje z organizacijo babiške oskrbe.

Kodiranje samo po sebi še ni rezultat – rezultati nastajajo šele z nadaljnjo analizo.

Korak 6: Pisanje raziskovalnega poročila in dokumentiranje analitičnega procesa

Zadnji korak je namenjen pisanju raziskovalnega poročila oziroma empiričnih delov diplomskega, magistrskega ali doktorskega dela. **Poseben poudarek je na transparentnosti analitičnega procesa**, kar pomeni, da je jasno opisano, kako so bili podatki analizirani in kako so raziskovalci prišli do ugotovitev. V diplomskem ali magistrskem delu študent tako podrobno opiše potek analize intervjujev z babicami ter utemelji izbiro kategorij in interpretacijo rezultatov.

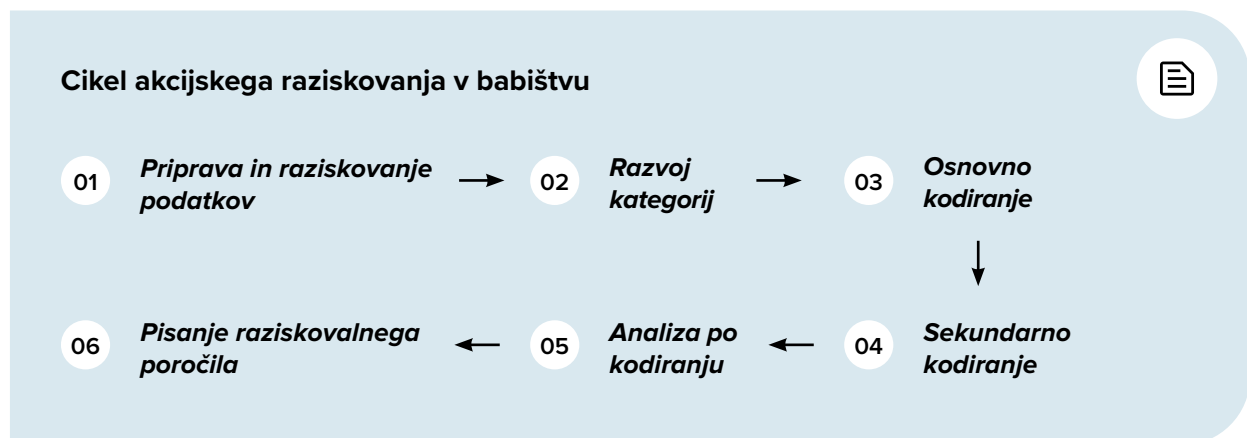
Raziskava je zaključena šele, ko so rezultati jasno in pregledno zapisani.

Razumevanje korakov kot orientacijskega modela

Vsebina teh šestih korakov se pojavlja tudi v drugih metodoloških delih, čeprav so faze lahko različno poimenovane ali razdeljene. Pomembno ni število korakov, temveč logika analitičnega procesa. Uporaba izraza koraki poudarja napredovanje analize od začetne priprave podatkov do končnega poročila.

Analiza intervjujev obsega tudi krožne in ponavljajoče procese. Zlasti koraki od tretjega do petega se pogosto prepletajo: raziskovalec lahko začne zapisovati ugotovitve že med kodiranjem, nova spoznanja pa lahko vodijo k ponovnemu kodiranju. Model šestih korakov je zato treba razumeti kot orientacijo, ki raziskovalcu pomaga ohraniti pregled nad procesom, in ne kot zaporedje strogih, ločenih faz.

Povzetek poglavja

Sistematična analiza kvalitativnih intervjujev je strukturiran način obdelave neštevilčnih podatkov, zlasti besedilnih transkriptov, ki ga pogosto uporabljamo tudi v babištvu. Intervju je najpogostejša kvalitativna metoda zbiranja podatkov, zato je poznavanje analize ključno za oblikovanje utemeljenih, preglednih in prenosljivih ugotovitev. Opisana metoda ni samostojna raziskovalna paradigma, temveč analitični pristop, uporaben v različnih kvalitativnih zasnovah. Opira se na tradicije, kot so kvalitativna vsebinska in tematska analiza, utemeljena teorija ter računalniško podprta analiza, skupna pa jim je osrednja vloga kodiranja.

Kodiranje pomeni pripisovanje kod ali kategorij izbranim delom besedila; kode so lahko opisne (povzemajo vsebino) ali interpretativne (zajemajo globlje pomen in odnose). Namen analize je zmanjšati kompleksnost podatkov: posamezne izjave povzamemo, razvrstimo in povežemo v analitične enote, ki odgovarjajo na raziskovalna vprašanja. Čeprav rezultati niso statistično posplošljivi, so lahko prenosljivi na podobne kontekste, če je kontekst natančno opisan.

Postopek poteka v šestih korakih: 1) priprava in začetno raziskovanje podatkov, 2) razvoj kategorij, 3) osnovno kodiranje, 4) sekundarno kodiranje z izpopolnjevanjem kategorij, 5) analiza odnosov, vzorcev in razlik ter 6) pisanje poročila z transparentnim dokumentiranjem analitičnega procesa. Model je orientacijski in pogosto poteka iterativno.

03 Priprava in organiziranje podatkov

V poglavju predstavljamo prvi korak analize intervjujev, ki je temelj za vse nadaljnje faze kvalitativnega raziskovanja. Poudarek je na pripravi in organiziranju podatkov, refleksiji raziskovalnih vprašanj ter začetnem raziskovanju intervjujev. V tej fazi se raziskovalec poglobljeno seznanja z gradivom in postavi temelj za sistematično analizo.

V poglavju boste spoznali pomen pravilnega prepisovanja intervjujev, organiziranje podatkov v skupine dokumentov, vključevanje sociodemografskih podatkov, vlogo raziskovalnih vprašanj, refleksijo lastnih predpostavk ter različne tehnike začetnega raziskovanja intervjujev.

3.1 Priprava in organiziranje podatkov

Vsaka računalniško podprta analiza intervjujev se začne s pripravo podatkov in njihovim uvodom v izbrano programsko opremo. Če so bili intervjuji zbrani posebej za raziskovalni projekt, je prva in nujna naloga prepis zvočnih ali video posnetkov v pisno obliko. Pri kvalitativnih pisnih spletnih intervjujih to delo odpade, saj udeleženci odgovore vnesejo sami, vendar je ta oblika zbiranja podatkov v kvalitativnem raziskovanju še vedno razmeroma redka.

V zadnjih letih se področje transkripcije zelo hitro razvija. Programska oprema za samodejno prepisovanje, kot so Trint, AmberScript, Google Live Transcribe ali f4x, danes omogoča precejšen časovni prihranek v primerjavi z ročnim prepisovanjem. Kljub temu pa samodejni prepisi niso brez napak in potrebno je temeljito naknadno urejanje, ki je pogosto časovno zahtevnejše, kot raziskovalci sprva pričakujejo. Zaradi hitrega razvoja tega področja se v tem učbeniku ne spuščamo v primerjavo posameznih orodij, temveč se osredotočamo na načela kakovostnega prepisa.

Prepis intervjujev ni zgolj tehnični korak, temveč prvi analitični stik z gradivom.

Pomen transkripcijskih pravil

Ne glede na to, ali je intervju prepisan ročno ali s pomočjo programske opreme, so transkripcijska pravila ključna, saj določajo videz besedila in vplivajo na nadaljnje možnosti analize. V tem poglavju predstavljamo preprost in v praksi preverjen sistem transkripcije, ki je posebej primeren za vodene intervjuje.

Besedila morajo biti zapisana v obliki, ki omogoča sistematično označevanje, pregledovanje in primerjanje. Pomembno je, da so podatki urejeni, dostopni in ohranijo svojo vsebinsko celovitost. Za transkripte je priporočljivo, da besedilo ni zapisano v dolgih, neprekinjenih odstavkih, temveč razdeljeno na krajše enote, kadar se spremeni tema ali podtema ali kadar v intervjuju postavimo novo vprašanje. Takšna razčlenitev pomaga pri analizi, saj način oblikovanja besedila ni le tehnična odločitev, temveč vpliva na razumevanje in interpretacijo podatkov. Te enote so pomembne tudi pri delu z računalniškimi programi za kvalitativno analizo, pri katerem struktura besedila olajša nadaljnje kodiranje in analizo ter omogoča dobro preglednost. Po navadi v analizi obdelujemo več transkriptov in pomembno je, da so enotni, torej da vsebujejo enake znake za premore, poudarke, prekinjen govor, saj to povečuje zanesljivost kasnejšega kodiranja.

Temeljno načelo je, da se vsak govorni prispevek prepíše kot samostojen odstavek, menjave govorcev pa so jasno označene. Govor se prepisuje dobesedno, brez povzemanja, pri čemer se narečja prevedejo v standardno obliko jezika. Jezik in ločila se po potrebi rahlo standardizirajo, da je besedilo berljivo, vendar se ohrani izvirna struktura govora, tudi če vsebuje slovnične napake.

Pomembni so tudi dogovori o označevanju premorov, poudarkov, glasnosti govora, kratkih medmetov, čustvenih odzivov in zunanjih motenj. **Posebno pozornost je treba nameniti anonimizaciji vseh podatkov, ki bi lahko omogočila prepoznavo intervjuvancev.** Tako je treba pri intervjuju z žensko o izkušnji poroda dosledno anonimizirati imena zdravstvenih delavcev, krajev ali specifičnih dogodkov, saj so to občutljivi osebni podatki.

Kakovosten prepis zagotavlja zanesljivo podlago za analizo in prispeva k etični ustreznosti raziskave.

Tehnična podpora pri transkripciji intervjujev

Če raziskovalec intervjuje prepisuje sam, lahko zvočne posnetke neposredno uvozi v programsko opremo MAXQDA in prepisovanje opravi v istem okolju. Program omogoča uporabo osnovnih funkcij, kot so prilagajanje hitrosti predvajanja, samodejno vstavljanje besedila ter uporaba nožnega pedala.

Pomembno je, da so v transkripte vključene časovne oznake, saj te omogočajo neposredno povezavo med besedilom in izvirnim zvočnim posnetkom. To je še posebej uporabno pri razjasnjevanju nejasnih delov besedila ali pri interpretaciji pomena posameznih izjav.

Časovne oznake omogočajo preverjanje interpretacij in povečujejo analitično zanesljivost.

Organiziranje podatkov v skupine dokumentov

Pred uvozom intervjujev v MAXQDA je priporočljivo razmisliti o splošni organizaciji podatkov. Program omogoča razvrščanje dokumentov v skupine dokumentov, ki delujejo podobno kot mape v računalniškem sistemu. Takšna organizacija olajša pregled nad gradivom in kasnejšo analizo.

Skupine dokumentov je smiselno oblikovati glede na raziskovalni kontekst, na primer po lokaciji, tipu ustanove ali značilnostih udeležencev. Pomembno je, da organizacija podatkov podpira raziskovalna vprašanja. Strukturo dokumentov je mogoče vzpostaviti že na začetku ali jo po potrebi prilagoditi kasneje. Pri raziskavi o izkušnjah babic bi po tej logiki intervjuje lahko razvrstili v skupine glede na porodnišnice ali glede na delovne izkušnje babic.

Priprava, organiziranje in začetno raziskovanje podatkov so temelj kvalitativne analize intervjujev. V tej fazi raziskovalec izpolni tehnične, etične in analitične pogoje za nadaljnje delo. Temeljit prepis, dosledna anonimizacija, premišljeno organiziranje dokumentov in prvi stik z vsebino intervjujev so ključni za kakovost celotnega raziskovalnega procesa.

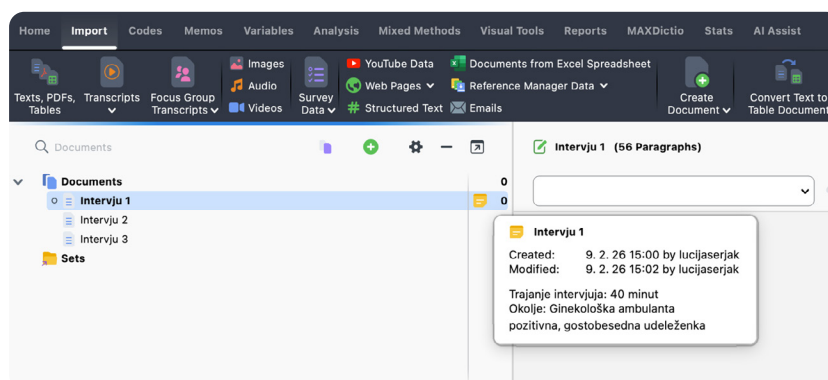
3.2 Uvoz intervjujev in organiziranje v skupine dokumentov

Ko so intervjuji prepisani in pripravljeni za analizo, sledi njihov uvoz v programsko okolje MAXQDA ter premišljeno organiziranje v skupine dokumentov. Ta korak je ključen za preglednost dela in učinkovito nadaljnjo analizo, zlasti pri večjem številu intervjujev.

Skupine dokumentov v MAXQDA delujejo podobno kot mape v računalniškem sistemu. Omogočajo razvrščanje intervjujev glede na raziskovalno logiko, na primer po lokaciji, vrsti ustanove ali značilnostih udeležencev. Takšna organizacija podatkov ne olajša le orientacije v gradivu, temveč ima tudi pomembno analitično funkcijo, saj omogoča primerjave med različnimi skupinami intervjuvancev. Pri raziskavi izkušenj babic lahko intervjuje tako razvrstite v skupine glede na porodnišnice ali glede na delovne izkušnje (na primer manj kot 5 let, več kot 10 let). Tako že v zgodnji fazi omogočite primerjalno analizo.

Postopek v MAXQDA: Uvoz intervjujev in organiziranje v skupine dokumentov ter praktični napotki za delo s transkripti

V oknu *Dokumentarni sistem* (angl. *Document System*) ustvarite novo skupino dokumentov s klikom na ikono *New Document Group*. Nato prek menija *Import > Transcripts* uvozite transkripte neposredno v trenutno izbrano skupino dokumentov. Če transkripti vsebujejo časovne oznake, vas bo program med uvozom pozval, da izberete ustrezne zvočne datoteke, s katerimi bo transkript povezan.

Po potrebi lahko ustvarite več skupin dokumentov in vanje uvozite dodatne intervjuje. Dokumente je mogoče kasneje tudi enostavno premikati med skupinami z uporabo miške, kar omogoča prilagajanje strukture projekta tudi v kasnejših fazah analize.

Zvočne datoteke lahko uvozite prek *Import > Audios*, prepisovanje pa začnete z desnim klikom na ime posnetka in izbiro funkcije *Transcribe Audio File*. Program ob besedilu privzeto prikazuje številke odstavkov, ki so zelo uporabne pri citiranju intervjujev. Če želite uporabljati oštevilčenje vrstic, lahko to nastavitev spremenite z ukazom *Convert to Line Numbered Text*.

Če transkript na začetku vsebuje metainformacije, kot so trajanje intervjuja, seznam kratic ali opombe o anonimizaciji, jih je smiselno odstraniti iz glavnega besedila. Te informacije je bolje shraniti v *Beležko dokumenta* (angl. *Document Memo*), kjer lahko dodate tudi svoje zapiske o poteku intervjuja, vzdušju ali posebnostih intervjujske situacije. Obsežnejše zapiske o intervjuju je priporočljivo uvoziti kot samostojne dokumente.

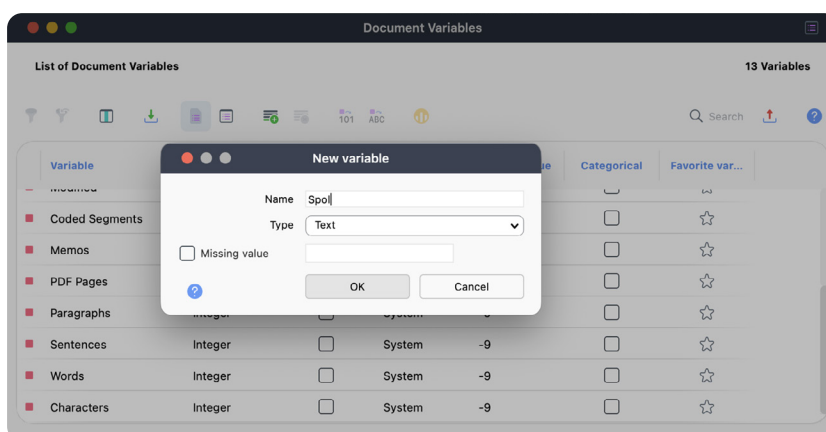
Dodajanje sociodemografskih in kontekstnih podatkov

Poleg vsebine intervjujev so v kvalitativnem raziskovanju pogosto pomembni tudi sociodemografski in kontekstni podatki o intervjuvancih, kot so starost, kraj bivanja, izobrazba in delovne izkušnje. Mnoge kvalitativne metode, na primer problemsko usmerjeni intervju, predvidevajo tudi izpolnitev kratkega vprašalnika z dodatnimi podatki.

Takšne **podatke lahko v MAXQDA shranite kot dokumentne spremenljivke**. Gre za strukturirane značilnosti, ki jih določite enkrat, nato pa zanje vnesete vrednosti za vsakega intervjuvanca. **Te spremenljivke omogočajo, da podatke vključite v raziskovanje in analizo, hkrati pa jih lahko uporabite za izbiro primerov ali primerjavo skupin**. Pri raziskavi izkušenj žensk po porodu lahko kot dokumentne spremenljivke vključite starost, način poroda ali kraj bivanja in kasneje analizirate razlike med skupinami.

Postopek v MAXQDA: Shranjevanje podatkov kot dokumentne spremenljivke

1. Odprite meni *Variables* > *List of Document Variables* in ustvarite potrebne dokumentne spremenljivke. Najpogosteje se uporabljajo tipi spremenljivk *Text* (besedilo), *Integer* (celo število) in *Decimal* (decimalno število).

35

2. Nato preklopite v okno *Variables* > *Data Editor for Document Variables* in za vsak intervju vnesite ustrezne vrednosti dokumentnih spremenljivk.

Document n...	Coded Seg...	Memos	Spol	Starost	Zaposlitev	Izkušnje	Dodatno izo...
Intervju 1	0	1	ženska	32	ginekološka ...	8	☒
Intervju 2	0	0	ženska	35	porodni blok	13	☐
Intervju 3	0	0	ženska	27	poporodni o...	5	☒

Ko so podatki vneseni, so na voljo za nadaljnjo analizo in jih lahko kadarkoli prikažete ali uporabite kot kriterij za izbiro dokumentov.

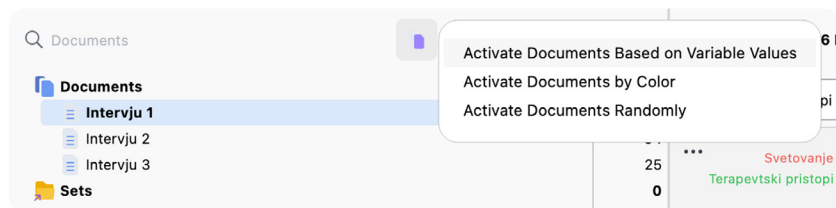
Dokumentne spremenljivke povezujejo kvalitativne vsebine z osnovnimi značilnostmi intervjuvancev.

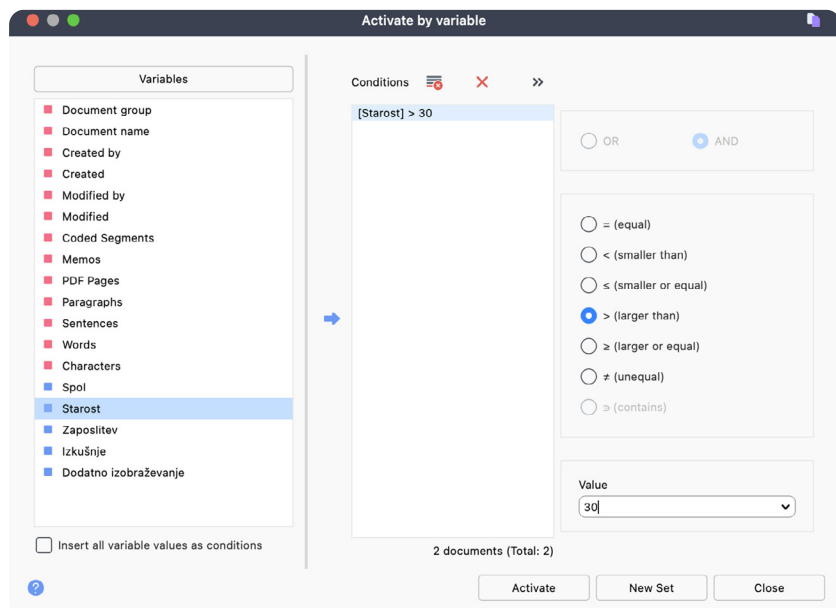
Postopek v MAXQDA: Uporaba dokumentnih spremenljivk za izbiro primerov

Dokumentne spremenljivke lahko uporabimo za ciljno usmerjeno izbiro intervjujev glede na vnaprej določene kriterije (na primer starost, kraj bivanja, delovne izkušnje). S pomočjo te funkcije lahko raziskovalec izbere na primer samo intervjuje z ženskami, starejšimi od 30 let, ki so rodile v manjših krajih, in posebej analizira njihove izkušnje.

1. V glavi okna *Document System* kliknite ikono *Activate by ...* in izberite možnost *Activate Documents by Variables*.

2. V pogovornem oknu določite pogoje, ki jih morajo izpolnjevati intervjuvanci, na primer: [Starost > 30].

3. S klikom na gumb *New Set* se v oknu *Document System* ustvari nov nabor dokumentov, v katerem so vsi intervjuji, ki ustrezajo izbranim pogojem.

V oknu *Document System* lahko nastavite, katere dokumentne spremenljivke se prikažejo, ko miško zadržite nad imenom intervjuja. Poleg tega MAXQDA omogoča uvoz dokumentnih spremenljivk neposredno iz datotek Excel ali SPSS, kar je še posebej uporabno v raziskavah z mešanimi metodami, pri katerih se kvalitativni intervjuji dopolnjujejo z anketnimi podatki.

3.3 Pomen raziskovalnih vprašanj v kvalitativnem raziskovanju

Raziskovalna vprašanja so izhodišče vsake empirične študije. Z njimi raziskovalec jasno opredeli, kaj raziskuje in s kakšnim namenom. Raziskovalna vprašanja konkretizirajo predmet raziskovanja ter usmerjajo tako zbiranje podatkov kot tudi njihovo analizo. So rdeča nit celotnega raziskovalnega procesa, ki raziskovalcu pomaga pri sprejemanju metodoloških in analitičnih odločitev.

V kvalitativnem raziskovanju običajno oblikujemo eno ali dve osrednji raziskovalni vprašanji, ki ju nato razčlenimo na dodatna podvprašanja. Pomembno je poudariti, da raziskovalnih vprašanj ne smemo enačiti z vprašanji v shemi intervjuja. Čeprav se pojmi pogosto prekrivajo, so vprašanja v shemi bolj konkretna in namenjena spodbujanju pripovedovanja, medtem ko raziskovalna vprašanja določajo analitični fokus celotne študije.

Raziskovalno vprašanje usmerja analizo; vprašanja v intervjuju usmerjajo pogovor.

Pogoste težave pri oblikovanju raziskovalnih vprašanj

Iz pedagoške in mentorsko-raziskovalne prakse izhaja, da težave v analizi pogosto nastanejo zato, ker raziskovalna vprašanja ob začetku zbiranja podatkov še niso bila dovolj premišljena. Najpogosteje so raziskovalna vprašanja preširoko oblikovana, niso skladna z naslovom ali namenom raziskave, se osredotočajo na manj pomemben stranski vidik glavne teme ali pa so jezikovno in skladenjsko nejasna.

Zato je pri oblikovanju raziskovalnih vprašanj ključno natančno razmišljanje o pomenu uporabljanih besed. Majhne razlike v formulaciji lahko vodijo do zelo različnih analitičnih zahtev. Vprašanje, ki sprašuje, katere vidike določenega pojava zaznamo, praviloma vodi v opisno analizo, medtem ko vprašanje, ki se sprašuje, kako se ti vidiki kažejo, narekuje globljo, interpretativno obravnavo podatkov. Na primer: vprašanje »*Kateri vidiki podpore babice se pojavljajo v izkušnjah porodnic?*« vodi predvsem v naštevanje. Vprašanje »*Kako porodnice doživljajo podporo babice med porodom?*« pa odpira prostor za analizo pomenov in izkušenj.

Model PICO pri oblikovanju raziskovalnih vprašanj

Za sistematično in jasno oblikovanje raziskovalnih vprašanj v zdravstvenih in sorodnih vedah pogosto uporabljamo model PICO, ki razčleni vprašanje na štiri temeljne sestavine: P – po-

pulacija ali ciljna skupina (angl. *patient*), *I* – obravnavani poseg ali pristop (angl. *intervention*), *C* – primerjava ali alternativa (angl. *comparison/control*) in *O* – izid (angl. *outcome*).

Model PICO so razvili kot pripomoček za strukturiranje raziskovalnih vprašanj in sistematično iskanje literature v medicini, babištvu in zdravstveni negi. Nordhausen in Hirt (2020) poudarjata, da takšna struktura omogoča natančnejšo opredelitev raziskovalnega problema ter večjo empirično jasnost raziskave.

Čeprav model izhaja iz kliničnega raziskovanja, je uporaben tudi v kvalitativnih raziskavah, saj raziskovalcu pomaga ohraniti osredotočenost na ključne elemente preučevanega pojava in jasno povezavo med raziskovalnim vprašanjem, zbiranjem podatkov in analizo.

V raziskovanju v babiški obravnavi model PICO lahko uporabimo za oblikovanje naslednjega raziskovalnega vprašanja:

- *P (populacija): porodnice v porodnišnici*
- *I (intervencija): kontinuirana babiška podpora med porodom*
- *C (primerjava): fragmentirana obravnava z menjavanjem bobic*
- *O (izid): doživljanje poroda, občutek varnosti in nadzora*

Na podlagi tega lahko oblikujemo raziskovalno vprašanje: »Kako porodnice doživljajo porod in občutek varnosti ob kontinuirani babiški podpori v primerjavi s fragmentirano obporodno obravnavo?« Tako lahko z uporabo modela PICO namesto vprašanja »Kako ženske doživljajo porod?« postavimo bolj natančno vprašanje. Takšno vprašanje je jasno, empirično raziskljivo in primerno za kvalitativno analizo intervjujev, saj omogoča poglobljeno razumevanje izkušenj porodnic, hkrati pa raziskovalcu omogoča jasno analitično usmeritev.

Poleg modelnih pristopov lahko raziskovalna vprašanja presojava tudi z vidika splošnih meril kakovosti, ki se pogosto uporabljajo na področju evalvacije. Dobro raziskovalno vprašanje je osredotočeno, jasno in empirično odgovorljivo. Ne sprašuje zgolj tega, ali kak pojav obstaja, temveč v kolikšni meri in kako se kaže. Poleg tega mora biti vprašanje realistično, prilagojeno razpoložljivim virom in času ter uporabno za ciljno skupino raziskave.

Dobro raziskovalno vprašanje je jasno, izvedljivo in analitično zahtevno – a ne preširoko.

Pomen osredotočenosti v kvalitativni analizi

Pri metodah zbiranja podatkov z odprtimi odgovori je povsem naravno, da podatki vsebujejo veliko različnih vidikov in tem. Prav zato je osredotočenost v kvalitativnem raziskovanju še posebej pomembna. Raziskovalec se mora zavestno odločiti, katere vidike bo podrobneje analiziral, saj popolna obravnava vseh možnih tem ni ne izvedljiva ne smiselna.

Raziskovalni proces lahko primerjamo s potovanjem: če imamo omejen čas, se moramo odločiti, katere kraje ali vidike želimo spoznati poglobljeno. Podobno mora raziskovalec v kvalitativni analizi omejiti analitični fokus, da lahko poda poglobljene in smiselne odgovore na postavljena vprašanja.

Osredotočenost ni pomanjkljivost analize, temveč njen pogoj.

Raziskovalna vprašanja kot dinamičen element raziskave

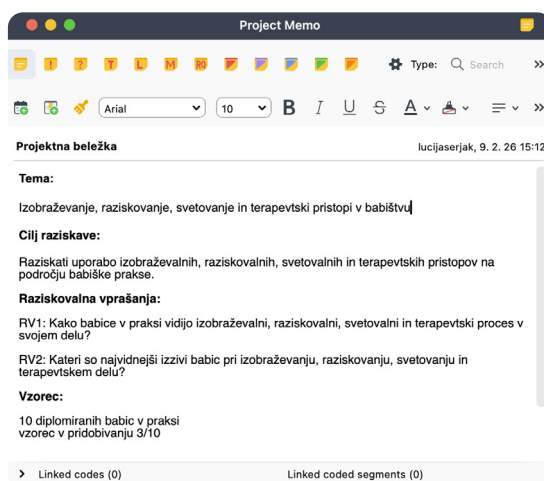
Čeprav imajo raziskovalna vprašanja osrednjo vlogo, to ne pomeni, da so v celotnem procesu nespremenljiva. Nasprotno – med analizo se lahko pokažejo novi poudarki ali vidiki, zaradi katerih je potrebna dopolnitev ali natančnejša opredelitev vprašanj. Takšne spremembe so v kvalitativnem raziskovanju legitimne, dokler so metodološko utemeljene in transparentno opisane. Kljub temu pa na začetku analize velja temeljno načelo, da morajo biti raziskovalna vprašanja ves čas vodilo analize.

Zapis in uporaba raziskovalnih vprašanj v programu MAXQDA

Raziskovalna vprašanja so osrednje vodilo celotne kvalitativne analize, zato jih je smiselno takoj po oblikovanju zapisati neposredno v projekt MAXQDA. Program za ta namen omogoča uporabo *projektne beležke* (angl. *Project Memo*), v kateri hranimo ključne informacije o raziskavi. Redno zapisovanje raziskovalnih vprašanj, analitičnih odločitev in sprememb bistveno prispeva k preglednosti, sledljivosti in metodološki kakovosti kvalitativne raziskave, kar je še posebej pomembno pri študentskih raziskavah na področju babištva.

Postopek v MAXQDA: Vnos raziskovalnih vprašanj v Project Memo

Najprej v glavnem meniju programa preklopite na zavihek *Memos* in izberite možnost *Project Memo*. MAXQDA odpre okno beležke, v katerega zapišete raziskovalno/-a vprašanje/-a. Poleg raziskovalnih vprašanj lahko v isto beležko vpišete tudi druge pomembne informacije, kot so: namen raziskave, kratak opis raziskovalnega vzorca (na primer porodnice, babice), opombe o raziskovalnem načrtu ali metodoloških izhodiščih.

Postopek v MAXQDA: Shranjevanje, dostop in podpora analitičnemu procesu

Ko zaprete okno *Project Memo*, se vsebina samodejno shrani. Projektna beležka je nato stalno dostopna na vrhu okna *Document System*. Odprete jo tako, da dvakrat kliknete na rumeno ikono beležke. Tako imate raziskovalna vprašanja vedno vidna in jih lahko med analizo po potrebi dopolnujete ali natančneje opredelite.

3.4 Refleksija predpostavk raziskovalca

Pri analizi kvalitativnih podatkov se moramo kot raziskovalci zavedati, da preučevanih pojavov nikoli ne opazujemo povsem nevtrarno. Vsak raziskovalec stopa v raziskovalni proces z lastnimi izkušnjami, znanjem, vrednotami in strokovnimi perspektivami. **Pojave, ki jih raziskujemo, zato vedno dojemamo skozi prizmo lastnega predrazumevanja** (Kelle, 2005).

Ta vpliv je še posebej očiten, kadar isti nabor podatkov analizirajo raziskovalci iz različnih disciplin. Psihologi bodo na primer pogosteje posegali po psiholoških razlagah, sociologi pa bodo več pozornosti namenjali družbenemu kontekstu in odnosom moči. Noben od teh pogledov ni napačen, vendar je pomembno, da se raziskovalec zaveda, iz katere perspektive interpretira podatke.

Raziskovalčeva perspektiva ni napaka, temveč dejstvo – napaka je, če je ne prepoznamo.

Raziskovalcu lahko pri refleksiji pomagajo usmerjena vprašanja, ki jih je smiselno uporabljati že v fazi načrtovanja raziskave in priprave intervjuja. Med najpomembnejša sodijo vprašanja o lastnih predpostavkah glede preučevanih povezav in implicitnih pomenov, ki jih vnašamo v vprašanja.

Raziskovalec se mora vprašati, kaj pravzaprav predpostavlja, ko postavi določeno intervjujsko vprašanje. Ali morda že v izhodišču domneva, da ima intervjuvanec problem, stisko ali konflikt, ki ga slednji ne doživlja tako? Če raziskovalec na primer raziskuje stres babic pri delu, se mora vprašati, ali že vnaprej predpostavlja, da je delo babice nujno stresno, in ali s tem spregleda tudi pozitivne ali zaščitne vidike poklica.

Preizkušanje intervjuja na sebi

Koristen način za refleksijo predpostavk je tudi, da raziskovalec shemo intervjuja preizkusi na sebi. To pomeni, da se vživi v vlogo intervjuvanca in dovoli, da ga intervjuva druga oseba. Tako lahko zazna, kako vprašanja učinkujejo, katere predpostavke vsebujejo in ali so morda preveč usmerjajoča.

Pri temah, ki raziskovalca osebno ne zadevajo neposredno, so odgovori seveda hipotetični. Kljub temu takšen preizkus pogosto razkrije nepričakovane poudarke in pomaga izboljšati kakovost sheme intervjuja.

Dobra shema intervjuja je tudi rezultat raziskovalčeve samorefleksije.

Zavedanje lastnih predpostavk preprečuje, da bi raziskovalec v podatkih videl le tisto, kar pričakuje, in mu omogoča, da zazna tudi odstopanja, protislovja in nova spoznanja. **Rezultat refleksije so lahko tudi konkretne delovne predpostavke ali hipoteze, ki jih raziskovalec nato sistematično preverja v nadaljnji analizi.**

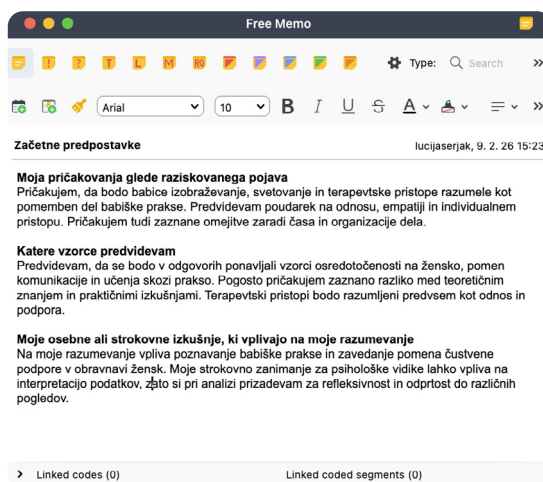
Zapisovanje lastnih predpostavk in predrazumevanja v MAXQDA

Refleksija lastnih predpostavk ima smisel le, če je tudi dokumentirana. Zato je priporočljivo, da raziskovalec svoje začetne predpostavke, pričakovanja in razmisleke zapiše neposredno v analitični projekt, kjer so ves čas dostopni in jih je mogoče primerjati s kasnejšimi ugotovitvami. V programu MAXQDA je za ta namen posebej primerna uporaba *prostih beležk* (angl. *Free Memos*). Te niso vezane na posamezen dokument ali kodo, temveč omogočajo zapis splošnih razmislekov, ki se nanašajo na celoten raziskovalni projekt.

Postopek v MAXQDA: Zapis predpostavk v Free Memo

1. V glavnem meniju programa preklopite na zavihek *Memos* in izberite možnost *New Free Memo*.
2. Odpre se okno beležke, v katerem najprej določite ustrezen naslov (na primer »*Začetne predpostavke o babiški podpori med porodom*«).
3. Nato zapišite rezultate svoje refleksije, na primer:
 - kakšna pričakovanja imate glede raziskovanega pojava,
 - katere povezave ali vzorce predvidevate,
 - katere osebne ali strokovne izkušnje lahko vplivajo na vaše razumevanje.

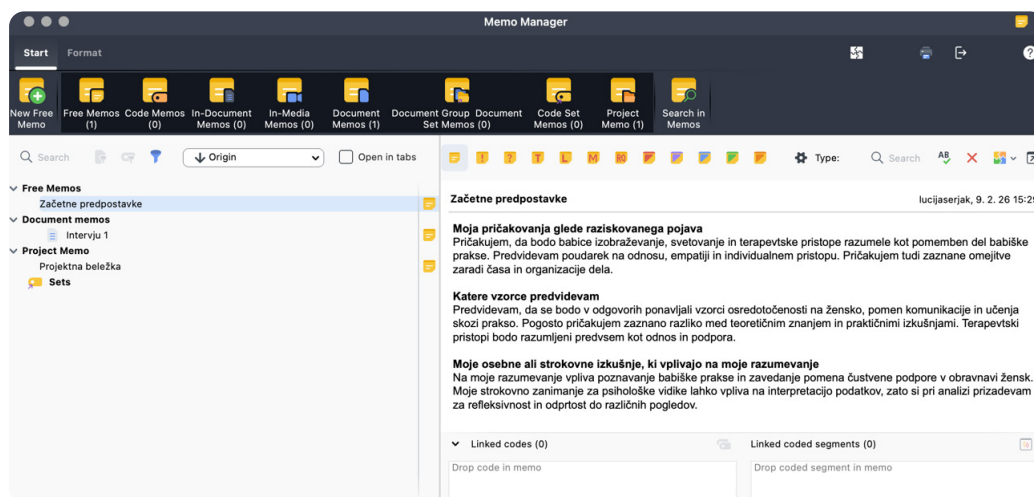
41

Postopek v MAXQDA: Dostop do Free Memos in njihovo iskanje

Če želite prosto beležko znova odpreti ali pregledati vse zapisane refleksije, v meniju izberite *Memos > Free Memos*. Odpre se *Upravljalnik beležk* (angl. *Memo Manager*), kjer so zbrani vse proste beležke v projektu.

MAXQDA omogoča tudi iskanje po vsebini beležk. To storite tako, da izberete *Memos > Search Memos* in vnesete iskano besedo ali izraz. Tako lahko hitro poiščete določene refleksije tudi v obsežnih projektih.

3.5 Raziskovanje intervjujev kot prvi analitični korak

Ko so raziskovalna vprašanja in predpostavke jasno opredeljeni, se začne raziskovanje transkriptov intervjujev. Ta faza pomeni poglobljeno branje in aktivno delo z besedili, še preden se raziskovalec loti sistematičnega kodiranja.

Namen raziskovanja ni takojšnje razvrščanje vsebin v kategorije, temveč seznanjanje z gradivom, prepoznavanje vzorcev, odstopanj in zanimivih poudarkov ter razumevanje posameznih intervjujev kot celot. S tem raziskovalec poglobi razumevanje pomenov, ki jih udeleženci pripisujejo obravnavanim temam. Pri raziskovanju intervjujev z ženskami po porodu se lahko kot pomembno pokaže tudi tisto, česar ne omenjajo, na primer odsotnost pogovora o partnerjevi podpori, kar odpira nova analitična vprašanja.

Izbira intervjujev za raziskovanje

Pred začetkom raziskovanja se mora raziskovalec odločiti, katere intervjuje bo vključil. Ali se bo osredotočil na manjše število primerov in jih obravnaval poglobljeno ali pa bo želel pridobiti širši pregled nad večjim številom intervjujev, je odvisno od raziskovalnih vprašanj, obsega gradiva, razpoložljivega časa in pomena, ki ga pripisuje posameznim primerom.

Pomembno je, da raziskovanje zajame celoten razpon raznovrstnosti primerov. Pri tem si lahko raziskovalec pomaga s sociodemografskimi podatki, dolžino ali kompleksnostjo intervjujev ali z razvrstitvijo dokumentov v skupine v MAXQDA.

Branje intervjujev in hermenevtični krog v kvalitativni analizi

Ne glede na izbiro intervjujev velja pri raziskovanju temeljno pravilo: beri, beri, beri. **Raziskovanje intervjujev poteka v skladu z načelom hermenevtičnega kroga oziroma spirale.** Predrazumevanje vpliva na razumevanje besedila, novo razumevanje pa postopno spreminja začetno predrazumevanje.

V praksi to pomeni, da raziskovalec najprej prebere celoten intervju, tudi če so posamezni deli sprva nejasni. Težko razumljive odlomke je smiselno pustiti ob strani, dokler ne postane jasnejši celoten kontekst. Pogosto je koristno intervjuje prebrati znova, potem ko smo že preučili druge intervjuje, saj se s tem poglobi in razširi celostno razumevanje gradiva.

Branje intervjujev je temeljni korak kvalitativne analize, ki poteka že pred kodiranjem in se nadaljuje skozi ves raziskovalni proces. Njegov namen ni zgolj seznanitev z vsebino, temveč postopno razumevanje pomenov, ki jih intervjuvanci pripisujejo svojim izkušnjam, ravnanju in doživljanju.

V tej fazi raziskovalec prebere intervju v celoti, brez razčlenjevanja na kategorije, skuša razumeti kontekst izjave (kdo govori, v kakšni situaciji, s kakšnim namenom), zaznava ponavljajoče se teme, napetosti, protislovja in poudarke ter je pozoren tudi na to, česa intervjuvanec ne pove, pa bi bilo glede na temo pričakovano.

Pri raziskavah v babištvu to pomeni, da raziskovalec na primer ne bere izjav porodnice le kot odgovore na vprašanja, temveč kot celostno pripoved o porodni izkušnji, ki zajema tudi čustva.

Preden začnete kodirati intervju, si vzemite čas za večkratno branje. Prehitra kategorizacija lahko vodi v izgubo pomenov.

Hermenevtični krog (ali hermenevtična spirala)

Hermenevtični krog je temeljno načelo razumevanja v kvalitativnem raziskovanju. **Opisuje proces, v katerem se razumevanje razvija v stalnem prehajanju med delom** (posamezno izjavo, odlomkom, stavkom) **in celoto** (celotnim intervjujem, celotno izkušnjo intervjuvanca).

Razumevanje poteka krožno:

- Raziskovalec vstopi v branje z določenim **predrazumevanjem** (na primer strokovnim znanjem, osebnimi izkušnjami, raziskovalnimi vprašanji).
- To predrazumevanje vpliva na to, **kako razume posamezne izjave.**
- Novo razumevanje izjav postopoma **spreminja raziskovalčevo predrazumevanje.**
- Spremenjeno predrazumevanje vpliva na nadaljnje branje in interpretacijo.

Zato govorimo tudi o hermenevtični spirali, saj razumevanje ni vračanje na isto točko, temveč se postopoma pogloblja.

Postopek v MAXQDA: Tiskanje transkripta s številkami vrstic ali odstavkov

Pri skupnem delu z intervjuji, na primer v raziskovalni skupini ali pri seminarskem delu, je pogosto koristno imeti natisnjen transkript, v katerem so besedilni odlomki jasno označeni s številkami vrstic ali odstavkov. To olajša sklicevanje na konkretne dele besedila in razpravo o podatkih.

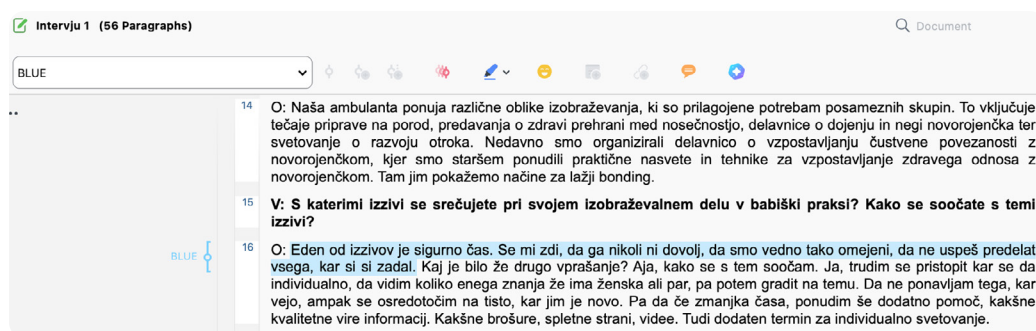
1. Odprite izbrani transkript intervjuja v oknu *Document Browser*.
2. V zgornjem desnem kotu okna kliknite ikono tiskalnika.

V pogovornem oknu za tiskanje nastavite robove strani, tako da ob besedilu ostane dovolj prostora za ročne zapiske in opombe. Možnosti *Display coded segments* in *Display memos* samodejno ustvarita dodaten prostor na levem robu strani.

Postopek v MAXQDA: Označevanje besedila

Pri raziskovanju intervjujev bodo nekateri deli besedila posebej izstopali. To so lahko odlomki, ki so pomembni za raziskovalno vprašanje, zanimivi z vidika vsebine, jezikovno posebni ali pa kažejo na protislovja v intervjuju ali med različnimi intervjuji. Takšne odlomke je smiselno označiti, da jih kasneje lažje najdemo in primerjamo. V programu MAXQDA lahko to storimo z barvnim označevalnikom.

1. Odprite transkript intervjuja v oknu *Document Browser*.
2. Z miško označite besedilni odlomek, ki ga želite poudariti.
3. Nad besedilom kliknite enega izmed simbolov barvnega označevalnika.
4. MAXQDA izbrani odlomek označi z izbrano barvo.

Za iste vrste vsebinskih označb vedno uporabljajte isto barvo, na primer:

- modro za jezikovne posebnosti ali ključne pojme,
- rdečo za protislovja v intervjuju ali med intervjuji,
- zeleno za čustveno obarvane izjave.

Ob prvi uporabi določene barve MAXQDA samodejno ustvari kodo z imenom barve v oknu *Kodni sistem* (angl. *Code System*). Z dvojnim klikom na to kodo se odpre pregledna tabela vseh besedilnih odlomkov, ki so bili označeni z isto barvo.

Označevanje ni kodiranje, temveč priprava na kasnejšo analizo.

Postopek v MAXQDA: Iskanje besed v intervjujih

Pri prvem raziskovanju intervjujev je koristno preveriti, ali in kako pogosto se določene besede ali izrazi pojavljajo v besedilih. To nam pomaga razumeti, katere teme so za udeležence pomembne in kako o njih govorijo.

1. V meniju izberite *Analysis > Word Explorer*.
2. Vpišite iskani izraz (na primer *podpora*, *strah*, *odločanje*).
 - Vnesete lahko tudi več besed hkrati.
 - Izberete lahko, ali želite iskati pojavljanje besed:
 - v celotnem intervjuju,
 - v posameznem odstavku ali
 - v posameznem stavku.

The screenshot shows the 'Word Explorer' window with the search term 'svetovanje'. The interface is divided into several sections:

- In documents:** 12 hits, 3 documents (100,0%), 0 document groups (0,0%), 0 document sets (0,0%).
- In my writing:** 1 memo, 0 coding comments, 0 summaries, 0 paraphrases.
- Most frequent in these documents:** A horizontal bar chart showing 7 hits in 'Intervju 1', 3 hits in 'Intervju 2', and 2 hits in 'Intervju 3'.
- Most frequent codes:** No hits.
- Most frequent word combinations:** 2 hits for 'za svetovanje', 1 hit for 'neke let za svetovanje'.
- Most frequent context words:** 6 hits for 'za', 2 hits for 'in'.

3. MAXQDA prikaže seznam vseh mest, kjer se iskani izraz pojavi.
4. S klikom na posamezen zadetek se odpre intervju, iskana beseda pa je označena v besedilu.

otroka oziroma novorojenčka in staršev v prvih tednih življenja.

31 V: Ali in kje pri vašem delu v babištvu uporabljate svetovalne veščine?

32 O: Svetovalne veščine uporabljam pri individualnih svetovanjih, še posebej pri tistih ženskah, ki se soočajo s čustvenimi, psihološkimi težavami tudi socialnimi. Pa seveda **svetovanje** pri pripravi na porod in starševstvo. Tudi tam ni samo izobraževanje, ampak tudi **svetovanje**.

33 V: Kakšno vrsto svetovanja običajno nudite nosečnicam, porodnicam, materam po porodu, partnerjem ali družinam? Ali lahko opišete nedaven svetovalni proces, ki ste ga izvedli v okviru svojega dela?

34 O: Ja tako. Ko rabijo informacije, tam spada zraven predvsem šola za starše in **svetovanje** o prehrani med nosečnostjo, telesni vadbi, pripravi na porod, dojenju, negi novorojenčka, o različnih izzivih starševstva. Če pa pridejo s čustvenimi težavami, se pa potem fokusiramo na to. Pred kratkim je prišel za **svetovanje** par, ki se je soočal z izzivi pri neplodnosti. In smo govorili o tem, kakšne izzive imata zaradi tega, kakšne so možnosti za zdravljenje, na kaj se naj osredotočita tako, medodnosno.

Postopek v MAXQDA: Besedni oblak in pogostost besed

Drug način raziskovanja podatkov je pregled, katere besede se v intervjujih pojavljajo najpogostejše. To nam omogoča hiter pregled glavnih tem v podatkih.

1. Z desnim klikom izberite:
 - posamezen intervju,
 - skupino intervjujev ali
 - celoten nabor dokumentov v *Document System*.
2. Izberite možnost *Word Cloud*.
3. MAXQDA ustvari besedni oblak, kjer so najpogostejše besede prikazane z večjo velikostjo.

Pisanje zapiskov v Memo

Vse ugotovitve raziskovanja je treba sproti zapisovati *Memo*, saj ti so temelj analitičnega razmišljanja in dokumentiranja procesa. MAXQDA omogoča uporabo različnih vrst beležk, ki jih lahko vežemo na projekt kot celoto, na skupino dokumentov, na posamezen intervju ali celo na konkreten odlomek besedila.

Pri analizi intervjujev je zelo pomembno, da sproti zapisujemo svoje misli, opažanja in vprašanja. Posebej uporabne so *beležke v dokumentih* (angl. *In-document Memo*), ki se prikažejo neposredno ob besedilu in omogočajo zapis opomb, vprašanj, interpretacij ali dvomov ob določenem odlomku. *Free Memo* pa so primerni za zapis širših analitičnih idej, hipotez in prvih odgovorov na raziskovalna vprašanja.

Postopek v MAXQDA: Pisanje In-document Memo neposredno ob besedilu

Beležke v dokumentih so zelo uporabne, ker vas spodbujajo k analitičnemu razmišljanju že med branjem intervjujev. Različne ikone beležk omogočajo, da že na prvi pogled ločite različne vrste zapiskov (na primer ideje, vprašanja, interpretacije). Oblikujete jih po naslednjih korakih:

1. V oknu *Document Browser* z desnim klikom miške kliknite na že označen besedilni odlomek.
2. Izberite možnost *Insert Memo for Selection*.
3. Odpre se okno beležke, kjer:
 - vpišete naslov beležke,
 - zapišete svoje opažanje, vprašanje ali idejo,
 - izberete ikono beležke.

15 V: S katerimi izzivi se srečujete pri svojem izobraževalnem delu v babiški praksi? Kako se soočate s temi izzivi?

16 O: Največji izziv je čas in stanje ženske. Med popadki ni vedno prostora za obširno razlago. Zato skušam biti zelo jasna, kratka in prilagajena trenutku. Pomembno se mi zdi tudi, da opazuješ žensko in vidiš, kdaj je odprta za informacijo in kdaj potrebuje predvsem tih prisotnost.

17 V: Katero področje izobraževanja žensk in družin vam predstavlja največji izziv in zakaj?

18 O: Najtežje je izobraževanje oziroma razlaga v stresnih situacijah, ko pride do zapletov. Takrat moraš zelo hitro razložiti postopke, hkrati pa ohraniti mirnost in zaupanje. To zahteva veliko izkušenj in občutka za človeka.

19 V: Ali ste v času študija pridobili dovolj teoretičnega in praktičnega znanja s področja izobraževanja žensk in družin?

Prepletanost konceptov

Ideja:
Zdi se, da se izobraževanje in čustvena podpora v porodnem bloku prepletata ter nista ločeni aktivnosti, temveč del kontinuiranega odnosa z žensko.

Vprašanje za nadaljnjo analizo:
Ali babice v različnih delovnih okoljih (ambulanta, porodni blok, poporodni oddelek) različno razumejo mejo med izobraževanjem, svetovanjem in čustveno podporo?

Postopek v MAXQDA: Parafraziranje besedilnih odlomkov

Parafraziranje pomeni, da izjave intervjuvancev povzamemo z lastnimi besedami, pri tem pa ohranimo njihov osnovni pomen. Ta postopek je posebej koristen v začetnih fazah analize, saj pripomore k boljšemu razumevanju besedila in pripravi na nadaljnje kodiranje ali pisanje povzetkov primerov.

1. Odprite intervju, ki ga želite parafrazirati, v oknu *Document Browser*.
2. V meniju izberite *Analysis > Paraphrase*, s čimer preklopite v način parafraziranja.
3. Ko z miško označite besedilni odlomek, se samodejno odpre okno, v katero:
 - zapišete parafrazo izbranega odlomka,
 - parafraza naj bo kratka (največ 255 znakov, približno 2–3 stavki).
4. Parafraza se nato prikaže ob robu besedila, tik ob izvornem odlomku.

Interorder Agreement | Paraphrase | Code Patterns | Code Frequencies | Code Coverage

Survey Analysis | Analyze Tweets

4 Paragraphs | Document | 130% | Print | Share | Settings | Help

Paraphrase Document
Categorize Paraphrases
Paraphrases Matrix
Print Document With Paraphrases

11 V: Ali in kje pr... obraževalne veščine?

12 O: Izobraževalne veščine uporabljam ves čas. Na poporodnem oddelku je izobraževanje zelo pomemben del dela – pri negi novorojenčka, rokovanju, dojenju, skrbi za mamico po porodu. Ženske so v tem obdobju zelo dovzetne za informacije, hkrati pa tudi ranljive, zato moraš znati vsebine podati na pravi način.

13 V: Kakšno vrsto izobraževanja običajno nudite mamam po porodu? Ali lahko opišete nedaven izobraževalni proces, ki ste ga izvedli v okviru svojega dela?

Babica opisuje poporodno obdobje kot čas, ko so ženske hkrati odprte za učenje, a čustveno občutljive, kar od nje zahteva prilagojen, umirjen in jasn način podajanja informacij.

Pisanje prvih povzetkov primerov

V fazi raziskovanja je smiselno pripraviti tudi prve povzetke primerov, v katerih raziskovalec zgoščeno povzame ključne vsebine posameznega intervjuja glede na raziskovalna vprašanja. Takšni povzetki pomagajo ohraniti pregled nad gradivom, še posebej pri večjem številu intervjujev.

Povzetki primerov so opisni, in ne interpretativni. Če raziskovalec v povzetek vključi interpretacijo, jo mora jasno označiti. Najbolje jih je shraniti kot Document Memo, da so ves čas dostopni v projektu.

Povzetek poglavja

Prva faza analize kvalitativnih intervjujev je namenjena sistematični pripravi, pregledni organizaciji in poglobljenemu začetnemu raziskovanju podatkov. Cilj te faze še ni formalna analiza v ožjem smislu, temveč temeljito seznanjanje z gradivom in ustvarjanje možnosti za kakovostno nadaljnje analitično delo.

Z metodološko-refleksivnega vidika ta faza zahteva, da se raziskovalec znova zavestno osredotoči na raziskovalna vprašanja ter kritično preveri lastne predpostavke in predrazumevanje raziskovalne teme. S tem se povečuje preglednost raziskovalnega procesa in zmanjšuje tveganje, da bi interpretacije nezavedno sledile zgolj raziskovalčevim pričakovanjem.

Tehnični vidik prve faze obsega odločitve o transkripcijskih pravilih, pripravo kakovostnih transkriptov ter njihovo smiselno organizacijo v skupine dokumentov v programu MAXQDA. Pomemben del priprave je tudi vnos sociodemografskih in kontekstnih podatkov v obliki dokumentnih spremenljivk, saj ti podatki omogočajo primerjave med primeri in poglobljajo razumevanje konteksta intervjujev.

Raziskovanje podatkov poteka predvsem z intenzivnim in večkratnim branjem izbranih intervjujev, pri čemer raziskovalec uporablja različne podporne tehnike, kot so označevanje pomembnih odlomkov, leksikalno iskanje, besedni oblaki, parafraziranje in pisanje beležk. Posebna pozornost je namenjena tudi beleženju prvih analitičnih idej ter pripravi začetnih povzetkov primerov.

Rezultat te faze še niso dokončne ugotovitve, pač pa bogat nabor komentarjev, zapiskov, beležk, parafraz in povzetkov, ki so nepogrešljiva podlaga za naslednje korake analize, zlasti za razvoj kategorij in kodiranje podatkov.

04 Priprava besedila za kvalitativno analizo

Kvalitativna analiza je iterativen in reflektiven proces, za katerega je potrebno ravnotežje med odprtostjo za podatke in jasno raziskovalno usmerjenostjo. Kvalitativno raziskovanje ne temelji na preverljivih in ponovljivih izračunih, zato zanesljivost kvalitativne raziskave temelji na transparentnem in natančno opisanem analitičnem postopku, ki omogoča sledljiv prehod od surovih podatkov do končnih ugotovitev.

Preden se lotimo kvalitativne analize, moramo dobro poznati svoje raziskovalno vprašanje, raziskovalni načrt in relevantno literaturo s področja raziskovanja ter imamo ustrezno pripravljeno gradivo, ki ga želimo analizirati. Teorije namreč ni mogoče oblikovati neposredno iz surovih, neobdelanih podatkov, saj so intervjuji, zapiski in druga besedila pogosto obsežni, raznoliki in kompleksni. Zato jih je treba najprej urediti, sistematično pregledati in vsebinsko razumeti. Priprava kvalitativnega gradiva temelji na prejšnjih fazah raziskovalnega procesa: skrbnem načrtovanju raziskave, zbiranju podatkov ter transkripciji intervjujev oziroma drugega gradiva. Transkripti omogočajo nadaljnjo, tudi računalniško podprto kvalitativno analizo in so izhodišče za nadaljnje analitične korake.

V fazi priprave besedila za analizo se raziskovalec z gradivom temeljito seznani. To pomeni večkratno branje besedila, pri čemer označuje dele, ki se zdijo pomembni, zanimivi, presenetljivi ali problemski, ter zapisuje prve vtise, vprašanja in analitične ideje. V tej fazi raziskovalec še ne razvršča podatkov v formalne kategorije, temveč si prizadeva razumeti kontekst, potek in različnost izjav ter njihov pomen v povezavi z raziskovalnim vprašanjem. To je odprta in raziskovalna fazo, ki je pomemben prehod med zbiranjem gradiva in bolj strukturirano analizo. Cilj te faze ni izločanje »nepomembnih« delov gradiva, temveč poglobljeno seznanjanje z vsebino in njenimi pomenskimi plastmi, da se kodiranje ne začne prezgodaj ali mehanično, temveč temelji na osnovnem razumevanju vsebine in pomena izjav.

Pomemben del priprave besedila so tudi zapisi razmišljanj, idej, opazanj, povezav in prvih interpretacij. Ti zapisi niso končni sklepi, temveč del nepretrganega procesa razmišljanja, ki spremlja celotno analizo in pripomore k razvoju bolj poglobljenega razumevanja raziskovanega pojava.

4.1 Kode, kategorije in koncepti

Na tej stopnji začne postopno nastajati tudi analitični okvir, v katerem imajo osrednjo vlogo kode, kategorije in koncepti, ki bodo v naslednjih fazah analize služili sistematičnemu urejanju in razlagi kvalitativnega gradiva. Pogosto se pojavi vprašanje, katero od teh orodij je pravzaprav ključno: ali delamo s kodami, s kategorijami ali s koncepti? Takšno vprašanje že nakazuje, da terminologija na področju kvalitativne analize ni povsem enotna in da se isti ali zelo podobni analitični postopki v različnih raziskovalnih tradicijah poimenujejo različno. Da bi to razjasnili, je smiselno začeti pri osnovnem gradniku tematske analize – kodi.

Koda je kratka beseda ali besedna zveza, s katero raziskovalec označi določen del besedila in mu pripiše analitični pomen. Z njo povzame bistvo izbranega odseka podatkov oziroma poudari vidik, ki je za raziskavo pomemben. Kode niso namenjene zgolj tehničnemu urejanju gradiva, temveč so nosilke pomena in izhodišče za razumevanje raziskovalnega gradiva.

Posameznih kod v nadaljnjem poteku analize ne obravnavamo ločeno, temveč jih med seboj povezujemo. **Ko raziskovalec prepozna podobnosti, ponavljanja ali vzorce med kodami, jih začne združevati v širše vsebinske skupine. Tako nastajajo kategorije,** ki že omogočajo bolj strukturirano in poglobljeno razumevanje obravnavanega pojava ter odnosov med posameznimi vidiki izkušenj, mnenj ali ravnanja udeležencev. Ob ustvarjanju kategorij se raziskovalec ves čas sprašuje, katere kode se pojavljajo skupaj, katere se nanašajo na podobne vidike izkušenj ali jih opisujejo ter katere kode so osrednje in katere obrobne.

V nekaterih raziskovalnih pristopih se ta proces nadaljuje še korak dlje. Iz kategorij se obliku-

Jejo širši pojmi oziroma koncepti, ki imajo pomembno vlogo pri razlagi in teoretskem umeščanju ugotovitev. Koncepti pogosto presegajo konkretne empirične opise in se nanašajo na splošnejše pojave, kot so na primer poklicna identiteta, odločanje v praksi ali razumevanje odgovornosti. Na tej ravni analiza ne odgovarja več zgolj na vprašanje, kaj udeleženci doživljajo, temveč tudi, kako in zakaj te izkušnje pridobivajo pomen.

Čeprav se v literaturi in različnih raziskovalnih tradicijah uporabljajo različni izrazi (kode, kategorije, teme, koncepti), je temeljno izhodišče skupno. Kvalitativna analiza temelji na postopnem razvoju analitičnih orodij, ki se skozi proces raziskovanja nenehno preoblikujejo. Raziskovalec jih združuje, razlikuje, izostruje in hierarhično ureja, dokler ne oblikuje smiselne in utemeljene razlage proučevanega pojava.

Kode se pogosto razumejo kot končni rezultat analize, čeprav so le začetni korak v procesu interpretacije podatkov.

Raziskovalec analizira intervjuje z babicami o njihovih izkušnjah pri obporodni oskrbi. Med prvim branjem prepisov označuje posamezne odseke besedila s kratkimi kodami, ki povzamejo bistvo izrečenega. V tej fazi so kode še zelo konkretne in tesno povezane z besedami udeleženk.

Primeri začetnih kod so lahko:

- *Pomanjkanje časa*
- *Prekinjanje dela*
- *Neusklajenost z zdravniki*
- *Zaupanje porodnice*
- *Čustvena podpora*
- *Administrativne obremenitve.*

V nadaljnjem poteku analize raziskovalec primerja kode med seboj in ugotavlja, da se nekatere vsebinsko povezujejo. Kode, ki se nanašajo na organizacijo dela, časovne pritiske in administrativne zahteve, začne združevati v širšo kategorijo Delovne razmere. Kode, ki opisujejo kakovost odnosa med babico in porodnico, združi v kategorijo odnos s porodnico, kode, povezane s pravili, hierarhijo in delovanjem zdravstvenega sistema, pa oblikujejo kategorijo Organizacijske omejitve.

Na tej stopnji analiza preseže raven posameznih izjav in omogoča primerjanje izkušenj različnih udeleženk. Raziskovalec lahko ugotavlja, katera kategorija se pojavlja najpogosteje, kako se kategorije med seboj prepletajo ter kako vplivajo na doživljanje profesionalne vloge babice. Kategorije tako postanejo temelj za nadaljnjo interpretacijo in po potrebi za razvoj širših konceptov, kot so na primer Profesionalna samostojnost, Kakovost obporodne oskrbe ali Meje strokovne odgovornosti.

Pri delu z orodjem MAQDA je pomembno vedeti, da računalniški program uporablja izključno izraz koda. Tehnično program ne razlikuje med različnimi vrstami analitičnih pojmov, kot so kategorije, koncepti, teme ali druge vsebinske ravni. Vse analitične enote so v programu obravnavane kot kode, ne glede na njihov vsebinski pomen ali analitično stopnjo. Za razlikovanje med tem, ali določena koda pomeni osnovno opisno oznako, širšo kategorijo ali celo osrednji koncept analize, je torej v celoti odgovoren raziskovalec. Pri delu mora ves čas razmišljati o tem, kakšno funkcijo ima posamezna koda v konkretni analizi, kako je povezana z drugimi kodami in na kateri ravni interpretacije se uporablja. Pomembno je torej razumeti, da MAXQDA ne vodi kvalitativne analize namesto raziskovalca, ampak omogoča označevanje, urejanje in povezovanje podatkov. Pomen kod, njihovo analitično vlogo in njihovo umeščanje v širšo razlago raziskovalnih ugotovitev pa vedno določa raziskovalec sam.

4.2 Kategorije v kvalitativni analizi

Kategorije so eno najpomembnejših orodij v kvalitativni analizi. Z njihovo pomočjo raziskovalec ureja zbrano gradivo, ga razdeli na manjše dele in mu pripisuje pomen. Kategorije pomagajo, da postanejo obsežni in nepregledni podatki pregledni ter razumljivi.

Kategorije so po navadi poimenovane s kratkimi in jasnimi izrazi. Najpogosteje gre za eno besedo ali kratko besedno zvezo. Dobro ime kategorije pove, na kaj se nanaša, hkrati pa je dovolj široko, da vanjo lahko uvrstimo različne izjave. Pogosto se zgodi, da se glavne teme raziskave pojavijo tako v naslovu raziskave kot tudi v poimenovanju kategorij.

Pomembno je vedeti, da vse kategorije nimajo enake vloge v analizi. Razlikujejo se po tem, čemu služijo in na kateri ravni analize jih uporabljamo. V nadaljevanju bomo predstavili najpogostejše vrste kategorij, razložene s primeri iz raziskav v babištvu. Ker se kategorije med seboj razlikujejo na več načinov, je pri analizi pomembno, da raziskovalec razmisli, kakšno vlogo ima posamezna kategorija. Pri tem si lahko pomaga z naslednjimi vprašanji:

- *Kako široko je zastavljena kategorija?*
Ali se kategorija nanaša na zelo konkreten in ozek vidik izkušenj ali pa zajema več različnih pojavov in tem?
- *Kako blizu je kategorija dejanskim izjavam udeležencev?*
Ali kategorija temelji neposredno na njihovih besedah oziroma opisih ali pa že uvaja bolj abstrakten in razlagalen pojem?
- *Kako pomembna je kategorija za raziskavo?*
Ali ta kategorija neposredno pomaga odgovoriti na raziskovalno vprašanje ali ima predvsem podporno vlogo pri razumevanju konteksta in ozadja?

Dejstvene kategorije

Dejstvene kategorije obsegajo podatke, ki so jasni, preverljivi in nedvoumni. To so informacije, ki jih lahko enostavno primerjamo med udeleženci. V babiških raziskavah so to na primer: *Vrsta poroda* (vaginalni porod, carski rez), *Leta delovnih izkušenj*, *Delovno okolje* (porodnišnica, zdravstveni dom, delo na domu), *Število porodov*, pri katerih je babica sodelovala. Takšne kategorije najpogosteje uporabljamo za opis vzorca ali okoliščin raziskave. Navadno niso v središču analize, ampak pomagajo razumeti, kdo sodeluje v raziskavi in v kakšnem okolju.

Tematske kategorije

Tematske kategorije obsegajo teme, o katerih udeleženci govorijo, in vsebine, ki se v podatkih večkrat ponovijo. **To je najpogosteje uporabljena vrsta kategorij v kvalitativnih raziskavah.** V raziskavi o obporodni obravnavi bi med tematske kategorije na primer sodili: *Občutek strokovne odgovornosti, Sodelovanje z drugimi zdravstvenimi delavci, Komunikacija s porodnico, Doživljanje delovnega pritiska*. Te kategorije pomagajo raziskovalcu razumeti, katere izkušnje in vprašanja so za babice posebej pomembne.

Vrednotne oziroma lestvične kategorije

Vrednotne ali lestvične kategorije uporabljamo takrat, ko želimo oceniti moč, stopnjo ali intenzivnost določenega pojava. Raziskovalec mora vnaprej jasno določiti, kako bo razvrščal izjave. Primeri lestvičnih kategorij so lahko *nizka, srednja ali visoka stopnja zaznane podpore, nizka ali visoka samozavest pri samostojnem vodenju poroda, nizka, srednja ali visoka delovna obremenitev*. Takšne kategorije so uporabne predvsem takrat, ko želimo primerjati izkušnje različnih babic ali ugotoviti razlike med delovnimi okolji.

Analitične kategorije

Analitične kategorije nastanejo v kasnejši fazi analize, ko se raziskovalec že poglobljeno ukvarja s pomenom podatkov. So bolj abstraktne kot tematske kategorije in ne opisujejo več le tega, kaj udeleženci govorijo, temveč skušajo razložiti, zakaj in kako. V raziskavi o izkušnjah babic pri poroda bi raziskovalec lahko povezal več tematskih kategorij, kot so *Komunikacija s porodnico, Samostojnost pri odločanju in Sodelovanje z zdravnikom*, v širšo analitično kategorijo, na primer *Profesionalna vloga babice v institucionalnem okolju*. Ta kategorija ne opisuje posameznih izkušenj, ampak pojasnjuje splošen vzorec delovanja babic v sistemu.

Teoretske kategorije

Teoretske kategorije temeljijo na obstoječih teorijah. Raziskovalec jih lahko določi že na začetku raziskave ali pa se oblikujejo kasneje, ko empirične ugotovitve poveže s teoretskimi pojmi. V raziskavi, ki se opira na teorije profesionalne avtonomije, bi se lahko oblikovale teoretske kategorije, kot so: *Profesionalna samostojnost babice, Opolnomočenje porodnice, Medikalizacija poroda*. Na tej ravni raziskava preseže zgolj opis izkušenj in prispeva k širšemu razumevanju babiškega dela.

Naravne (in vivo) kategorije

Naravne ali *in vivo* kategorije izhajajo neposredno iz besed, ki jih uporabljajo udeleženci. Raziskovalec njihove izraze prevzame in jih uporabi kot imena kategorij. Če babica v intervjuju reče: *»Imam občutek, da sem ves čas razpeta med porodnico in sistemom,«* lahko raziskovalec to izjavo uporabi kot kategorijo, ki jo imenuje razpetost med porodnico in sistemom. Takšne kategorije ohranjajo jezik in doživljanje udeležencev ter omogočajo pristnejše razumevanje njihovih izkušenj.

Formalne kategorije

Formalne kategorije se ne nanašajo na vsebino povedanega, temveč na oblikovne značilnosti gradiva. To so na primer dolžina odgovorov, število izjav posamezne udeleženke, koliko časa intervjuvanka govori o določeni temi. V babiški raziskavi bi raziskovalec lahko opazoval, ali babice več časa namenijo opisovanju zapletenih porodov ali vsakdanji praksi. Takšne kategorije služijo predvsem boljšemu pregledu gradiva, in ne vsebinski razlagi.

Poleg navedenih vrst pogosto uporabljamo tudi strukturne kategorije. Njihov namen ni neposredna analiza podatkov, temveč organiziranje celotnega sistema kategorij. Navadno izhajajo iz tematskih sklopov sheme intervjuja, na primer: *poklicna pot, izkušnje pri delu, odnos do porodnic*,

sodelovanje v timu. Strukturne kategorije delujejo kot nadkategorije in pomagajo, da je analiza pregledna in logično urejena.

4.3 Razvijanje kategorij za osnovno kodiranje

Pred začetkom kodiranja v kvalitativni raziskavi se mora raziskovalec odločiti, kako bodo kode in kategorije oblikovane. Lahko jih razvija induktivno, deduktivno ali kombinirano, izbira pa je odvisna od namena raziskave, raziskovalnih vprašanj in obstoječega znanja o proučevanem pojavu.

Pri induktivnem pristopu se kode in kategorije razvijejo neposredno iz podatkov, brez vnaprej določenih okvirjev. Raziskovalec izhaja iz izjav, dejanj in opisov udeležencev ter postopno prepoznava ponavljajoče se pomene in vzorce. Takšen pristop je posebej primeren za raziskovalne in opisne študije, ko želimo poglobljeno razumeti izkušnje, na primer doživljanje nosečnosti, poroda ali babiške obravnave, ter razvijati nove koncepte ali teoretične uvide.

Pri deduktivnem pristopu pa raziskovalec začne z vnaprej oblikovanim naborom kod, ki temeljijo na predhodnih raziskavah, teorijah ali raziskovalnih vprašanjih. Podatke nato sistematično razvršča v te obstoječe kategorije, pri čemer se struktura kodiranja skozi analizo praviloma le malo spreminja. Ta način je ustrezen predvsem za evalvacijske raziskave ali študije, v katerih preverjamo veljavnost že znanih modelov ali konceptualnih okvirov.

V praksi pogosto uporabljamo kombiniran pristop, pri katerem raziskovalec povezuje deduktivno in induktivno kodiranje. Analiza se lahko začne z vnaprej določenimi kodami, nato pa se med ponovnim branjem in poglobljanjem v podatke razvijejo nove kode in kategorije. Tako se teoretično znanje povezuje z novimi uvidi iz podatkov, kar omogoča prožno, a hkrati metodološko utemeljeno analizo. Takšen pristop je v raziskavah babištva še posebej uporaben, saj združuje strokovno znanje z izkušnjami žensk in družin.

4.4 Shema polstrukturiranega intervjuja kot osnova

Pri kvalitativnih raziskavah, ki temeljijo na polstrukturiranih intervjujih, se pogosto uporablja shema intervjuja. Ta raziskovalcu pomaga, da se intervju osredotoči na teme, ki so pomembne za raziskovalno vprašanje, hkrati pa omogoča primerjavo odgovorov med različnimi udeleženci. Shema intervjuja ni isto kot vprašalnik. Ne gre nujno za natančno zapisana vprašanja, ki jim je treba natanko slediti in jih postaviti v točno določenem vrstnem redu, temveč za nabor tem ali izhodišč za intervju. Raziskovalec lahko posamezne točke oblikuje kot vprašanja, ki mu služijo kot pomoč, izhodišče ali spodbuda med pogovorom. Dobro zasnovana shema tako usmerja pogovor, vendar ostaja dovolj odprta, da se lahko udeleženci intervjuja izrazijo s svojimi besedami.

Sheme intervjuja so po navadi dokaj kratke, približno dve strani, in so prilagojene predvidenemu trajanju intervjuja. Predloge ali preveč podrobne sheme niso najbolj zaželeni, saj lahko onemogočijo spontanost in s tem omejijo naraven potek pogovora. Cilj intervjuja ni mehanska obravnava vseh vprašanj, temveč da se razvije smiselna razprava.

Primer: Shema intervjuja

Demografski podatki

Najprej vas želim povprašati o demografskih podatkih. Zanima me:

- koliko ste stari?
- koliko časa že opravljate poklic diplomirane babice/babičarja?
- kje ste zaposleni:
 - o primarni nivo zdravstvenega varstva (npr. zdravstveno varstvo otrok in mladine, zdravstveno varstvo žensk, patronažna služba)
 - o sekundarni novo zdravstvenega varstva (npr. specialistična ambulanta in specialistična bolnišnična ambulanta)
 - o terciarni nivo zdravstvenega varstva (npr. klinika, klinični inštitut ali klinični oddelek)
- ali ste po dodiplomskem študiju babištva opravili še kakšno formalno izobraževanje?

Izobraževanje

Ali in kje pri vašem delu v babištvu uporabljate izobraževalne veščine?

Kakšno vrsto izobraževanja običajno nudite nosečnicam, porodnicam, materam po porodu, partnerjem ali družinam? Ali lahko opišete nedaven izobraževalni proces, ki ste ga izvedli v okviru svojega dela?

S katerimi izzivi se srečujete pri svojem izobraževalnem delu v babiški praksi? Kako se soočate s temi izzivi?

Katero področje izobraževanja žensk in družin vam predstavlja največji izziv in zakaj?

Ali ste v času študija pridobili dovolj teoretičnega in praktičnega znanja s področja izobraževanja žensk in družin?

Kako kulturni, družbeni in kontekstualni dejavniki vplivajo na vaš pristop k izobraževanju, žensk in družin v babiški praksi?

Ali lahko opišete poseben, pomemben trenutek, ki je vplival na vas in ste ga doživeli med izobraževanjem ženske in njene družine?

Raziskovanje

Ali in kje pri vašem delu v babištvu uporabljate raziskovalne veščine?

Katera so najpogostejša področja vašega raziskovanja?

Svetovanje

Ali in kje pri vašem delu v babištvu uporabljate svetovalne veščine?

Kakšno vrsto svetovanja običajno nudite nosečnicam, porodnicam, materam po porodu, partnerjem ali družinam? Ali lahko opišete nedaven svetovalni proces, ki ste ga izvedli v okviru svojega dela?

S katerimi izzivi se srečujete pri svojem svetovalnem delu v babiški praksi? Kako se soočate s temi izzivi?

Katero področje svetovanja ženskam in družinam vam predstavlja največji izziv in zakaj?

Ali ste v času študija pridobili dovolj teoretičnega in praktičnega znanja s področja svetovanja ženskam in družinam?

Kako kulturni, družbeni in kontekstualni dejavniki vplivajo na vaš pristop k svetovanju ženskam in družinam v babiški praksi?

Ali lahko opišete poseben, pomemben trenutek, ki je vplival na vas in ste ga doživeli med svetovanjem ženski ali družini?

Terapevtski pristopi

Kaj razumete pod terminom »terapevtski pristopi v babištvu«?

Kako pristopate k zagotavljanju čustvene podpore in zagotavljanju dobrega psihičnega počutja žensk in partnerjev v obdobju med nosečnostjo, ob porodu, po porodu?

Ali ste v času študija pridobili dovolj teoretičnega in praktičnega znanja s področja čustvene podpore ženskam in družinam?

Kaj se vam zdi najbolj nagradujoče pri vašem babiškem delu, zlasti v smislu podpore, ki jo nudite ženskam in družinam?

Kako delo babice vpliva na vas osebno, na vašo osebno rast in razvoj?

Kaj osebno menite, da bi bilo potrebno (od naštetih vsebin – izobraževanje, raziskovanje, svetovanje in terapevtski pristopi) nujno vključiti v izobraževanje za pridobitev naziva diplomirana babica/babičar?

Razvijanje kategorij na podlagi sheme intervjuja

V kvalitativni analizi intervjujev so prve kategorije pogosto izpeljane neposredno iz sheme intervjuja. Tako bi lahko govorili o deduktivnih kategorijah, ki temeljijo na predhodnem znanju in raziskavah. Ker v oblikovanje vprašanj po navadi vložimo veliko predhodnega dela, je to trdno izhodišče za oblikovanje osnovnega sistema kategorij.

Raziskovalec razvije tematske ali vsebinske kode oziroma kategorije, ki so neposredno povezane z raziskovalnimi vprašanji, cilji ali raziskovalnimi predpostavkami. Posamezne teme ali vprašanja iz sheme postopoma pretvori v kategorije. Pri tem povzame bistvo vprašanja in ga izrazi z eno ali nekaj besedami. Smiselno je, da je povezava med vprašanjem in kategorijo še vedno prepoznavna, saj to olajša preglednost analize. Te kode pomagajo razmejiti, kateri deli besedila so za raziskavo ključni, in preprečujejo analitično razpršenost.

V raziskavi, ki se osredotoča na svetovalno vlogo babic, bi vprašanje o tem, kako babice svetujejo nosečnicam in porodnicam, lahko vodilo do kategorije *Svetovalna vloga babice*, vprašanja o odločanju med svetovanjem (na primer pri izbiri načina poroda ali obporodnih posegov) pa do kategorije *Samostojnost babice pri svetovanju*. Če je shema intervjuja razdeljena v tematske sklope (na primer izobraževanje, svetovanje, terapevtski pristopi v babištvu), te sklope lahko uporabimo kot strukturne ali nadkategorije, ki pomagajo urediti sistem kategorij.

Pomembno je poudariti, da pri poimenovanju kategorij ni ene same pravilne rešitve. Raziskovalec ima pri tem nekaj svobode. Kategorije lahko poimenuje zelo jedrnato. Takšna kratka imena so pregledna, praktična za uporabo v programih, kot je MAXQDA, in olajšajo prikaz rezultatov v tabelah ali grafih.

Pomen posamezne kategorije se nato natančneje opiše v njeni definiciji, zato ni treba celotnega pomena zajeti že v imenu kategorije.

Če ima shema intervjuja veliko vprašanj, seveda pri oblikovanju kategorij ni nujno, da velja pravilo »eno vprašanje = ena kategorija«. Včasih se lahko več vprašanj nanaša na isto vsebinsko področje in jih je smiselno združiti v eno kategorijo. Velja pa tudi obratno in lahko eno vprašanje odpira več jasno ločenih vidikov, kar lahko vodi do več različnih kategorij. Vsekakor je pomembno, da so kategorije smiselne glede na raziskovalni cilj in da omogočajo jasno ter pregledno analizo podatkov.

Pri študentskih nalogah, diplomskih in magistrskih delih je priporočljivo, da raziskovalec v metodološkem delu ali prilogi prikaže povezavo med shemo intervjuja in kategorijami, na primer v obliki pregledne tabele.

Primer: Razvoj kategorij na podlagi sheme intervjuja

VPRAŠANJE V SHEMI INTERVJUJA	KATEGORIJA	RAZISKOVALNO VPRAŠANJE
Ali in kje pri vašem delu v babištvu uporabljate izobraževalne veščine? Kakšno vrsto izobraževanja običajno nudite nosečnicam, porodnicam, materam po porodu, partnerjem ali družinam? Ali lahko opišete nedaven izobraževalni proces, ki ste ga izvedli v okviru svojega dela?	IZOBRAŽEVALNA VLOGA BABICE	RV1: Kako babice v praksi vidijo izobraževalni, raziskovalni, svetovalni in terapevtski proces v svojem delu?
Ali in kje pri vašem delu v babištvu uporabljate raziskovalne veščine? Katera so najpogostejša področja vašega raziskovanja?	RAZISKOVALNA VLOGA BABICE	
Ali in kje pri vašem delu v babištvu uporabljate svetovalne veščine? Kakšno vrsto svetovanja običajno nudite nosečnicam, porodnicam, materam po porodu, partnerjem ali družinam? Ali lahko opišete nedaven svetovalni proces, ki ste ga izvedli v okviru svojega dela?	SVETOVALNA VLOGA BABICE	
Kaj razumete pod terminom »terapevtski pristopi v babištvu«? Kako pristopate k zagotavljanju čustvene podpore in zagotavljanju dobrega psihičnega počutja žensk in partnerjev v obdobju med nosečnostjo, ob porodu, po porodu?	TERAPEVTSKI PRISTOPI V BABIŠTVU	
S katerimi izzivi se srečujete pri svojem izobraževalnem delu v babiški praksi? Kako se soočate s temi izzivi? Katero področje izobraževanja žensk in družin vam predstavlja največji izziv in zakaj? Kako kulturni, družbeni in kontekstualni dejavniki vplivajo na vaš pristop k izobraževanju, žensk in družin v babiški praksi? S katerimi izzivi se srečujete pri svojem svetovalnem delu v babiški praksi? Kako se soočate s temi izzivi? Katero področje svetovanja ženskam in družinam vam predstavlja največji izziv in zakaj? Kako kulturni, družbeni in kontekstualni dejavniki vplivajo na vaš pristop k svetovanju ženskam in družinam v babiški praksi	IZZIVI NA PODROČJU IZOBRAŽEVALNEGA, SVETOVALNEGA IN TERAPEVTSKEGA DELA	RV2: Kateri so najvidnejši izzivi babic pri izobraževanju, raziskovanju, svetovanju in terapevtskem delu?
Ali ste v času študija pridobili dovolj teoretičnega in praktičnega znanja s področja izobraževanja žensk in družin? Ali ste v času študija pridobili dovolj teoretičnega in praktičnega znanja s področja svetovanja ženskam in družinam? Ali ste v času študija pridobili dovolj teoretičnega in praktičnega znanja s področja čustvene podpore ženskam in družinam? Kaj osebno menite, da bi bilo potrebno (od naštetih vsebin – izobraževanje, raziskovanje, svetovanje in terapevtski pristopi) nujno vključiti v izobraževanje za pridobitev naziva diplomirana babica/babičar?	PRIDOBIVANJE ZNANJA IN VEŠČIN	

Dodajanje teoretično utemeljenih kategorij

Kategorij ne razvijamo le iz sheme intervjuja. Med začetnim pregledom podatkov ali na podlagi teorije se lahko pokažejo vsebine, ki jih v intervjuju nismo izrecno zajeli, a so pomembne za raziskavo. Takrat je smiselno sistem kategorij razširiti.

V raziskavi, ki preučuje izobraževalne, svetovalne in terapevtske pristope v babiški praksi, bi lahko na primer dodali teoretično utemeljeno kategorijo *Opolnomočenje ženske*. Ta kategorija izhaja iz znanja o tem, kako pomembno je opolnomočenje žensk, in jo uporabljamo za analizo izjav, v katerih babice opisujejo, kako s svetovanjem, izobraževanjem ali terapevtskimi pristopi spodbujajo samostojno odločanje, večje zaupanje vase in aktivno vlogo žensk pri skrbi za lastno zdravje.

Takšna kategorija morda ni bila izrecno vključena v shemo intervjuja, vendar se lahko pokaže kot pomembna pri razumevanju učinkov babiške obravnave in zato smiselno dopolni obstoječi sistem kategorij.

Oblikovanje prvih definicij kategorij

Vsaka kategorija mora imeti jasno in razumljivo definicijo. Ta pove, katere izjave sodijo v kategorijo in katere ne. V programu MAXQDA se definicije zapišejo pod kodne beležke (angl. *Code Memo*).

Definicija običajno vsebuje:

- kratek opis pomena kategorije,
- če je treba, dodatna merila, kdaj kategorijo uporabimo ali je ne uporabimo (če dve kategoriji vsebujeta vsebinsko podobne koncepte),
- značilne izraze ali pojme, ki se pogosto pojavljajo v tej kategoriji.

Če pričakujemo, da se bodo kategorije prekrivale, je smiselno v definiciji pojasniti razliko. Na primer: kategorija *Podpora sistema* se uporablja le za izjave o organizaciji in delovnem okolju, ne pa za osebne občutke posamezne babice.

Kasneje, v procesu analize, se definicije lahko dopolnjujejo z izvirnimi citati iz intervjujev, ki ponazarjajo uporabo kategorije.

Code Memo za definicijo kategorije Svetovanje v babištvu

Kategorijo uporabljamo za izjave, v katerih babice opisujejo svetovalno delo z ženskami, partnerji ali družinami. Obsega sporočanje informacij, razlago možnosti in podporo pri odločanju v obdobju nosečnosti, poroda in poporodnega obdobja.

Kode ne uporabimo za izjave, ki se nanašajo zgolj na tehnične ali klinične postopke brez elementov komunikacije ali podpore.

Značilni izrazi: razlaga, pogovor, informiranje, skupno odločanje, svetovanje, podpora, odgovarjanje na vprašanja.

Oblikovanje dobrega sistema kategorij

V kvalitativni analizi po navadi ne delamo z eno samo kategorijo, temveč s celotnim sistemom kategorij. Ta sistem se imenuje tudi kodni sistem, včasih tudi kodno drevo ali kodna knjiga. Je organiziran nabor kategorij, s katerimi raziskovalec analizira intervjuje ali drugo besedilo. Kategorije so lahko razporejene v preprostem seznamu, pogosteje pa so urejene hierarhično, v obliki drevesa kategorij, kot to omogoča tudi program MAXQDA. To pomeni, da imamo glavne kategorije, njihove podkategorije in včasih tudi dodatne, še podrobnejše ravni. Večina raziskav uporablja dva do pet nivojev kategorij. Večje število nivojev je pogosto posledica organizacijskih oziroma strukturnih kategorij. Hierarhična ureditev je zelo praktična, saj lahko v programu posamezne dele sistema začasno skrijemo in se tako lažje osredotočimo na trenutno analizo.

Kaj naredi sistem kategorij dober in uporaben?

Dober sistem kategorij raziskovalcu pomaga, da analizo izvaja smiselno, pregledno in učinkovito, brez nepotrebne zapletenja. Pri tem si lahko pomaga z naslednjimi merili:

– **Povezanost z raziskovalnimi vprašanji**

Kategorije morajo biti tesno povezane z raziskovalnimi vprašanji. Njihova osnovna naloga je, da pomagajo odgovoriti na to, kar raziskujemo. Če kategorija ne prispeva k razumevanju raziskovalnega vprašanja, je treba razmisliti, ali je sploh potrebna.

V raziskavi o svetovanju v babištvu bi morale biti na primer v ospredju kategorije, kot so *Načini svetovanja*, *Podpora pri odločanju* ali *Vloga babice pri opolnomočenju žensk*.

– **Izčrpnost kategorij**

Sistem kategorij mora biti dovolj širok, da z njim lahko zajamemo vse pomembne vsebine iz intervjujev. Če se pri kodiranju pokažejo pomembni deli besedila, ki jih ne moremo uvrstiti v nobeno kategorijo, to pomeni, da sistem ni popoln. V takem primeru ni priporočljivo takoj dodajati nove kategorije. Pogosto je bolje začasno uporabiti kategorijo *Drugo* ali *Nerazporejeno*, nato pa kasneje presoditi, ali se ta vsebina pojavlja dovolj pogosto, da je zanjo potrebna posebna kategorija.

– **Jasna razmejenost kategorij**

Kategorije morajo biti jasno ločene med seboj. To pomeni, da mora biti raziskovalcu jasno, ali določen del besedila sodi v kategorijo ali ne. K temu pripomore definicija kategorije z merili o uporabi, o kateri smo pisali prej. Pomembno pa je razumeti, da takšna selektivnost ne pomeni, da lahko enemu odlomku pripišemo samo eno kategorijo. Izjava babice lahko na primer hkrati govori o svetovanju in čustveni podpori. Selektivnost torej pomeni, da je jasno, zakaj je bila določena kategorija uporabljena.

– **Dobro poimenovanje kategorij**

Imena kategorij morajo biti jasna in povedna. Povedati morajo, kaj kategorija zajema. Pomembna je že izbira ene same besede. Pri poimenovanju si lahko raziskovalec pomaga s slovarji ali strokovno literaturo, končni pomen kategorije pa vedno še dodatno pojasni v definiciji kode.

– **Smiselno razmerje med kategorijami in podkategorijami**

Podkategorije morajo vsebinsko soditi pod svojo nadrejeno kategorijo in biti na podobni ravni abstrakcije. Na primer: če je glavna kategorija *Kakovost babiške obravnave*, so ustrezne podkategorije *Dostopnost*, *Komunikacija*, *Spoštovanje odločitev*. Podkategorija,

poimenovana kot konkretna dejavnost (na primer *Nakup opreme*), bi bila v tem kontekstu manj ustrezna.

- **Smiselna celota (pregledna struktura)**

Sistem kategorij mora delovati kot celota, ne kot nepovezan seznam pojmov. Pogosto to dosežemo tako, da sistem sledi strukturi sheme intervjuja, ki postopoma vodi od splošnih vprašanj k bolj poglobljenim temam. Prav tako je dobro preveriti, ali imajo vse glavne kategorije približno enako razvit sistem podkategorij in ali niso nekatere neupravičeno prezapletene.

- **Razumljivost za bralce**

Kategorije se pogosto pojavijo v diplomskih nalogah, znanstvenih člankih ali predstavitev. Zato morajo biti zapisane tako, da so razumljive tudi drugim, ne samo raziskovalcu. Koristno je, da sistem kategorij predstavimo kolegom ali mentorju in preverimo, ali ga razumejo enako.

Upoštevanje različnih vidikov

Včasih želimo iste podatke analizirati z več vidikov. V raziskavi o svetovanju v babištvu nas na primer lahko zanima: o čem babice svetujejo (recimo o porodu, dojenju, življenjskem slogu), kako svetujejo (recimo informativno, podporno, usmerjeno v odločanje), ali je svetovanje strokovno ustrezno in ali ženske izražajo zaupanje v informacije.

To lahko rešimo tako, da v sistem vnesemo dodatne podkategorije, ki odražajo te različne vidike. Tako ena izjava lahko hkrati sodi v vsebinsko in ocenjevalno podkategorijo.

Koliko kategorij je smiselno uporabiti?

Na začetku analize je priporočljivo imeti manjše število kategorij, saj preveč kategorij na začetku lahko oteži analizo. Pri izbiri kategorij je koristno razmišljati tudi o tem, kako bodo rezultati predstavljeni v končnem izdelku (na primer diplomski nalogi). Ni nujno, da bodo na koncu vse kategorije enako pomembne. Nekatere se bodo pokazale za osrednje, druge za manj relevantne.

Ne glede na temo raziskave je priporočljivo dodati tudi nekaj splošnih kategorij:

- Drugo je kategorija, ki vsebuje pomembne vsebine, ki jih še ne moremo uvrstiti v druge, vnaprej določene kategorije.
- Zanimivo za teme, ki niso neposredno povezane z raziskovalnim vprašanjem, a bi lahko bile uporabne kasneje.
- Izraziti citati za posebej nazorne, zanimive ali povedne izjave, ki jih lahko uporabimo pri predstavitvi rezultatov.

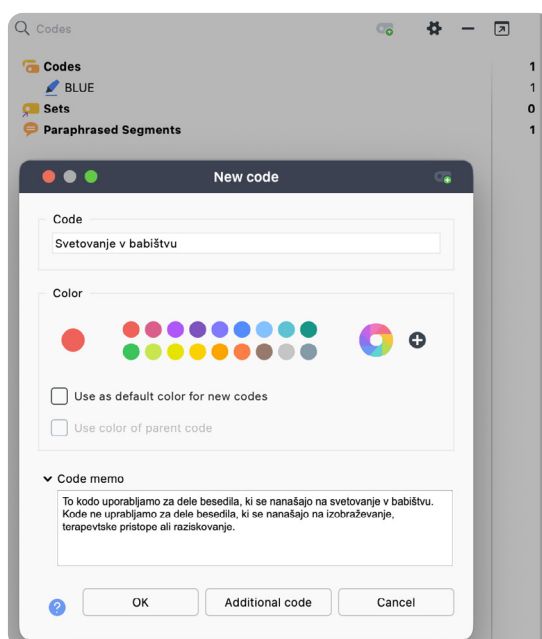
4.5 Praktična uporaba programa MAXQDA za ustvarjanje kategorij in kodnega sistema

Potem ko smo oblikovali začetni nabor kategorij, jih je treba vnesti v program MAXQDA. Program uporablja izraz koda (angl. *Code*), vendar ta v vsebinskem smislu ustreza pojmu kategorija, kot ga uporabljamo v tem učbeniku.

Ustvarjanje novih kod (kategorij)

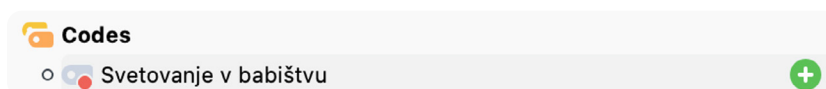
Na začetku lahko na podlagi teorije, sheme intervjuja ali začetnega seznanjanja s podatki ustvarimo začetni kodni sistem, ki ga bomo kasneje širili. Po enakem postopku se tudi v kasnejših fazah analize ustvarjajo kode in podkode. Pred tem moramo imeti odprt program MAXQDA s projektom (raziskavo, diplomskim delom itd.), v katerega smo uvozili vse dokumente, na katerih želimo opraviti kvalitativno analizo. Nato sledimo naslednjim korakom:

1. V programu MAXQDA poiščemo okno *Code System*, ki je navadno na levi strani zaslona spodaj.
2. V zgornji orodni vrstici okna *Code System* kliknemo gumb *New Code*.
3. Odpre se novo okno:
 - v polje *Code Name* vpišemo ime glavne kategorije (na primer *Svetovanje v babištvo*),
 - po želji že v tej fazi izberemo barvo kode.

60

4. Kliknemo OK in nova koda se prikaže v kodnem sistemu.
5. Za ustvarjanje podkode:
 - postavimo miško na glavno kodo,
 - kliknemo na znak +, ki se prikaže ob kodi,
 - vpišemo ime podkode (na primer *Svetovanje o dojenju*),
 - potrdimo z OK.

Postopek ponovimo za vse podkode. Ko smo postopek uspešno zaključili, se morajo v kodnem sistemu zapisati glavne kode in podkode, ki so zamaknjene v desno in hierarhično urejene pod glavno kodo. Takšna hierarhična ureditev kod omogoča pregledno organizacijo sistema kategorij, še posebej pri obsežnejših raziskavah.

Barvno označevanje kod

Z namenom vizualnega razlikovanja kod in tematskih sklopov za boljše preglednost analize lahko kode in podkode obarvamo s poljubno barvo. Barve nam lahko pomagajo pri hitrejšem prepoznavanju kod v besedilu, ločevanju glavnih tematskih sklopov in boljši preglednosti pri delu z večjim številom kod.

1. V oknu *Code System* kliknemo z desnim klikom na izbrano kodo.
2. V meniju izberemo možnost *Code Color*.
3. Odpre se barvna paleta:
 - izberemo zeleno barvo (na primer oranžno za celoten sklop *Svetovanje v babištvu*).
4. Kliknemo OK.

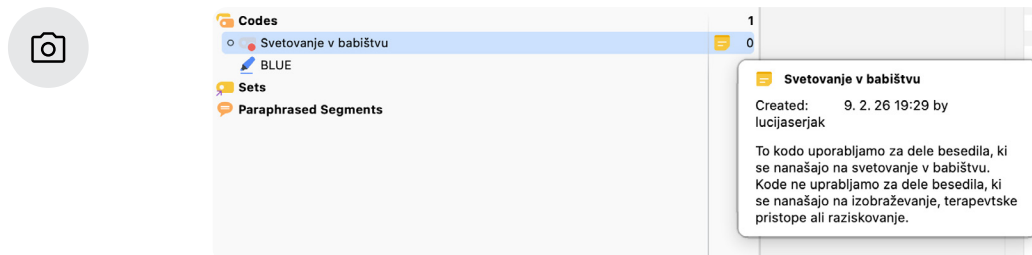
Če smo kodi uspešno dodelili izbrano barvo, se ime koda in znak ob njej obarvata s to barvo. Enako so obarvani tudi kodni odlomki, ki jim pripišemo to kodo v besedilu.

Zapis definicij kod v Code Memo

Vsaka koda mora imeti jasno definicijo. To je v veliko pomoč pri doslednem kodiranju, še posebej kadar v analizi sodeluje več oseb ali kadar se k analizi vračamo po daljšem času.

1. V oknu *Code System* kliknemo z desnim klikom na ime koda.
2. V pojavnem meniju izberemo možnost *Code Memo*.
3. Odpre se okno kodne beležke.
4. Vpišemo:
 - definicijo koda (kaj koda zajema),
 - po potrebi razmejitev do drugih kod,
 - značilne izraze ali konkretne primere iz besedila.
5. Zapremo beležko in vsebina se samodejno shrani.

Ob kodi se pojavi ikona beležke, ki označuje, da ima koda zapisano definicijo. Ob ponovnem kliku na beležko se prikaže zapisano besedilo.

Povzetek poglavja

Priprava besedila je temeljni korak kvalitativne analize, saj ta poteka iterativno in reflektivno, postopek od surovih podatkov do ugotovitev pa mora biti transparenten in natančno opisan. Pred začetkom analize mora raziskovalec dobro poznati raziskovalno vprašanje, načrt raziskave in relevantno literaturo ter imeti ustrezno pripravljeno gradivo, najpogosteje transkripte intervjujev. Namen priprave ni »čiščenje« podatkov, temveč poglobljeno seznanjanje z vsebino: večkratno branje, označevanje pomembnih ali presenetljivih delov ter zapisovanje prvih vtisov, vprašanj in idej. Tako se kodiranje ne začne prehitro ali mehanično, ampak na podlagi razumevanja konteksta in pomenov.

V analitičnem okviru so ključne kode, kategorije in teme ali koncepti. Koda je kratka oznaka za del besedila; sorodne kode se povezujejo v širše kategorije, iz katerih se lahko razvijejo abstraktnejši koncepti za razlago, »kako« in »zakaj«. Pomembno je vedeti, da kode niso končni rezultat, ampak začetni korak interpretacije.

Kategorije imajo različne vloge: lahko so dejstvene, tematske, vrednotne (lestvične), analitične, teoretske, naravne (in vivo), formalne ali strukturne. Razvoj kategorij je lahko induktiven, deduktiven ali kombiniran; pri polstrukturiranih intervjujih pogosto izhaja iz sheme intervjuja, nato se dopolni s teorijo. Dober kodni sistem je povezan z raziskovalnimi vprašanji, dovolj izčrpen, jasno razmejen, smiselno hierarhičen in razumljiv bralcem. MAXQDA je orodje, ki podpira označevanje in organizacijo kod, njihov pomen in interpretacijo pa vedno določa raziskovalec.

05 Osnovno kodiranje besedila

Ko so podatki zbrani, transkribirani in je raziskovalec temeljito seznanjen z vsebino besedila, lahko začne analizirati kvalitativno gradivo. Prvi analitični korak je osnovno kodiranje.

Pojem kodiranje se uporablja na različnih področjih in ima različne pomene, pogosto ga povežemo s šifriranjem ali računalniškim programiranjem. V kvalitativni analizi pa pomeni nekaj povsem drugega in bistveno preprostejšega. Kodiranje pomeni, da izberemo del besedila (na primer del intervjuja) in mu pripišemo oznako, imenovano koda ali kategorija, ki označuje njegov pomen. Pri tem ne gre za spreminjanje, skrivanje ali preoblikovanje besedila, temveč za njegovo strukturiranje in interpretacijo. Kodiranje v kvalitativni analizi torej pomeni sistematično označevanje podatkov z besedami ali kratkimi izrazi, ki povzamejo bistvo pomena določenega dela gradiva. Pri tem so lahko podatki seveda zelo raznoliki, od intervjujev in terenskih zapiskov do fotografij, videoposnetkov in pisnih dokumentov. V prvem ciklu kodiranja raziskovalec analizira podatke, tako da jih razčleni na manjše pomenske enote, drugi cikel kodiranja pa je sinteza, pri kateri se ti deli znova povezujejo v širše pomenske vzorce in razlage.

Kodiranje je ključen korak med zbiranjem podatkov in razumevanjem njihovega pomena.

Vsak kodiran del besedila ima dva osnovna elementa:

- izbrani del besedila
- kodo, ki pove, o čem ta del govori.

Najpogosteje kodiramo smiselno zaokrožene enote pomena, torej izjave ali dele besedila, ki se nanašajo na določeno temo ali njen vidik. Kodiramo lahko tako krajše enote, na primer posamezne stavke, kot tudi daljše izjave ali odstavke. Manjše ko so kodirne enote, več kod običajno nastane na začetku analize, kar omogoča natančno delo in tesno povezanost analize s podatki.

Osnovno kodiranje je praviloma opisno in predvsem induktivno. Raziskovalec v že razvrščenih vsebinskih sklopih podrobno prebira besedilo in oblikuje nove kode, ki so vsebinsko blizu podatkom in pogosto temeljijo na izrazih, ki jih uporabljajo udeleženci sami, tako imenovane naravne (*in vivo*) kode. Kode, ki nastajajo pri osnovnem kodiranju, so razmeroma široke in fleksibilne. Pri raziskovanju babiške prakse so to lahko kode, kot so *Svetovanje nosečnic*, *Strah pred porodom*, *Čustvena opora*, *Organizacijski pritiski* ali *Odločanje pri porodu*.

Pomemben del osnovnega kodiranja je prepoznavanje ponavljajočih se vzorcev v podatkih. Raziskovalca zanima, katere teme se pojavljajo večkrat, bodisi pri isti udeleženci bodisi pri več različnih udeleženkah raziskave. Pogostost ponavljanja določene teme in način, kako udeleženke o njej govorijo, lahko kažeta na njen pomen v njihovem profesionalnem in osebnem doživljanju babiške prakse.

5.1 Pravila osnovnega kodiranja

Da bo analiza pregledna in dosledna, je pomembno, da že na začetku vzpostavimo jasna pravila kodiranja. Ta pomagajo, da so vsi podatki obravnavani enako in da so kasnejši analitični koraki zanesljivi.

Prvo pomembno vprašanje se nanaša na dolžino kodirane enote besedila. Čeprav je mogoče kodirati že eno samo besedo, to pri osnovnem kodiranju praviloma ni smiselno. Najpogosteje kodiramo celoto pomena, torej del besedila, ki predstavlja zaokroženo misel. **Dobro je upoštevati pravilo, da pri osnovnem kodiranju raje kodiramo nekoliko več besedila kot premalo.** Kodirani odlomek mora biti razumljiv tudi brez širšega konteksta in po navadi obsega vsaj en stavek, včasih pa tudi več stavkov, če ti skupaj izražajo eno idejo. Svojih vprašanj praviloma ne kodiramo, razen kadar brez njih odgovor ni razumljiv. Če na primer intervjuvanec na vprašanje raziskovalca odgo-

vori zgolj z »Ne, tega ne vidim kot del svojega dela«, je smiselno skupaj z odgovorom kodirati tudi vprašanje, da sploh vemo, na kaj se nanaša odgovor.

Drugo pomembno vprašanje je ravnanje s ponavljajočimi se izjavami. Pogosto se zgodi, da udeleženci intervjuja v pogovoru večkrat omenijo isto vsebino. Kako to kodiramo, je odvisno od vrste kategorije in ciljev raziskave. Pri dejstvenih kategorijah, na primer pri *Podatkih o delovnih izkušnjah*, praviloma zadošča, da informacijo kodiramo enkrat. Pri tematskih, analitičnih ali interpretativnih kategorijah, kot so *Obremenjenost*, *Odgovornost* ali *Svetovanje*, pa je smiselno kodirati vsako pojavitev, saj pogostost in ponavljanje lahko kažeta na pomembnost teme za udeleženko raziskave.

Prvo kodiranje besedila

Ko so pravila kodiranja določena, lahko raziskovalec začne kodirati intervjuje. Prvi krog imenujemo osnovno kodiranje. V tej fazi se raziskovalec še ne pogloblja v podrobne razlike v pomenu ali v kompleksnejše interpretacije, temveč se osredotoča predvsem na vprašanje, ali se določena tema v besedilu pojavi in kateri kategoriji najbolj ustreza. Na primer, pri osnovnem kodiranju še ni pomembno, kako babica svetuje nosečnici, temveč predvsem, ali o svetovanju sploh govori.

Pri osnovnem kodiranju postopno pregledamo vse intervjuje ali dokumente, vključene v raziskavo, in označimo dele besedila, ki so pomembni za raziskovalno vprašanje. Po potrebi lahko istemu delu besedila pripišemo več kod, kadar izjava hkrati naslavlja več tem, na primer svetovanje in čustveno podporo. Če se pojavi pomemben vidik, ki ga še ne moremo uvrstiti v obstoječe kategorije, lahko oblikujemo novo naravno (*in vivo*) kodo, ki temelji neposredno na izrazu, uporabljenem v besedilu.

Načini osnovnega kodiranja

– Kodiranje in vivo

Pri kodiranju in vivo raziskovalec uporablja besede ali kratke besedne zveze udeležencev dobesedno takšne, kot se pojavijo v podatkih. Tako ostane analiza zelo blizu izkušnjam in pomenu, ki ga izražajo udeleženci. Ta vrsta kodiranja je posebej pogosta pri analizi intervjujev in je zelo uporabna v začetni fazi, saj preprečuje prezgodnje raziskovalčeve interpretacije.

– Procesno kodiranje

Procesno kodiranje je usmerjeno v dejanja, procese ali dogajanja, ki se pojavljajo v podatkih. Kode so pogosto zapisane v obliki glagolnikov (na primer *Soočanje z bolečino*, *Iskanje podpore*). Ta način je posebej primeren za raziskave, ki se ukvarjajo z izkušnjami (na primer v fenomenologiji), poteki dogodkov ali spremembami skozi čas, kar je pogosto tudi v babištvu.

– Odprto kodiranje

Odprto kodiranje pomeni začetno razčlenjevanje podatkov na manjše pomenske enote. Kode so v tej fazičasne in opisne, njihov namen pa je pomagati raziskovalcu, da razmišlja o različnih možnih pomenih podatkov. Te kode se bodo kasneje pogosto preoblikovale, združevale ali izločale.

– Opisno kodiranje

Pri opisnem kodiranju raziskovalec povzame vsebino določenega odlomka z eno besedo ali kratko samostalniško zvezo. Takšne kode služijo kot oznaka teme ali vsebine besedila (na primer *Porodna bolečina*, *Komunikacija z babico*). Gre za enostaven in pregleden način začetnega urejanja podatkov.

– **Strukturno kodiranje**

Strukturno kodiranje razvršča besedilo glede na vnaprej določeno strukturo, na primer vprašanja v polstrukturiranem intervjuju. Vsi odgovori na isto vprašanje so označeni z isto kodo, kar omogoča kasnejšo primerjalno analizo znotraj posameznih sklopov.

– **Kodiranje vrednot**

Pri kodiranju vrednot se raziskovalec osredotoča na vrednote, stališča, prepričanja in odnose udeležencev. Ta način je posebej pomemben v raziskavah, ki obravnavajo etične poglede, doživljanje zdravja, odnose in profesionalno identiteto.

– **Sočasno kodiranje**

Sočasno kodiranje pomeni, da istemu odlomku besedila pripišemo več kod hkrati. To je koristno takrat, ko izjava hkrati zajema več pomembnih vidikov (na primer čustveni, socialni in strokovni vidik izkušnje).

Besedilnih delov, ki niso pomembni za raziskovalno vprašanje, praviloma ne kodiramo. Če so kljub temu zanimivi, jih lahko označimo s posebno, za to namenjeno kategorijo. Isto velja za posebej nazorne ali povedne izjave, ki jih lahko dodatno označimo s kodo za izrazite citate. Takšni izseki so pogosto zelo uporabni pri kasnejši predstavitvi rezultatov in pisanju raziskovalnega poročila ali strokovnega besedila.

Preverjanje in sprotno prilagajanje kodiranja

Osnovno kodiranje ne poteka povsem linearno, temveč ga spremlja stalno razmišljanje o podatkih. Pomemben del tega procesa je pisanje beležk, v katerih raziskovalec sproti zapisuje svoje ideje, dvome, povezave in prve interpretacije. V njih lahko zapiše, zakaj je določen del besedila uvrstil v določeno kategorijo, kje ima težave z razmejevanjem kategorij ter katere nove analitične zamisli se mu porajajo. Beležke niso končni sklepi, temveč del procesa razmišljanja, ki povečuje preglednost, sledljivost in verodostojnost analize.

Da bi zmanjšali možnost napak in povečali zanesljivost kodiranja, je priporočljivo, da prve intervjuje pregleda ali kodira več oseb ter da kodiranje primerjajo in uskladijo. V raziskovalnih timih pogosto najprej skupaj kodiramo en intervju ali dva, nato pa več oseb samostojno kodira isti intervju in primerja rezultate. Namen tega postopka ni popolno ujemanje, temveč boljše razumevanje kategorij in njihova dosledna uporaba. Če raziskovalec dela sam, lahko intervju po določenem času znova kodira in preveri svojo doslednost.

Med postopkom osnovnega kodiranja se sistem kategorij postopoma razvija. Dopolnjujemo definicije kod, dodajamo značilne primere iz intervjujev, nekatere kategorije razdelimo ali združimo. Če se nekatere vsebine pogosto pojavljajo v kategoriji *Drugo*, to lahko pomeni, da je smiselno oblikovati novo kategorijo. Pomembno je tudi beleženje primerov, ko se teoretično pričakovane kategorije v podatkih sploh ne pojavijo, saj je tudi to pomemben raziskovalni rezultat.

Sčasoma se sistem kategorij ustali. Ko je dokončno oblikovan, spremembe uvajamo le še izjemoma, saj bi morali v nasprotnem primeru znova kodirati že analizirano gradivo.

Barvno kodiranje kot orodje za selekcijo in poglobljeno analizo podatkov

Pri delu z obsežnimi kvalitativnimi podatki se raziskovalec pogosto sprašuje, katerim delom besedila nameniti največ pozornosti. Niso vsi odlomki enako pomembni za poglobljeno analizo, še posebej kadar je v raziskavi veliko intervjujev ali skupinskih razprav in kadar je analitični postopek časovno zahteven. V takih primerih je lahko barvno kodiranje uporabno predhodno analitično orodje, ki pomaga izluščiti najbolj relevantne, zanimive ali problemske odlomke.

Pogosto ta postopek imenujemo predkodiranje (angl. *pre-coding*), saj je pogosto začetni, pripravljalni korak v kvalitativni analizi, pri katerem raziskovalec še pred formalnim kodiranjem označuje posebej pomembne, bogate ali povedne dele podatkov. To lahko stori z barvanjem, podčrtovanjem, krepko pisavo ali označevanjem izjav, ki izstopajo kot »vredne nadaljnje analize«. Takšni odlomki so velikokrat jedro kasnejših interpretacij.

Barvno kodiranje ni namenjeno nadomeščanju klasičnega kodiranja s kategorijami, temveč je orientacijska in selekcijska faza. Raziskovalcu omogoča, da že v zgodnjem delu analize kmalu označi dele besedila, ki izstopajo, zapiše svoje analitične vtise in vprašanja ali prepozna odlomke, za katere bo verjetno potrebna poglobljena interpretacija ali razprava v raziskovalni skupini. Takšno kodiranje je prav tako koristno pred sekundarnim oziroma poglobljenim kodiranjem, pri pripravi skupinske analize in pri prepoznavanju ključnih izjav za citiranje ali nadaljnjo interpretacijo.

Barvno kodiranje temelji na preprosti, a učinkoviti logiki razlikovanja. Vsaka barva pomeni poseben analitični signal, ki raziskovalcu pove, zakaj je določen odlomek pomemben. Sistem barv si lahko raziskovalec prilagodi glede na namen raziskave, vendar je bistveno, da pomene barv jasno opredeli in dosledno uporablja.

Primer bolj razčlenjenega sistema barvnega kodiranja:

– *Nejasnost ali protislovje v posameznem primeru*

Pobarvamo lahko odlomke, ki se nam zdijo v neskladju s prejšnjimi izjavami istega udeleženca ali znanimi dejstvi o njem. Takšni deli pogosto odpirajo pomembna analitična vprašanja.

– *Osebna ali analitična presenečenja*

Izjave, ki raziskovalca presenetijo, sprožijo močan čustveni ali reflektivni odziv ali se zdijo nenavadne. Ti odlomki so pogosto izhodišče za poglobljen razmislek o pomenu izjav.

– *Skladnost s teorijo*

Deli besedila, ki se zelo jasno ujemajo z izbranimi teoretičnimi koncepti ali pričakovani raziskave.

– *Neskladje s teorijo*

Izjave, ki vzbujajo dvom o izbranih teorijah ali jim nasprotujejo. Prav ti odlomki so pogosto posebej analitično produktivni.

– *Pripovedni ali ilustrativni odlomki*

Osebne zgodbe, anekdote ali primeri, s katerimi udeleženci ponazarjajo svoje izkušnje, identiteto ali način razmišljanja.

Ključno je, da barvno označevanje ni zgolj vizualno, temveč je povezano z zapisovanjem kratkih komentarjev ali beležk. Ob vsakem barvno označenem odlomku raziskovalec zapiše, zakaj je ta del izbral in kaj se mu zdi pri njem pomembno. Ti zapisi kasneje močno olajšajo pregled gradiva in odločanje, katere odlomke bo vključil v nadaljnjo analizo. Tako lahko raziskovalec sistematično pregleda vse barvno označene odlomke, izbere tiste, ki so najbolj relevantni za nadaljnje analitično delo in po potrebi oblikuje posebno kategorijo ali zbirno kodo za odlomke, namenjene poglobljeni ali skupinski analizi.

Barvno kodiranje je pogosto prehod med začetnim branjem gradiva in sekundarnim kodiranjem. Raziskovalcu pomaga, da se ne izgubi v količini podatkov, temveč usmeri analizo v tiste dele besedila, ki so teoretično zanimivi, vsebinsko bogati, problemski ali protislovni ter primerni za podrobno interpretacijo ali razpravo z drugimi raziskovalci. Čeprav barvno kodiranje samo po sebi

še ne tvori končnega kodnega sistema, je pomembna podporna tehnika, ki krepi reflektivnost raziskovalca in pripomore k bolj poglobljeni ter premišljeni kvalitativni analizi.

5.2 Praktična uporaba programa MAXQDA za osnovno kodiranje

Kodiranje besedila

Ko imamo pripravljen sistem kod, začnemo osnovno kodiranje besedila. Kodiranje pomeni, da izbrane dele besedila sistematično povežemo z ustreznimi kodami (kategorijami), kar nam omogoča strukturirano analizo podatkov.

1. V oknu *Document System* izberemo dokument (na primer intervju), ki ga želimo kodirati, in ga odpremo v oknu za besedilo.
2. V besedilu z miško označimo del, ki ga želimo kodirati.
3. Označeno besedilo:
 - z miško povlečemo na ustrezno kodo v oknu *Code System* ali
 - z miško povlečemo kodo iz okna *Code System* na označeni del besedila.
4. Spustimo levi gumb miške.

Ko del besedila uspešno kodiramo, se ob njem pojavi navpična barvna črta. Ob barvni črti je zapisano ime kode, kar potrjuje uspešno kodiranje.

11 V: Ali in kje pri vašem delu v babilstvu uporabljate izobraževalne veščine?

12 O: Ja, mislim da uporabljam kar nekaj izobraževanja v mojem delu. Predvsem pri tečajih za šolo za starše, tam je ogromno izobraževanja parov, ki pridejo. Pa tudi v ambulanti je veliko izobraževanja. Recimo o kontracepciji se potrudim, da povem ženskam, če jih zanima, ker velikokrat z ginekologi nimajo dovolj časa. Pa v času nosečnosti je veliko navodil, ki jih podamo, da ženskam olajšamo stvari in da ne brskajo po forumih. Se mi zdi, da dobijo od nas res kvalitetne informacije.

Koristni napotki pri kodiranju

Ponovno označevanje kodiranega odlomka

S klikom na barvno črto ali ime kode se kodirani del besedila znova označi. To je zelo uporabno, kadar želimo preveriti, ali smo pravilno določili obseg kodiranega besedila.

Dodajanje komentarja kodiranemu odlomku

1. Z dvojnim klikom na barvno črto ali ime kode odpremo komentar.
2. Zapišemo komentar (na primer vprašanje, dvom, idejo za interpretacijo).
3. Komentar zapremo – vsebina se samodejno shrani.

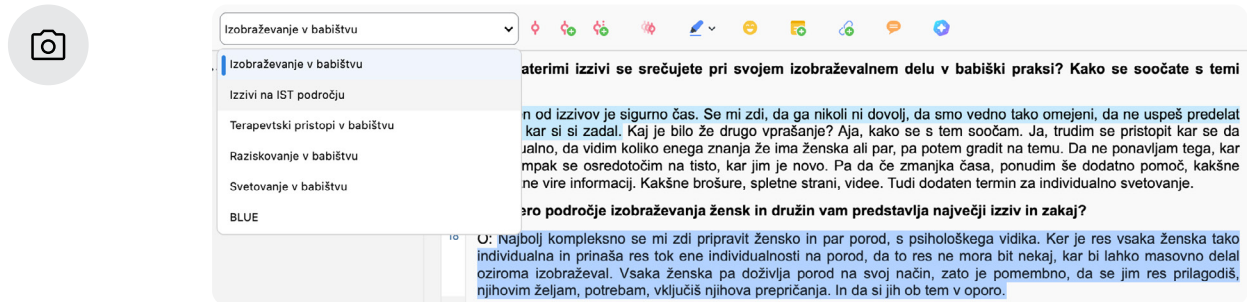
11 V: Ali in kje pri vašem delu v babilstvu uporabljate izobraževalne veščine?

12 O: Ja, mislim da uporabljam kar nekaj izobraževanja v mojem delu. Predvsem pri tečajih za šolo za starše, tam je ogromno izobraževanja parov, ki pridejo. Pa tudi v ambulanti je veliko izobraževanja. Recimo o kontracepciji se potrudim, da povem ženskam, če jih zanima, ker velikokrat z ginekologi nimajo dovolj časa. Pa v času nosečnosti je veliko navodil, ki jih podamo, da ženskam olajšamo stvari in da ne brskajo po forumih. Se mi zdi, da dobijo od nas res kvalitetne informacije.

Omenja dve vrsti izobraževanja - v ginekološki ambulanti (kontracepcija, navodila v nosečnosti) in v šoli za starše.

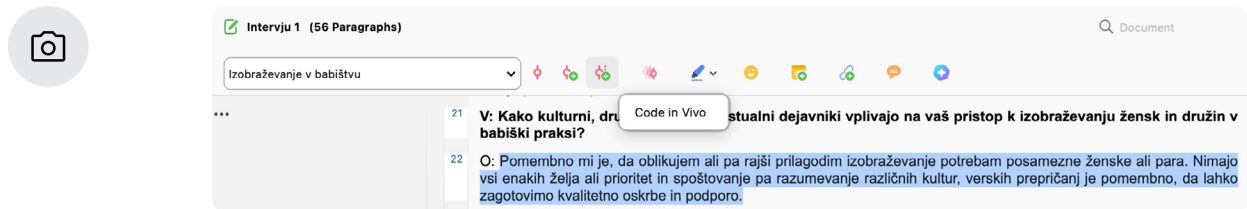
Ustvarjanje nove kode med kodiranjem

1. V besedilu označimo del, za katerega še nimamo ustrezne kode.
2. Z desnim klikom na označeno besedilo odpremo meni.
3. Izberemo možnost *With New Code*.
4. Vpišemo ime nove kode in kliknemo OK.

Uporaba kode In Vivo

1. Označimo izraz ali poved, ki je vsebinsko posebej pomenljiva.
2. Z desnim klikom izberemo možnost *In Vivo*.
3. Program ustvari novo kodo, poimenovano z izbranim delom besedila.

Beleženje pravil kodiranja v projektu

Če kodiramo sami ali pa kodira več ljudi hkrati, je uporabno zapisati pravila kodiranja. Za to je namenjena projektna beležka, v katero zapišemo pravila, dogovore in analitične odločitve, ki se nanašajo na celoten projekt.

1. V glavnem meniju kliknemo zavihek *Memos* ali odpremo beležko v zgornjem delu okna *Document System* s klikom desno od projekta.
2. Izberemo *Project Memo*.
3. V projektno beležko zapišemo:
 - osnovna pravila kodiranja,
 - posebne dogovore v raziskovalni skupini,
 - odločitve glede uporabe posameznih kod.
4. Beležko zapremo – shranjena ostane v projektu MAXQDA.

Ko uspešno ustvarimo projektno beležko, se ta pokaže desno od projekta, na katerem delamo.

Dopolnjevanje definicij kod s primeri iz besedila

Če definicijam kod dodamo primere iz besedila, izboljšamo njihovo jasnost. Tako smo lahko tudi bolj dosledni pri uporabi kod kasneje v procesu kodiranja.

1. V oknu Code System odpremo *Code Memo* izbrane kode.
2. V dokumentu označimo odlomek, ki je dober primer te kode.
3. Označeno besedilo povlečemo v okno *Code Memo*.
4. Spustimo gumb miške.

Ko uspešno dodamo primer kode iz besedila, program samodejno doda ime dokumenta, iz katerega izhaja koda, in natančno lokacijo odlomka. Ko smo to uspešno opravili, se v kodni beležki pojavi primer z jasno označenim virom. Ta primer je trajno povezan s kodo.

Code memo: Izzivi na IST področju

Izzivi na IST področju lucjasejzak, 9. 2. 2019 19:56

To kodo uporabljamo za dele besedila, ki se nanašajo na izzive v izobraževalnem, svetovalnem in terapevtskem delu.
Kode ne uporabljamo za dele besedila, ki se v splošnem nanašajo na oblike izobraževalnega, svetovalnega in terapevtskega dela v babištvu.

Eden od izzivov je sigurno čas. Se mi zdi, da ga nikoli ni dovolj, da smo vedno tako omejeni, da ne uspeš predelati vsega, kar si si zadal. (Intervju 1, Pcs, 18)

Izobraževalni proces, ki ste ga izvedli v okviru svojega dela?

O: Naša ambulanta ponuja različne oblike izobraževanja, ki so prilagojene potrebam posameznih skupin. To vključuje tudi priprave na porod, predavanja o zdravi prehrani med nosečnostjo, delavnice o dojenju in negi novorojenčka ter svetovanje o razvoju otroka. Nedavno smo organizirali delavnico o vzpostavljanju čustvene povezanosti z novorojenčkom, kjer smo staršem ponudili praktične nasvete in tehnike za vzpostavljanje zdravega odnosa z novorojenčkom. Tam jim pokazamo načine za lažji bonding.

V: S katerimi izzivi se srečujete pri svojem izobraževalnem delu v babiški praksi? Kako se soočate s temi izzivi?

O: Eden od izzivov je sigurno čas. Se mi zdi, da ga nikoli ni dovolj, da smo vedno tako omejeni, da ne uspeš predelati vsega, kar si si zadal. Kaj je bilo že drugo vprašanje? Aja, kako se s tem soočam. Ja, trudim se pristopit kar se da individualno, da vidim koliko enega znanja že ima ženska ali par, pa potem gradim na temu. Da ne ponovim tega, kar vejo, ampak se osredotočim na tisto, kar jim je novo. Pa da če zmanjka časa, ponudim še dodatno pomoč, kakšne kvalitetne vire informacij. Kakšne brosure, spletne strani, videe. Tudi dodaten termin za individualno svetovanje.

V: Katero področje izobraževanja žensk in družin vam predstavlja največji izziv in zakaj?

O: Najbolj kompleksno se mi zdi pripraviti žensko in par porod, s psihološkega vidika. Kar je res vsaka ženska tako individualna in prinaša res lok ene individualnosti na porod, da to res ne mora biti nekaj, kar bi lahko masovno delal oziroma izobraževal. Vsaka ženska pa doživlja porod na svoj način, zato je pomembno, da se jim res prilagodiš, njihovim željam, potrebam. Vključiš njihova prepričanja. In da si jih ob tem v oporo.

V: All ste v času študija pridobili dovolj teoretičnega in praktičnega znanja s področja izobraževanja žensk in družin?

O: Ja, sigurno dobiš neko teoretično znanje, ki je osnova za izobraževanje naprej. Veliko znanja pa potem dobiš šele v času prakse, ko dobiš izkušnje, ko si v stiku s ženskami. Mogoče pa bi rabili več praktičnega znanja, da znaš potem teorijo prenesti v prakso. Tle pa manjka.

V: Kako kulturni, družbeni in kontekstualni dejavniki vplivajo na vaš pristop k izobraževanju žensk in družin v

Barvno kodiranje besedila

Barvno kodiranje uporabimo kot pripravljalni korak pred poglobljeno analizo, kadar želimo hitro označiti posebej pomembne, zanimive ali problemske dele besedila.

1. V dokumentu označimo del besedila, ki se nam zdi:
 - posebej pomemben,
 - nenavaden,
 - protisloven ali
 - ključen za nadaljnjo analizo.
2. Z desnim klikom na označeno besedilo odpremo meni.
3. Izberemo možnost *Highlighting*.
4. Izberemo ustrezno barvo.

Izbrana barva se pojavi v ozadju besedila. Če želimo z določeno barvo označiti več delov besedila, jo lahko izberemo v orodni vrstici nad dokumentom. Ves čas označevanja bo aktivna izbrana barva, dokler je ne izključimo.

Dodajanje komentarja barvno označenemu odlomku:

1. Kliknemo na barvno označeni del besedila.
2. Dodamo kratek komentar, v katerem pojasnimo:
 - zakaj je odlomek pomemben in
 - kako ga razumemo.

S tem barvno kodiranje uporabimo tudi kot analitično orodje, ne zgolj kot vizualno označevanje.

Povzetek poglavja

Osnovno kodiranje je prvi analitični korak po zbranih in transkribiranih podatkih ter temeljitem seznanjanju z gradivom. V kvalitativni analizi kodiranje pomeni, da raziskovalec izbere smiselno zaokrožen del besedila (na primer stavek, izjavo ali odstavek) in mu pripiše kodo oziroma kategorijo, ki povzame njegov pomen. Namen ni spreminjanje besedila, temveč njegovo strukturiranje in začetna interpretacija. V prvem ciklu se podatki razčlenijo na manjše pomenske enote, v drugem ciklu pa se povezujejo v širše vzorce.

Osnovno kodiranje je praviloma opisno in induktivno: kode nastajajo iz podatkov, pogosto kot naravne (in vivo) kode, ki prevzemajo izraze udeležencev. Pomemben cilj je prepoznati ponavljajoče se teme in način, kako udeleženci o njih govorijo, saj to kaže na njihov pomen.

Za doslednost je treba določiti pravila kodiranja: kodiramo celoto pomena (raje več kot premalo), odlomki naj bodo razumljivi brez širšega konteksta, vprašanja intervjuvalca pa vključimo le, če so nujna za razumevanje odgovora. Pri ponavljanjih dejstvene podatke navadno kodiramo enkrat, tematske ali analitične vsebine pa ob vsaki pojavitvi.

V procesu kodiranja je pomembno sprotno prilagajanje kod, pisanje beležk in preverjanje zanesljivosti (primerjava kodiranja več oseb ali ponovni pregled). Barvno predkodiranje pomaga izluščiti ključne, protislovne ali teoretično zanimive odlomke. Program MAXQDA podpira označevanje, komentarje, ustvarjanje novih kod in projektne beležke, vendar interpretacijo vedno vodi raziskovalec.

06 Razvoj kodnega sistema in sekundarno kodiranje besedila

Po prvem krogu osnovnega kodiranja so kvalitativni podatki po navadi že pregledno urejeni po kategorijah. Dodeljene kode omogočajo, da v programu MAXQDA kadar koli dostopamo do vseh delov besedila, ki spadajo v posamezno kategorijo, brez ponovnega branja celotnih intervjujev. Tako lahko raziskovalec na primer z enim klikom zbere vse izjave, v katerih babice govorijo o izzivih pri svetovanju nosečnicam, ali vse odlomke, ki se nanašajo na čustveno podporo ženskam v obporodnem obdobju. Pri tem za program ni pomembno število intervjujev, bistveno pa je, da so besedila dosledno in premišljeno kodirana.

Osnovno kodiranje je šele izhodišče analitičnega procesa. V naslednji fazi se raziskovalec usmeri v poglobljeno delo s posameznimi kategorijami, z vsebino kodiranih odlomkov in z njihovimi pomeni. Cilj sekundarnega kodiranja je bolj natančno razumevanje podatkov, prepoznavanje različnih vidikov iste teme ter po potrebi oblikovanje podkategorij. Obseg in globina te faze sta odvisna od obsega podatkov, časovnih virov ter ciljev raziskave. Pri obsežnejših raziskavah je praviloma potreben bolj razdelan sistem kategorij s podkategorijami, manjši projekti pa lahko ostanejo na osnovnejši ravni analize.

V praksi se pogosto pokaže, da kategorije niso enakomerno obremenjene, lahko bi rekli tudi polne ali zasičene. Nekatere vsebujejo le manjše število krajših odlomkov in so že same po sebi dovolj pregledne, da jih lahko neposredno uporabimo pri odgovarjanju na raziskovalna vprašanja. Druge pa obsegajo večje število obsežnejših izjav, ki zajemajo različne vidike iste teme. Pri takšnih kategorijah sta praviloma potrebna nadaljnja analiza in razčlenjevanje.

Pomembno je poudariti, da odločitev o nadaljnjem razčlenjevanju kategorij ni avtomatična, temveč analitična. Raziskovalec se mora pri vsaki kategoriji vprašati, ali dodatna delitev res pripomore k boljšemu razumevanju raziskovalnega vprašanja ali pa bi prinesla zgolj nepotrebno zapletanje analize.

Sekundarno kodiranje zato ni namenjeno ustvarjanju čim večjega števila kod, temveč poglobljenemu razumevanju podatkov.

To bi bilo na primer značilno za kategorijo *Svetovanje v babištvu*, ki lahko obsega zelo raznovrstne izjave: od informiranja o poteku nosečnosti ali poroda in podpore pri odločanju do obravnave strahov, dvomov in čustvene stiske žensk ter njihovih partnerjev. V takih primerih sekundarno kodiranje omogoča, da raziskovalec te raznovrstne vsebine sistematično razvrsti v podkategorije in jih analitično osmisli.

Ob celotnem procesu analize in kodiranja je ključno, da raziskovalec ves čas ohranja jasen fokus na raziskovalnih vprašanjih. Namen analize ni kopičenje kod, temveč oblikovanje odgovorov na raziskovalna vprašanja, ki jih je mogoče jasno zapisati in utemeljiti z empiričnimi podatki. Sekundarno kodiranje ima pri tem pomembno vlogo tudi pri pripravi rezultatov raziskave, saj raziskovalcu omogoča, da ugotovitve strukturira v smiselne vsebinske sklope, ki jih je mogoče pregledno in razumljivo predstaviti v pisni obliki, na primer v zaključnem poročilu ali diplomskem delu.

6.1 Koraki sekundarnega kodiranja

Da bomo lažje prikazali proces sekundarnega kodiranja, ga bomo razdelili na več zaporednih korakov. V praksi se ti lahko sicer prekrivajo, korake od drugega do petega pa raziskovalec ponovi

večkrat, za vsako izbrano kategorijo posebej. Tako se analiza podatkov postopoma pogloblja in postaja organizirana.

1. korak: Izbira kategorij in določitev zaporedja

Na kratko: Raziskovalec se najprej odloči, s katerimi kategorijami bo nadaljeval analizo in v kakšnem vrstnem redu. Običajno začne s tistimi, ki so najbolj povezane z raziskovalnimi vprašanji.

Po osnovnem kodiranju imamo v analizi po navadi več različnih kategorij, ki pa niso vse enako pomembne za raziskovalno vprašanje. Zato v nadaljnji analizi ni potrebno in tudi ni smiselno, da bi vse kategorije obravnavali na enak način in z enako natančnostjo. Že prej smo poudarili, da imajo na primer dejstvene kategorije (recimo *Delovne izkušnje babic* ali *Delovno okolje*) navadno manjši pomen za odgovor na raziskovalno vprašanje kot tematske ali analitične kategorije. Vendar podobno velja tudi za slednje – nekatere so osrednje, druge pa bolj obrobne.

Zato je prvi korak v sekundarni analizi ta, da se raziskovalec odloči, v kakšnem vrstnem redu bo obdeloval posamezne kategorije. Pri tem naj izhaja predvsem iz raziskovalnih vprašanj, prvega pregleda podatkov in cilja raziskave. Dobro vodilo pri tem je načelo, da najprej obravnavamo tisto, kar je najpomembnejše. Smiselno je, da se raziskovalec najprej osredotoči na nekaj ključnih kategorij, ki neposredno prispevajo k razumevanju raziskovanega problema, druge pa vključi kasneje ali jih obravnava manj podrobno.

V praksi bi to pomenilo, da so v raziskavi o svetovanju v babištvo lahko osrednje kategorije *Načini svetovanja*, *Podpora pri odločanju* in *Izkušnje babic pri delu z nosečnicami*. Kategorije, kot so *Organizacijske okoliščine* ali *Opis delovnega mesta*, imajo lahko podporno vlogo in jih obravnavamo v manjši meri.

Če sistem kategorij sledi časovnemu ali procesnemu zaporedju, je pogosto smiselno, da kategorije obdelujemo tudi v tem vrstnem redu. Na primeru razloženo to pomeni, da analizo začnemo s kategorijami, povezanimi z nosečnostjo, nadaljujemo s porodom in končamo s poporodnim obdobjem.

Ni nujno, da v vsaki raziskavi dodatno razvijemo vse kategorije, ki so nastale med osnovnim kodiranjem. Šele med analizo se pogosto pokaže, katere kategorije res ponujajo bogate in uporabne odgovore na raziskovalna vprašanja. Povsem smiselno je tudi, da se za določen namen (na primer znanstveni članek ali plakat) poglobljeno obravnavajo le izbrane kategorije.

Naslednji koraki se vedno nanašajo na eno izbrano kategorijo naenkrat. Šele ko raziskovalec konča delo s to kategorijo, se loti naslednje.

2. korak: Pregled kodiranih odlomkov

Na kratko: Raziskovalec izbere vse pripadajoče kodirane odlomke za izbrano kategorijo in pregleda njihovo vsebino. Cilj je dobiti splošen občutek, o čem intervjuvanci govorijo, kateri vidiki se ponavljajo v različnih intervjujih in kje so razlike med izjavami.

Ko izberemo kategorijo, s katero želimo nadaljevati analizo, je naslednji korak ta, da si ogledamo vse dele besedila, ki so bili označeni s to kategorijo. V programu MAXQDA to naredimo v oknu *Priklicani segmenti* (angl. *Retrieved Segments*), kjer se na enem mestu zberejo vsi kodirani odlomki iz različnih intervjujev. Ta pregled raziskovalcu omogoča, da dobi celostno sliko vsebine

posamezne kategorije, ne da bi moral znova brati celotne intervjuje. Če je kodiranih odlomkov zelo veliko, ni nujno, da preberemo vse, saj pogosto zadostuje že pregled izbranih primerov, da dobimo občutek, kako udeleženci raziskave govorijo o določeni temi.

Z branjem teh odlomkov lahko ocenimo, kako obsežni in poglobljeni so odgovori, ali intervjuvanci obravnavajo samo enega ali več vidikov iste teme ter kako različne ali podobne so njihove izjave.

Če ostanemo pri primeru kategorije *Svetovanja v babištvu*, se lahko pokaže, da nekatere babice govorijo predvsem o informiranju, druge pa poudarjajo čustveno podporo ali skupno odločanje.

3. korak: Odločitev o nadaljnji obdelavi kategorije

Na kratko: Na podlagi pregleda se raziskovalec odloči, kaj storiti z izbrano kategorijo. Možnosti ima več – ali jo razčleni še v podkategorije, jo združi z drugo sorodno kategorijo, ali jo ohrani, če ugotovi, da je že sama po sebi dovolj jasna.

Ko smo za posamezno kategorijo zbrali in pregledali vse kodirane odlomke, je naslednji korak ta, da se odločimo, kako bomo s to kategorijo nadaljevali. Ta odločitev temelji na prvem pregledu vsebine kategorije, raziskovalnih vprašanjih in ciljih raziskave oziroma končnega izdelka. Ni smiselno vsake kategorije obravnavati enako, saj je, kot že omenjeno, za nekatere potrebna poglobljena analiza, druge pa so že same po sebi dovolj jasne.

Pri odločitvi, kako nadaljevati z določeno kategorijo, si lahko raziskovalec pomaga z naslednjimi vprašanji, ki si jih postavlja med sekundarno obdelavo podatkov:

- S katerimi drugimi kategorijami je smiselno to kategorijo povezovati?
- Ali je pri tej kategoriji pomembno, kolikokrat se pojavi in pri koliko udeležencih raziskave?
- Ali je pri tej kategoriji pomembna posamezna zgodba posameznega udeleženca ali pa nas zanima predvsem splošen vzorec?

Glede na odgovore na vprašanja se je treba odločiti o nadaljnjem delovanju. Sledi bolj natančna predstavitev ključnih možnosti za delo s posamezno kategorijo:

– **Združevanje z drugo kategorijo**

Pogosto se zgodi, da osnovno kodiranje prinese širok nabor odprtih kod, zato je v postopku sekundarnega kodiranja pogosto potrebno združevanje. Temu pravimo tudi aksialno kodiranje. V tej fazi raziskovalec preide od razčlenjevanja k povezovanju. Aksialno kodiranje je usmerjeno v združevanje sorodnih kod, prepoznavanje odnosov med njimi in oblikovanje kategorij, ki pomenijo osrednje tematske sklope.

Če ima kategorija zelo malo kodiranih odlomkov in se njena vsebina močno prekriva z drugo kategorijo, je smiselno razmisliti o združitvi teh dveh kategorij. S tem poenostavimo sistem kategorij in izboljšamo preglednost analize. Seveda združevanje ni vedno primeren korak, predvsem takrat, kadar kategorije temeljijo na teoriji ali so jasno ločene faze procesa. Če ponazorimo s primerom: če raziskava temelji na teoretično opredeljenih fazah obporodne obravnave, teh faz ne združujemo, tudi če se v podatkih pojavljajo redkeje.

– **Povzemanje vsebine s ključnimi poudarki**

Za boljši pregled vsebine kategorije lahko pri vsakem kodiranem odlomku zapišemo kratke ključne poudarke. To je še posebej uporabno, kadar je odlomkov veliko, kadar so dolgi ali kadar se določeni vidiki večkrat ponavljajo. Taki zapisi omogočajo, da hitro prepoznamo glavne teme in razlike, hkrati pa so dobro izhodišče za oblikovanje podkategorij. Če bi v kategoriji *Svetovanje v babištvu* kot ključne poudarke, ki se ponavljajo, prepoznali informiranje, podpora pri odločanju in pomirjanje porodnice, bi to zapisali ob odlomku, hkrati pa to lahko služi kot vodilo pri oblikovanju podkategorij.

– **Oblikovanje podkategorij ali fino kodiranje**

Če je kategorija za raziskavo zelo pomembna in vsebuje obsežne ter raznovrstne odgovore, jo običajno razčlenimo še na podkategorije. Ta postopek imenujemo fino kodiranje in več o njem je napisano pri petem koraku. Podkategorije nastajajo neposredno iz podatkov in so lahko tudi vrednotne, kadar želimo ocenjevati stopnjo nečesa, na primer nizko, srednjo ali visoko stopnjo samostojnosti pri odločanju.

– **Brez nadaljnje obdelave**

V nekaterih primerih dodatna obdelava kategorije ni potrebna. To velja takrat, ko so kodirani odlomki kratki, vsebinsko jasni in jih lahko neposredno uporabimo pri pisanju rezultatov. To je pogosto značilno za dejstvene kategorije, lahko pa tudi za druge kategorije, ki se redko pojavijo ali so zelo enoznačne.

4. korak: Povzemanje ključnih vsebin

Na kratko: Najpomembnejše ugotovitve znotraj posamezne kategorije raziskovalec zapiše v obliki ključnih točk ali komentarjev. To močno olajša kasnejše pisanje rezultatov v raziskovalnem poročilu – znanstvenem članku, diplomskem ali magistrskem delu, prispevku na konferenci itd.

Ta korak raziskovalcu pomaga, da si ustvari boljši pregled nad vsebino posamezne kategorije. Pri vsakem kodiranem odlomku zapišemo kratke ključne poudarke, ki povzamejo njegovo bistvo. Povzetki se zapišejo v komentar kodiranega segmenta v programu MAXQDA. To ima dve glavni prednosti. Prva je, da lahko kasneje hitro razumemo vsebino posameznega odlomka, ne da bi ga morali znova v celoti prebirati. Druga pa je, da takšni kratki povzetki močno olajšajo prepoznavanje podobnosti med različnimi odlomki, kar je zelo koristno pri nadaljnjem razčlenjevanju kategorij v podkategorije. Ta korak je seveda neobvezen, vendar je še posebej priporočljiv takrat, kadar so kodirani odlomki dolgi ali kadar jih je veliko.

5. korak: Fino kodiranje

Na kratko: V zadnjem koraku se kategorija dodatno razčleni na podkategorije, ki nastajajo neposredno iz podatkov. Temu postopku pravimo fino kodiranje. Na našem primeru to lahko pomeni, da kategorijo svetovanje v babištvu lahko razdelimo na podkategorije, kot so informativno svetovanje, čustvena podpora, skupno odločanje in svetovanje v kriznih situacijah.

To je najbolj poglobljen in najzahtevnejši del nadaljnje analize. Njegov namen je, da iz že oblikovanih kategorij razvijemo podkategorije, ki natančneje opišejo različne vidike določene teme. V primerjavi z osnovnim kodiranjem je delo v tej fazi bolj osredotočeno. Pri osnovnem kodiranju raziskovalec hkrati obravnava več tem, tukaj pa se poglobljeno ukvarja le z eno kategorijo. To omogoča boljše razumevanje vsebine in večjo natančnost analize. Še enkrat želimo poudariti, da ni treba vsake kategorije dodatno razčlenjevati. Če je kategorija zelo ozka ali vsebuje le nekaj kratkih izjav, je pogosto dovolj, da njeno vsebino povzamemo s komentarji ali pa jo v tej fazi izpustimo.

Značilen potek finega kodiranja

V praksi pogosto uporabljamo naslednje zaporedje korakov finega kodiranja:

1. Kodirane odlomke ene kategorije beremo drugega za drugim.
2. Ob branju si zapisujemo ključne vidike, ki se pojavljajo v besedilu (na primer v obrobju besedila, če bi kodirali ročno ali v *Memo*, če uporabljamo program MAXQDA).
3. Ko se pojavi nov, ponavljajoč se vidik, oblikujemo novo podkategorijo.
4. Odlomke, ki se ujemajo z že obstoječo podkategorijo, tej tudi pripišemo.
5. Sistem podkategorij sproti preverjamo kot celoto: podobne podkategorije združujemo,

preširoke dodatno razčlenjujemo.

6. Ko se pri pregledu novih odlomkov ne pojavljajo več novi vidiki in dosežemo t. i. zasičenost, sistem podkategorij dokončno oblikujemo in z njim kodiramo vse preostale odlomke.

Rezultat tega postopka je bolj razčlenjena in vsebinsko bogatejša slika izbrane kategorije.

Pri oblikovanju podkategorij v postopku finega kodiranja ni ene same pravilne rešitve. Različni raziskovalci lahko na podlagi istih podatkov oblikujejo nekoliko različne, a vseeno smiselne sisteme podkategorij. To pa ne pomeni, da je fino kodiranje poljubno ali naključno. Odločitve za podkategorije morajo biti namreč vedno utemeljene v podatkih, povezane z raziskovalnimi vprašanji in metodološko smiselne.

Pri vseh odločitvah v finem kodiranju je ključno, da se ves čas vračamo k raziskovalnim vprašanjem in namenu raziskave. Ti namreč določajo, katere podkategorije so sploh smiselne, koliko podkategorij oblikujemo in kako podrobno jih razčlenimo. Če je v raziskavi vprašanje o svetovanju v babištvu zgolj uvodno, ne bomo razvijali zelo podrobnega sistema podkategorij. Če pa je to osrednja tema, je poglobljena razčlenitev nujna.

Tako kot smo v 5. poglavju poimenovali več različnih vrst kategorij, obstaja tudi več vrst podkategorij. Pri dejstvenih kategorijah so podkategorije praviloma opisne (na primer vrste dejavnosti). Pri tematskih kategorijah pa so najpogostejše tematske, vrednotne (lestvične), analitične in včasih tudi naravne (*in vivo*).

Za lažje razumevanje prilagamo primer, povezan z raziskovanjem v babištvu.

Vrste podkategorij pri postopku finega kodiranja

Če razčlenjujemo **dejstveno kategorijo** *Oblike babiškega dela*, oblikujemo podkategorije, ki opisujejo preverljiva dejstva. Možne podkategorije so lahko: *Delo v porodnišnici*, *Delo v zdravstvenem domu*, *Delo na domu*, *Delo v zasebni praksi*. V tem primeru podkategorije ne razlagajo pomenov ali doživljanja, ampak zgolj razvrščajo podatke po vrsti dela, zato so opisne in med seboj jasno ločene.

Če razčlenjujemo **tematsko kategorijo** *Svetovanje v babištvu*, lahko podkategorije zajamejo različne vsebine iste teme. Tematske podkategorije bi bile lahko: *Informativno svetovanje* (na primer razlaga poteka poroda), *Čustvena podpora*, *Svetovanje pri izbiri obporodnih postopkov*, *Svetovanje v poporodnem obdobju*. Takšne podkategorije kažejo, o katerih vidikih svetovanja babice govorijo.

Pri nekaterih tematskih kategorijah je smiselno, da izjave dodatno ovrednotimo glede na stopnjo ali intenzivnost. Če imamo glavno tematsko kategorijo *Samostojnost babice pri svetovanju*, so lahko **vrednotne podkategorije**: *Nizka zaznana samostojnost*, *Srednja zaznana samostojnost* ali *Visoka zaznana samostojnost*. S tem ne kodiramo le vsebine izjave, temveč tudi to, kako močno je babica doživljala svojo vlogo.

Analitične podkategorije presegajo opis in skušajo razložiti vzorce ali odnose med pojavi. Pri kategoriji *Svetovanje v babištvu* so primeri analitičnih podkategorij lahko: *Prilagajanje svetovanja individualnim potrebam ženske*, *Usklajevanje strokovnih smernic in želja porodnice*, *Pogajanje med institucionalnimi omejitvami in babiško presojo*. Te podkategorije že vsebujejo interpretacijo in pomagajo razumeti, zakaj in kako svetovanje poteka.

Zadnja možnost so oblikovane **naravne podkategorije** (ali podkategorije *in vivo*), ki prevzamejo izraze, kot jih uporabljajo udeleženci raziskave sami in ki so dovolj povedni, da zadoščajo za poimenovanje podkategorije. Če znova vzamemo kategorijo Svetovanje v babištvo, bi bile naravne podkategorije naslednje: Razlagati brez pritiska, Biti zraven in poslušati, Iskanje skupne poti. Takšna poimenovanja ohranjajo jezik udeležencev raziskave in so še posebej uporabna v začetnih fazah finega kodiranja.

Tudi pri finem kodiranju kodiramo smiselne enote, ki so navadno krajše kot pri osnovnem kodiranju. V enem odlomku lahko kodiramo več različnih podkategorij. Pri ponavljajočih se izjavah velja, da dejstva kodiramo le enkrat na udeleženko, pri tematskih in analitičnih podkategorijah pa vsako ponovitev, saj ponavljanje lahko nakazuje pomen ali poudarek in je ponovitev pomemben podatek pri interpretaciji kategorij.

Definicije podkategorij

Vsaka nova podkategorija potrebuje jasno definicijo, še posebej če je bolj abstraktna. Enako kot je veljalo za kategorije (glejte 5. poglavje), v definiciji podkategorije pojasnimo:

- kaj podkategorija obsega,
- česa ne obsega,
- kako se razlikuje od sorodnih podkategorij,
- po potrebi lahko dodamo primer iz podatkov.

Zaključek sekundarnega kodiranja

Sekundarno kodiranje se zaključuje s selektivnim kodiranjem, ki je najvišja raven kodiranja in pomeni sintezo celotnega analitičnega procesa. Na tej stopnji raziskovalec izbere osrednjo temo ali več tem, ki najbolje povezujejo vse razvite kategorije. V selektivnem kodiranju se kategorije povežejo v koherentno »zgodbo« ali razlago, oblikujejo se razlagalne teme, ki lahko vodijo tudi v razvoj teorije, poleg tega pa pomen podatkov predstavimo razumljivo, argumentirano in smiselno.

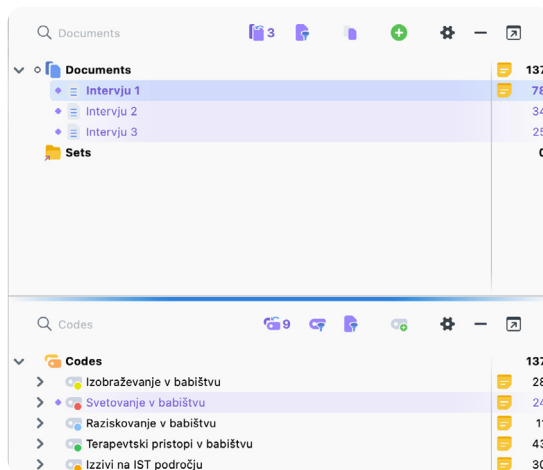
6.2 Praktična uporaba programa MAXQDA za sekundarno kodiranje

V tej fazi analize imamo že izdelan osnovni sistem kod. Sekundarno (fino) kodiranje uporabljamo takrat, ko želimo posamezne kategorije poglobiti, razčleniti, med seboj primerjati ali povezati. V nadaljevanju opisujemo praktične postopke dela v programu MAXQDA.

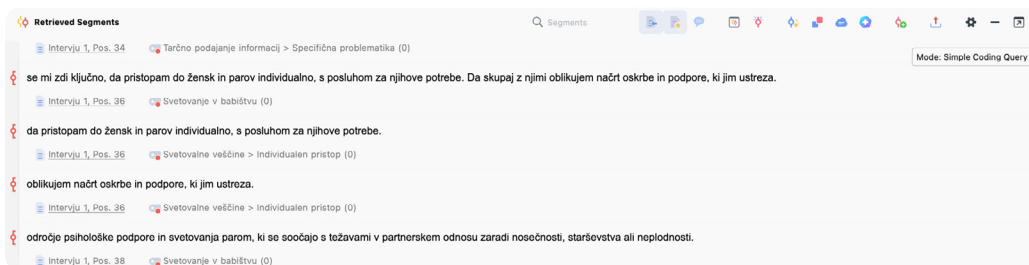
Zbiranje kodiranih odlomkov izbrane kategorije

V določeni fazi analize je dobro imeti dostopne vse odlomke, kodirane z določeno kodo. V MAXQDA lahko z nekaj kliki prikličemo vse odlomke besedila, ki so kodirani z izbrano kodo, na enem mestu.

1. Preverimo, ali je okno *Retrieved Segments* vidno:
 - če ni, v glavnem meniju kliknemo *Home* in vključimo možnost *Retrieved Segments*.
2. V oknu *Document System* kliknemo pred mapo projekta, s čimer aktiviramo vse dokumente v projektu (označijo se z vijolično barvo). To, da so dokumenti aktivirani v MAXQDA, pomeni, da jih izberemo za analizo.
3. V oknu *Code System* kliknemo pred simbol kode, ki jo želimo analizirati, in jo aktiviramo enako kot dokumente.

Program nato samodejno prikaže vse ustrezne odlomke v oknu *Retrieved Segments*. Vsaka vrstica je en kodiran odlomek, ki ima točno pripisano tudi lokacijo (dokument, v katerem se pojavi, in pa številko vrstice v dokumentu, ki označuje lokacijo).

Dodatne informacije o oknu *Retrieved Segments*

V tem oknu ne vidimo le besedilnih odlomkov, temveč tudi pomembne kontekstualne informacije, na primer:

- število odlomkov, dodeljenih izbrani kodi/kategoriji,
- iz katerih dokumentov ali intervjujev izhajajo odlomki,
- ali ima odlomek dodan *Memo* ali komentar,
- ali odlomki prihajajo od enega ali več udeležencev.

Če smo v projekt vnesli tudi spremenljivke dokumentov (na primer delovno okolje, leta izkušenj):

1. Odpremo spremenljivke (angl. *Variables* > *List of Document Variables*).
2. Izbrane spremenljivke označimo z zvezdico (kot angl. *Favorite*).
3. Te se nato prikažejo ob odlomkih v oknu *Retrieved Segments*.

The screenshot shows the 'Document Variables' window with a table of 18 variables. The table has columns for Variable, Variable type, To be displayed, Source, Missing value, Categorical, and Favorite var... The 'Favorite' column contains star icons, with the 'Dodatno izobraževanje' variable having a yellow star. Below the table, the 'Retrieved Segments' window shows a preview of a document segment titled 'Intervju 3' with the text: 'Svetovalne veščine uporabljam vsakodnevno, predvsem v pogovorih z materami, ki so negotove, utrujene ali v stiski po porodu.'

Variable	Variable type	To be displayed	Source	Missing value	Categorical	Favorite var...
Words	Integer	☐	System	-9	☐	☆
Characters	Integer	☐	System	-9	☐	☆
Spol	Text	☒	User		☒	☆
Starost	Integer	☒	User		☐	☆
Zaposlitev	Text	☒	User		☒	☆
Izkušnje	Integer	☒	User		☐	☆
Dodatno izobraževanje	Boolean (tru...)	☒	User		☒	★

Dodatni napotki:

- V spodnji vrstici programa vedno preverimo, koliko dokumentov in kod je trenutno aktivnih.
- V zgornji vrstici okna *Retrieved Segments* vidimo, iz koliko intervjujev in dokumentnih skupin izvirajo prikazani odlomki.
- Kodirane odlomke lahko izvozimo v Word ali Excel, kar je uporabno pri pisanju rezultatov ali delu zunaj programa.

Združevanje dveh ali več kategorij

Če se v fazi sekundarnega kodiranja pokaže, da imata dve kategoriji zelo podobno vsebino, ju lahko v programu združimo.

1. V oknu *Code System* z miško kliknemo in pridržimo kodo, ki jo želimo združiti z drugo.
2. Kodo povlečemo na ciljno kodo.
3. Ko se pojavi obarvano polje z oznako združi (angl. *Merge*), spustimo gumb miške.

Code	Count
Izobraževanje v babištvo	28
Svetovanje v babištvo	24
Raziskovanje v babištvo	7
Podiplomski študij	1
Strokovna srečanja	1
Raziskovalni projekti	1
Aktualna dognanja	1
Terapevtski pristopi v babištvo	43
Izzivi na IST področju	30

4. Če imata kodi zapisane beležke ali komentarje, izberemo, kako naj MAXQDA z njimi ravna.

Program samodejno združi vse kodirane odlomke v eno kodo in k imenu združene kode doda oznako (+). Nobene obstoječe beležke ne izbriše (beležke se združijo ali shranijo kot *Free Memo*).

Zapis ključnih vsebin kodiranih odlomkov v komentarje

Pri sekundarnem kodiranju je zelo koristno, da za vsak kodiran odlomek zapišemo kratek vsebinski povzetek.

Komentar h kodi najlažje dodamo neposredno med kodiranjem z dvojnimi klikom na barvno črto ob besedilu. Drugi način za dodajanje komentarjev pa je naslednji:

1. V oknu *Code System* dvokliknemo na izbrano kodo.
2. Odpre se pregled kodiranih segmentov (angl. *Coded Segments*).
3. V tabeli poiščemo stolpec za komentarje (angl. *Comments*).
4. V ustrezno polje vpišemo ali uredimo komentar kodiranega odlomka.

Zgornji del okna vedno prikazuje izbrani odlomek besedila, kar nam pomaga pri pisanju povzetka.

Code: Izzivi na IST področju > Vzpostavljanje odnosa 2 coded segments (from 1 documents, 0 document groups)

Eden od izzivov pri svetovalnem delu je vedno odnos.

Comment	Document g...	Document n...	Code	Beginning	End	Weight score	Preview
Udeleženka izpostavi vzpostavljanje odnosa kot izziv svetovalnega dela.		Intervju 1	Izzivi na IST...	36	36	0	Eden od izzi
		Intervju 1	Izzivi na IST...	36	36	0	se ji približa

Komentar kodiranega odlomka v MAXQDA je omejen na približno 255 znakov, kar po navadi zadostuje za dva do tri stavke. V komentarju naj bo zapisan povzetek, ki jasno pove, o čem odlomek govori. Na primer: pri kategoriji *Svetovanje v babištvo* lahko v komentar zapišemo, ali gre za informiranje o poteku poroda, čustveno podporo, podporo pri odločanju ali kombinacijo več vidikov.

Poleg povzemanja vsebine lahko komentarje uporabimo tudi za zapis posebnosti ali nejasnosti (na primer protislovna izjava), opozorila glede ustreznosti dodeljene kode in kratko komunikacijo med člani raziskovalne skupine med potekom kodiranja. Takšni komentarji so posebej uporabni med procesom kodiranja. Kasneje, v fazi interpretacije, je navadno pomembnejša jasna vsebina povzetkov od same razprave o kodiranju.

Razvijanje podkategorij s pomočjo orodja Smart Coding Tool

Smart Coding Tool je zelo uporabno orodje za fino kodiranje, saj omogoča, da vse odlomke izbrane kategorije obravnavamo na enem mestu.

1. V oknu *Code System* zapremo obstoječe podkode izbrane kategorije (če obstajajo).
2. Dvokliknemo na kodo, ki jo želimo razčleniti.
3. Odpre se pregled vseh pripadajočih odlomkov.
4. V orodni vrstici kliknemo ikono *Smart Coding Tool*.

The screenshot shows the 'Coded Segments' window in the software. At the top, it displays 'Code: Svetovanje v babištvu' and '24 coded segments (from 3 documents, 0 document groups)'. Below this is a text preview of a segment: 'Ja, trudim se pristopiti kar se da individualno, da vidim koliko enega znanja že ima ženska ali par, pa potem gradit na temu. Da ne ponavljam tega, kar vejo, ampak se osredotočim na tisto, kar jim je novo. Pa da če zmanjka časa, ponudim še dodatno pomoč, kakšne kvalitetne vire informacij. Kakšne brošure, spletne strani, videe.' Below the preview is a toolbar with various icons. The main area is a table with columns: Comment, Document g..., Document n..., Code, Beginning, End, Weight score, and Preview. The table lists several segments from 'Intervju 1' with their respective start and end positions and weight scores.

Comment	Document g...	Document n...	Code	Beginning	End	Weight score	Preview
			Svetovanje ...	14	14	0	svetovanje
			Svetovanje ...	16	16	0	Ja, trudim
			Svetovanje ...	32	32	0	Svetovalne
			Svetovanje ...	32	32	0	Svetovalne

1. V *Smart Coding Tool*:

- ustvarimo nove podkode,
- povlečemo posamezne odlomke ali njihove dele.

Po potrebi lahko prikažemo stolpec s komentarji, ki nam pogosto pomagajo oblikovati nove podkategorije, ali odpremo kodno beležko in zapišemo definicije podkategorij neposredno iz orodja.

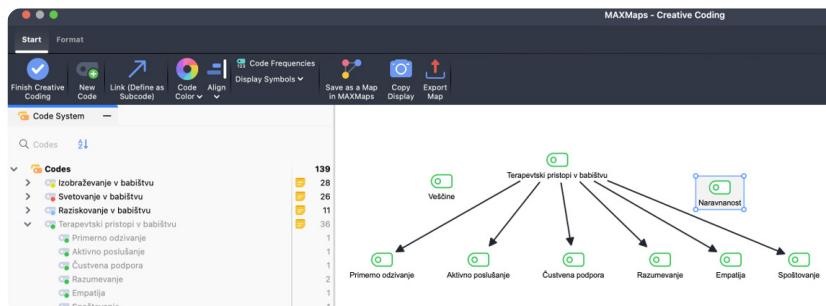
The screenshot shows the 'Smart Coding Tool' interface. On the left, there is a tree view of codes under 'Svetovanje v babištvu', including 'Svetovalne veščine', 'Individualen pristop', 'Nastavljanje čustev', 'Tlačno podajanje informacij', 'Specifična problematika', 'Oblike svetovanja', 'Skupinsko svetovanje', and 'Individualno svetovanje'. The main area displays a table of 'Svetovanje v babištvu (17 coded segments from 3 documents)'. The table has columns for Document, Coded Segments, Codes, and Comments. The comments column contains detailed notes and links to specific codes, such as '...formacij > Specifična problematika' and '...svetovanja > Skupinsko svetovanje'.

Document	Coded Segments	Codes	Comments
Intervju 1, Pos. 34	izzivi pri naprednosti, in smo govorili o tem, kakšne izzive imata zaradi tega, kakšne so možnosti za zdravljenje, na kaj se naj osredotočita tako, medodnosno.	...formacij > Specifična problematika	
Intervju 1, Pos. 32	Svetovalne veščine uporabim pri individualnih svetovanjih, še posebej pri tistih ženskah, ki se soočajo s čustvenimi, psihološkimi težavami tudi socialnimi. Pa seveda svetovanje pri pripravi na porod in starševstvo.	...svetovanja > Skupinsko svetovanje ...etovanja > Individualno svetovanje	
Intervju 1, Pos. 34	Ko rabijo informacije, tam spada zraven predvsem šola za starše in svetovanje o prehrani med nosečnostjo, telesni vadbi, pripravi na porod, dojenju, negi novorojenca, o različnih izzivih starševstva. Če pa prispjo s čustvenimi težavami, se pa potem fokusiram na to.	...valne veščine > Nastavljanje čustev ...ščine > Tlačno podajanje informacij	
Intervju 1, Pos. 14	svetovanje o razvoju otroka	...etovanja > Individualno svetovanje	
Intervju 1, Pos. 36	se mi zdi ključno, da pristopam do žensk in parov individualno, s posluhom za njihove potrebe. Da skupaj z njimi oblikujem načrt oskrbe in podpore, ki jim ustreza.	...alne veščine > Individualen pristop	
Intervju 1, Pos. 16	Ja, trudim se pristopiti kar se da individualno, da vidim koliko enega znanja že ima ženska ali par, pa potem gradit na temu. Da ne ponavljam tega, kar vejo, ampak se osredotočim na tisto, kar jim je novo. Pa da če zmanjka časa, ponudim še dodatno pomoč, kakšne kvalitetne vire informacij. Kakšne brošure, spletne strani, videe.		

Uporaba funkcije Creative Coding

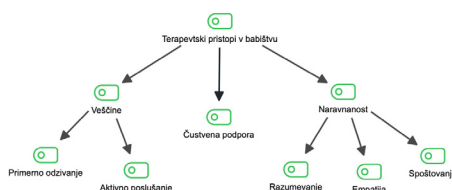
Funkcija *Creative Coding* je posebej uporabna, kadar najprej ustvarimo veliko odprtih kod, ki jih želimo kasneje sistematično urediti.

1. Najprej ustvarimo več odprtih kod, ki so zelo blizu podatkom.
2. V glavnem meniju izberemo *Codes > Creative Coding*.
3. Opre se delovni prostor *Creative Coding*.

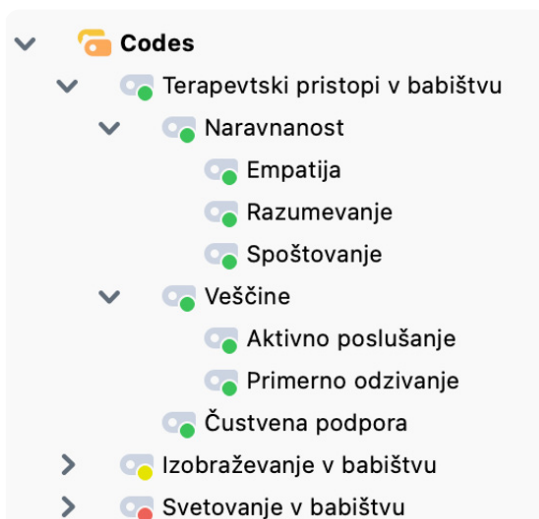
4. Kode:

- razporejamo v skupine,
- jih združujemo,
- z vizualnimi povezavami določamo razmerje nadkoda–podkoda.

5. Ko smo s strukturo zadovoljni, kliknemo na izhod (angl. Quit Creative Coding).

Nova struktura se samodejno prenese v kodni sistem.

Povzetek poglavja

Po osnovnem kodiranju so intervjuji pregledno urejeni po kategorijah, zato lahko raziskovalec v MAXQDA hitro prikliče vse odlomke, ki spadajo v izbrano kodo, brez ponovnega branja celotnega gradiva. Vendar je osnovno kodiranje šele izhodišče. Sekundarno kodiranje poglobi analizo: raziskovalec natančneje preuči pomen kodiranih odlomkov, prepozna različne vidike iste teme in po potrebi razvije podkategorije. Pomembno je, da delitev ni avtomatična; odločitev temelji na tem, ali poglobitev prispeva k odgovoru na raziskovalna vprašanja. Cilj ni ustvariti čim več kod, temveč oblikovati jasne, utemeljene ugotovitve.

Postopek sekundarnega kodiranja poteka v korakih: 1) izbira ključnih kategorij in določitev zaporedja glede na raziskovalna vprašanja, 2) pregled vseh pripadajočih odlomkov, 3) odločitev o nadaljnji obdelavi (razčlenitev v podkategorije, združevanje sorodnih kategorij/aksialno kodiranje, povzemanje z ključnimi poudarki, analiza pogostosti ali brez dodatne obdelave), 4) zapis ključnih poudarkov ob odlomkih, ter 5) fino kodiranje, pri katerem se iz podatkov razvije sistem podkategorij do zasičenosti. Vsaka podkategorija potrebuje definicijo (kaj obsega, česa ne, razlike glede na sorodne, primer).

Sekundarno kodiranje lahko zaključimo s selektivnim kodiranjem, pri katerem se kategorije povežejo v koherentno razlago oziroma »zgodbo« podatkov. MAXQDA v tej fazi podpira priklic segmentov, združevanje kod, komentarje ter orodja za razvijanje podkategorij (na primer Smart Coding Tool, Creative Coding), vendar analitične odločitve ostajajo naloga raziskovalca.

07 Analitične možnosti kvalitativnih intervjujev

Eno najpogostejših vprašanj pri poučevanju analize kvalitativnih intervjujev je, kaj sledi po zaključnem kodiranju. Pogosta zmotja je, da se analiza po drugem ciklu kodiranja konča ali da se omeji zgolj na štetje kolikokrat se pojavijo posamezne kategorije. **V resnici se z zaključnim kodiranjem začne najbogatejši del analitičnega procesa.**

Po drugem ciklu kodiranja so podatki strukturirani na dva načina. Prvič, vzpostavljen je sistem kategorij in podkategorij, ki predstavlja konceptualni okvir analize. Ta sistem ni zgolj tehnični pripomoček, temveč je sam po sebi pomemben analitični rezultat. **Drugič, vsi intervjujski odlomki so prek kodiranja natančno povezani z raziskovalnimi vprašanji.** Kategorije delujejo kot analitična mreža, ki je položena čez celoten nabor podatkov.

Namesto nepregledne množice besedil ima raziskovalec zdaj pred seboj strukturirano podatkovno telo, v katerem je mogoče ciljno iskati odgovore na raziskovalna vprašanja – tako tista, ki so bila oblikovana že na začetku raziskave, kot tudi nova vprašanja, ki so se pojavila med analizo.

Kodiranje ne pomeni konca analize, temveč prehod v poglobljeno interpretacijo.

7.1 Matrika strukturiranih vsebin po zaključnem kodiranju

Po zaključnem osnovnem in podrobnem kodiranju intervjujev so podatki urejeni na sistematičen način. **Rezultat kodiranja lahko ponazorimo z matriko strukturiranih vsebin oziroma vsebinsko matriko, ki omogoča dva temeljna analitična pogleda:**

Prva je (1) tematsko (kategorijsko) usmerjena analiza, pri kateri se raziskovalec osredotoči na eno kategorijo in preuči, kaj o tej temi povedo vsi intervjuvanci. **Druga je (2) analiza posameznih primerov** (primerjalna analiza primerov), pri kateri se raziskovalec poglobi v posamezen primer in preuči, kako se različne teme prepletajo znotraj pripovedi ene osebe.

Ti dve perspektivi nista konkurenčni, temveč komplementarni. Skupaj omogočata poglobljeno razumevanje tako vsebine kot tudi konteksta izjav.

Matrika strukturiranih vsebin po kodiranju intervjujev v babištvu

Predpostavimo, da analiziramo polstrukturirane intervjuje z babicami, ki delujejo v različnih porodnih okoljih. Raziskovalno vprašanje je na primer: »Kako babice doživljajo porodno podporo in svojo strokovno vlogo v sodobnem porodništvu?«

Na podlagi kodiranja so bile oblikovane tri osrednje tematske kategorije:

- ***Tema A: Porodna podpora ženski***
- ***Tema B: Avtonomija babice pri spremljanju poroda***
- ***Tema C: Sodelovanje z drugimi zdravstvenimi strokovnjaki***

Matrika strukturiranih vsebin po kodiranju

Babica (primer)	Tema A: Porodna podpora	Tema B: Avtonomija babice	Tema C: Sodelovanje v timu
Babica 1 (porodnišnica)	Poudarja čustveno podporo, stalno prisotnost ob porodnici in pomen zaupanja	Opozarja na omejitve avtonomije zaradi protokolov	Sodelovanje z ginekologi opisuje kot korektno, a hierarhično
Babica 2 (porodni center)	Opisuje individualizirano podporo, sledenje željam porodnice	Doživlja visoko stopnjo strokovne samostojnosti	Sodelovanje temelji na dialogu in enakovrednosti
Babica 3 (zasebna praksa)	Podporo razume kot celostno (telesno, čustveno, duševno in duhovno)	Avtonomijo vidi kot temelj profesionalne identitete	Sodelovanje z zdravniki poteka predvsem ob zapletih

1. Analiza, usmerjena v primer

Če analiziramo eno vrstico, na primer Babico 1, dobimo:

- celosten vpogled v njeno razumevanje porodne podpore,
- razmerje med podporo porodnici in zaznano omejeno avtonomijo,
- njen pogled na timsko delo v institucionalnem okolju.

Takšna analiza je posebej primerna za poglobljene opise posameznih primerov, primerjavo babic iz različnih delovnih okolij in oblikovanje študij primerov.

2. Analiza, usmerjena v teme (tematska ali kategorijska analiza)

Če analiziramo en stolpec, na primer Tema A – Porodna podpora, primerjamo:

- kako različne babice razumejo in izvajajo podporo,
- katere oblike podpore se pojavljajo v različnih okoljih,
- kako se podpora povezuje z organizacijskim kontekstom poroda.

Enako lahko postopamo za ostali dve temi.

7.2 Načrtovanje nadaljnje analize

Po kodiranju je nujno premišljeno načrtovanje nadaljnje analize. Nabor analitičnih možnosti je zelo širok, kar lahko hitro vodi v razpršenost in izgubo fokusa. Zato je prvi korak realna presoja razpoložljivega časa, kadrovskih virov in pričakovanih končnih izdelkov raziskave.

Analitične odločitve so tesno povezane z obsegom projekta. Kratka raziskava bo zahtevala selektivno in osredotočeno analizo, medtem ko obsežnejši projekti omogočajo kombinacijo več analitičnih pristopov. **Pomembno je tudi razmerje med tematsko in primerjalno usmerjeno analizo.** V nekaterih raziskavah prevlada analiza vsebin posameznih kategorij, v drugih pa poglobljeni opisi posameznih primerov ali primerjave med njimi. Raziskovalec se mora zavestno odločiti, katerim temam bo dal prednost, katere primere bo podrobneje predstavil in kako bo primerjal posamezne skupine intervjuvancev. Pri teh odločitvah so v pomoč že v prvi fazi zapisane predpostavke in začetne analitične ideje.

Splošna analitična vprašanja kot vodilo

Pri nadaljnji analizi si raziskovalec zastavlja splošna analitična vprašanja, ki pomagajo usmerjati interpretacijo podatkov. Ta vprašanja se nanašajo na vsebino izjav, pogostost in obseg obravnave posameznih tem, odnose med kategorijami ter razlike in podobnosti med primeri ali skupinami. **Takšna vprašanja ne vodijo k mehanični obdelavi podatkov, temveč spodbujajo analitično mišljenje**, povezovanje ugotovitev in oblikovanje interpretacij, ki so utemeljene v podatkih.

Vizualizacija in podpora analizi

Vizualizacija ima pomembno vlogo v analizi kvalitativnih intervjujev. Grafični prikazi, tabele, konceptne mape in modeli omogočajo hiter pregled nad podatki, lažje prepoznavanje vzorcev in odnosov ter bolj jasno predstavitev rezultatov.

V programu MAXQDA vizualna orodja niso namenjena zgolj končni predstavitvi rezultatov, temveč tudi razmišljanju med analizo. Vizualizacije omogočajo neposredno povezavo z izhodiščnimi podatki in so uporabne v vseh fazah analitičnega procesa.

*Predpostavimo, da raziskava preučuje izkušnje babic z nudenjem podpore ženskam med porodom. Intervjuji so bili že kodirani, dobljene kategorije so npr. Čustvena podpora, Komunikacija z žensko, Sodelovanje z zdravniki, Organiza-
cijski pogoji in Profesionalna avtonomija.*

Tematsko usmerjena analiza

Raziskovalec se najprej osredotoči na kategorijo Čustvena podpora. Pregleda vse odlomke, ki so bili s to kategorijo kodirani pri vseh babicah, ter ugotavlja, katere oblike podpore se najpogosteje pojavljajo, kako babice opisujejo svoj odnos do porodnic in kje zaznavajo omejitve pri nudenju podpore. Na tej osnovi napiše tematski povzetek, ki združuje skupne vzorce, razlike in značilne citate.

Primerjalno usmerjena analiza

Nato raziskovalec izbere dva primera: babico z dolgoletnimi izkušnjami v porodnišnici in babico, ki dela v babiškem centru. Pri vsaki posebej preuči, kako

se različne kategorije povezujejo znotraj posameznega intervjuja. Tako nastane dva celostna opisa primera, ki omogočata primerjavo različnih delovnih kontekstov.

Primerjava skupin

Na podlagi dokumentnih spremenljivk raziskovalec primerja izjave babic iz različnih ustanov. Vizualni prikaz pokaže, da se kategorija Profesionalna avtonomija bistveno pogosteje pojavlja pri babicah iz babiških centrov, kar postane izhodišče za nadaljnjo interpretacijo.

Vizualna ponazoritev

Za konec raziskovalec ustvari konceptno mapo, ki prikaže odnose med organizacijskimi pogoji, komunikacijo in čustveno podporo. Ta grafični prikaz pomaga pri oblikovanju razlage, kako institucionalni okvir vpliva na izkušnjo porodne oskrbe.

7.3 Poglobljena analiza izbranih kategorij in priprava raziskovalnega poročila

Peti korak analize se v praksi najpogosteje začne s poglobljeno analizo izbranih kategorij. V ospredje stopijo tiste kategorije, ki so se v predhodnih fazah analize izkazale kot posebej pomembne za raziskovalna vprašanja. Običajno gre za omejeno število kategorij, najpogosteje med dvema in petimi.

Te kategorije so bile že podrobno obravnavane v četrtem koraku analize, kjer je potekal drugi cikel kodiranja. Takrat so se pogosto oblikovale podkategorije, podatki pa so bili natančneje razločeni s podrobnim kodiranjem. Poleg tega so bili v beležkah že sproti zapisani prvi analitični uvidi, vsaj v obliki ključnih poudarkov.

Pomembno je poudariti, da meja med četrtem in petim korakom analize v praksi ni vedno stroga. Pogosto se že v drugem ciklu kodiranja začnejo oblikovati besedila, ki so po vsebini zelo blizu kasnejšim rezultatom raziskave. V nekaterih primerih lahko takšna besedila že predstavljajo dobro osnovo za empirični del raziskovalnega poročila, ki bo dokončno oblikovan v šestem koraku.

Zbiranje in pregled kodiranih odlomkov

Poglobljena analiza posamezne teme se začne z **zbiranjem vseh besedilnih odlomkov**, ki so bili kodirani z izbrano kategorijo oziroma njenimi podkategorijami. V MAXQDA ta postopek poteka prek funkcije za prikaz kodiranih segmentov (angl. *Text Retrieval oziroma Coding Query*).

Raziskovalec tako dobi pregled nad vsemi izjavami vseh intervjuvancev, ki se nanašajo na določeno temo. **Ob tem je zelo koristno, da so ob posameznih odlomkih prikazani tudi dokumentne spremenljivke** (na primer sociodemografski podatki), kot so starost, delovne izkušnje ali druge pomembne značilnosti. Takšne informacije omogočajo natančnejšo interpretacijo izjav in pomagajo razumeti, iz katerega življenjskega in profesionalnega konteksta izhajajo.

Zbrane segmente je mogoče pregledovati na zaslonu ali jih po potrebi tudi natisniti, kar nekaterim raziskovalcem olajša poglobljeno branje in primerjanje izjav.

Analitično pisanje kot del analize

Ko so vsi kodirani segmenti zbrani, sledi njihova sistematična analiza in vsebinsko urejanje. Pred začetkom pisanja je smiselno razmisliti, kakšno vlogo bo imela obravnavana tema v končnem poročilu in kolikšen obseg ji bo namenjen.

Pisanje v tej fazi ni zgolj opisovanje podatkov, temveč analitično in povzemajoče pisanje. Raziskovalec prepoznava različne vidike in dimenzije teme, primerja stališča in izkušnje intervjuvancev, izpostavlja podobnosti in razlike ter razmišlja o možnih razlagah za opažene vzorce.

Besedilo mora biti jasno, zgoščeno in razumljivo. V njem se lahko uporabljajo izbrani citati, ki ponazarjajo ključne ugotovitve in približajo bralcu perspektivo udeležencev raziskave. V tej fazi nastajajo besedila, ki jih je mogoče neposredno uporabiti kot gradnike končnega raziskovalnega poročila.

Če je gradiva zelo veliko, je lahko koristno, da se pred tem pripravijo tematski povzetki po posameznih primerih, ki olajšajo nadaljnjo primerjavo.

Rezultat poglobljene analize je strukturirano besedilo, ki celostno predstavi vsebino izbrane kategorije.

Upoštevanje pogostosti in obsega kategorij

Poleg vsebinske analize je v nekaterih primerih smiselno vključiti tudi kvantitativne vidike kodiranja, zlasti pogostost pojavljanja kategorij ali podkategorij. V MAXQDA je mogoče te podatke prikazati v tabelah ali grafih.

Ali je takšna analiza smiselna, je odvisno od narave raziskovalnega vprašanja. Pri nekaterih temah je informacija o tem, katere vidike intervjuvanci omenjajo najpogosteje, analitično zelo dragocena. Pri manjših vzorcih pa je treba zlasti odstotke uporabljati previdno ali jih celo izpustiti.

Pomembno je razlikovati med frekvencami kodiranih odlomkov in številom primerov (intervjujev), v katerih se določena kategorija pojavi. Ker lahko posamezen intervjuvanec isto temo omenja večkrat, je pri primerjalnih analizah pogosto bolj ustrezno, da so enota analize primeri (dokumenti), ne posamezni odlomki. Po drugi strani pa so frekvence znotraj posameznega primera lahko zelo informativne pri primerovno usmerjeni analizi.

V raziskavi, ki preučuje izkušnje babic pri nudenju podpore ženskam med porodom, je bila kategorija Čustvena podpora porodnici prepoznana kot ena ključnih. V drugem ciklu kodiranja so bile oblikovane podkategorije, kot so Prisotnost, Besedna spodbuda, Pomirjanje in Zagovornišтво porodnice.

Raziskovalec v petem koraku zbere vse odlomke, kodirane s to kategorijo in njenimi podkategorijami, iz vseh intervjujev. Ob tem upošteva tudi podatke o delovnem okolju babic (porodnišnica, babiški center).

Pri analitičnem pisanju ugotovi, da babice iz babiških centrov pogosteje poudarjajo neprekinjeno prisotnost in zagovorništvo porodnice, medtem ko babice iz porodnišnic pogosteje omenjajo verbalno podporo v okviru organizacijskih omejitev.

V besedilu raziskovalec sistematično predstavi te razlike, jih ponazori z izbranimi citati in razmisli o vplivu institucionalnega konteksta na možnost nudenja čustvene podpore. Čeprav so nekatere podkategorije redkeje zastopane, so analitično pomembne in jih raziskovalec ustrezno vključi v interpretacijo.

Analiza pogostosti podkategorij v MAXQDA po korakih

Po zaključnem kodiranju lahko kvalitativno analizo smiselno dopolnimo s prikazom pogostosti kategorij in podkategorij. Takšna analiza ne nadomešča vsebinske interpretacije, temveč jo podpira in omogoča boljši pregled nad razporeditvijo tem v podatkih.

Postopek v MAXQDA: Ustvarjanje grafa pogostosti podkategorij

Analiza pogostosti podkategorij omogoča prepoznavanje najpogosteje obravnavanih tem, primerjavo poudarkov med vsebinskimi vidiki in podporo pisanju rezultatov. Pogostost sama po sebi ne pomeni pomembnosti, temveč jo je treba vedno povezati z vsebinsko interpretacijo in raziskovalnimi vprašanji.

Korak 1: Izbira funkcije

V meniju izberemo zavihek *Codes > Subcode Statistics*, ki omogoča pregled pogostosti uporabe podkategorij pri kodiranju intervjujev. Funkcija je posebej uporabna pri kategorijah z več podkategorijami.

Korak 2: Izbira kategorij in enote analize

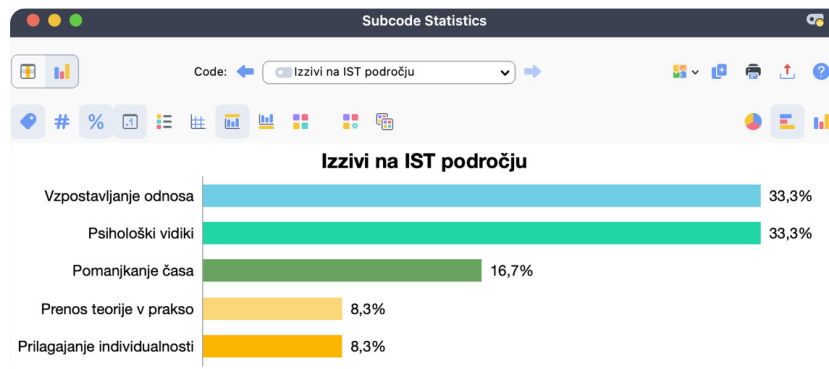
V levem oknu označimo kategorijo ali več kategorij ter kot enoto analize običajno izberemo *Documents (count all subcodes)*. S tem zagotovimo, da se upošteva, v koliko intervjujih se posamezna podkategorija pojavi, ne pa število kodiranih odlomkov. Enota analize »intervju« omogoča bolj uravnoteženo primerjavo med primeri.

Korak 3: Pregled rezultatov v tabeli

V izhodni tabeli s pogostostmi podkategorij lahko preklopite na grafični prikaz. Tabela omogoča hiter pregled in primerjavo podkategorij znotraj glavne kategorije.

Korak 4: Grafični prikaz

Iz tabelarnega prikaza lahko preklopimo v grafikon, ki vizualno ponazori razlike v pogostosti podkategorij. Grafikon je mogoče prilagoditi (absolutne/relativne vrednosti, barve, oznake). Grafični prikazi so uporaben pripomoček za razumevanje vzorcev, ne samostojen dokaz.

Korak 5: Alternativni dostopi

Do statistike podkategorij lahko dostopamo tudi z desnim klikom na kategorijo v *Code System*.

Pogostosti glavnih kategorij analiziramo prek *Analysis > Code Frequencies*.

7.4 Tematski povzetki po posameznem primeru (intervjuju)

Z večanjem števila intervjujev in obsega kodiranih odlomkov postaja analiza kvalitativnih podatkov vse zahtevnejša. Še posebej pri kompleksnih analizah, ki vključujejo več kategorij in njihove medsebojne odnose, delo z izvirnimi, dobesednimi izjavami pogosto ni več učinkovito. **V takšnih primerih je smiselno uvesti tematske povzetke po posameznem primeru kot vmesni analitični korak.**

Tematski povzetki se razlikujejo od parafraz. Parafraziranje poteka neposredno ob besedilu in ne zahteva predhodnega kodiranja. Njegov namen je predvsem razumevanje pomena posameznih izjav. Tematski povzetki pa temeljijo na že izvedenem osnovnem in podrobnem kodiranju. Pri tem se vse izjave posameznega intervjuvanca, ki so povezane z določeno kategorijo, združijo v enoten, vsebinsko zgoščen opis.

S pripravo tematskih povzetkov se odstranijo ponavljajoče se izjave, izločijo manj pomembni deli besedila, bistveno se zmanjša obseg podatkov, vsebina pa se preoblikuje iz vsakdanjega jezika intervjuvancev v strokovni, analitični jezik raziskovalca.

Pomembno je poudariti, da tematskih povzetkov ni treba pripraviti za vse kategorije. Smiselno je, da se omejimo na tiste teme, ki so se v analizi izkazale kot posebej relevantne za raziskovalna vprašanja.

Tematski povzetki predstavljajo vmesno raven analize med obsežnimi kodiranimi odlomki in končno sintezo rezultatov. Na tej ravni postanejo primerjave med primeri preglednejše, omogočeno pa je tudi oblikovanje tabelarnih pregledov in sistematičnih primerjav.

V programu MAXQDA lahko tematske povzetke ustvarjamo s funkcijo *Summary Grid*, ki omogoča sočasni pregled intervjujev, kategorij, kodiranih odlomkov in povzetkov. Ko je povzetek enkrat pripravljen, ga je v nadaljnji analizi mogoče uporabljati namesto izvirnih besedilnih odlomkov.

Obseg in podrobnost tematskih povzetkov nista vnaprej določena. Odvisna sta od količine podatkov, stopnje ponavljanja izjav ter načina nadaljnje uporabe povzetkov. Če so povzetki namenjeni primerjalnim pregledom, naj bodo kratki, jasni in vsebinsko osredotočeni.

Tematski povzetek intervjuja z babico

Raziskovalni kontekst: V kvalitativni raziskavi o porodni podpori izvajamo polstrukturirane intervjuje z babicami, zaposlenimi v porodnišnici. Eno izmed osrednjih raziskovalnih vprašanj je: »Kako babice doživljajo in izvajajo porodno podporo ženskam med porodom?«

V analizi je bila oblikovana glavna kategorija Porodna podpora, z več podkategorijami, kot so:

- Čustvena podpora,
- Informacijska podpora,
- Telesna prisotnost,
- Organizacijske omejitve.

Po zaključenem kodiranju se odločimo, da za to kategorijo pripravimo tematske povzetke po posameznem primeru.

Doživljanje porodne podpore

Babica porodno podporo razume predvsem kot stalno telesno in čustveno prisotnost ob porodnici. Poudarja pomen mirne komunikacije, spodbujanja in prilagajanja potrebam posamezne ženske. Podporo vidi kot ključen element varnega in pozitivnega poroda. Hkrati opozarja na omejitve, povezane s pomanjkanjem časa in kadra, zaradi česar ne more vedno nuditi podpore v obsegu, ki bi si ga želela. Ob tem izraža tudi čustveno obremenjenost, ki spremlja občutek strokovne odgovornosti.

Razlaga primera

V tem tematskem povzetku so vse izjave babice o porodni podpori združene v enoten opis, ne glede na to, kje v intervjuju so bile izrečene. Ponavljajoče se vsebine so strnjene, poudarek pa je na vidikih, ki so neposredno povezani z raziskovalnim vprašanjem. Povzetek je zapisan v strokovnem jeziku raziskovalca in ne vsebuje dobesednih citatov.

Takšen povzetek omogoča enostavno primerjavo z drugimi babicami, pripravo preglednih tabel primerov in oblikovanje sinteznega opisa kategorije Porodna podpora v poglavju z rezultati.

Postopek v MAXQDA: Pisanje tematskih povzetkov po posameznem primeru

Tematske povzetke po posameznem primeru lahko v programu MAXQDA pripravimo s pomočjo funkcije *Summary Grid*. Ta omogoča, da združimo vse kodirane odlomke določenega intervjuvanca, ki se nanašajo na izbrano kategorijo, ter jih strnjeno povzamemo v enoten analitični zapis.

1. Odprite orodje *Summary Grid*. V glavnem meniju izberite *Analysis > Summary Grid*. Odpre se delovno okno, razdeljeno na več preglednih delov.
2. Izberite primer in kategorijo. V levem delu okna je prikazana matrika v obliki *Intervjuji × Kategorije*. Kliknite polje, ki ustreza izbranemu intervjuvancu in kategoriji (npr. *Intervju 1 ×*

Izzivi na IST področju).

3. Preglejte kodirane odlomke. V srednjem delu okna se prikažejo vsi besedilni odlomki izbranega intervjuja, ki so bili kodirani s to kategorijo (in po potrebi tudi s podkategorijami).
4. V desnem spodnjem delu okna zapišite tematski povzetek, ki strnjeno povzema bistvene vsebine teh odlomkov v odnosu do raziskovalnega vprašanja. Povzetek naj bo zapisan v strokovnem jeziku in naj ne vsebuje dobesednih citatov.

Namig: Če s puščico pomanjšate kategorijo, ki vsebuje podkategorije, se v srednjem oknu prikažejo ne le odlomki glavne kategorije, temveč tudi vsi odlomki, kodirani s pripadajočimi podkategorijami. To omogoča celovit pregled vsebine določene teme pri posameznem primeru. Tematski povzetek lahko v nadaljnji analizi uporabljate namesto izvirnih besedilnih odlomkov.

Analiza odnosov med kategorijami

Izhodišče v raziskavi: Predpostavimo, da izvajamo kvalitativno raziskavo o izkušnjah porodnic s porodno podporo, pri čemer smo analizirali intervjuje z babicami. Ena izmed osrednjih raziskovalnih usmeritev je razumevanje, kako so različni vidiki porodne podpore med seboj povezani.

V analizi so bile razvite naslednje kategorije:

- Čustvena podpora (npr. pomirjanje, spodbujanje, občutek slišaniosti),
- Fizična podpora in prisotnost (npr. stalna prisotnost, fizična bližina),
- Občutek varnosti porodnice,
- Organizacijske omejitve (npr. pomanjkanje kadra, časovni pritiski).

Na tej podlagi želimo analizirati odnose med temi kategorijami.

Primer 1: Vsebinski odnos med kategorijami (usmerjena analiza)

Najprej analiziramo vsebinski odnos med kategorijama Čustvena podpora in Občutek varnosti porodnice. Pri tem se osredotočimo na posamezne intervjuje in primerjamo izjave znotraj istega primera.

Primer intervjuja z babico:

Babica poudarja, da se porodnice umirijo, ko imajo občutek, da je babica ves čas prisotna in da jim sproti razlaga potek poroda. Obenem večkrat povezuje svojo čustveno podporo (miren glas, spodbujanje) z večjim zaupanjem porodnic in njihovim občutkom varnosti.

Z analizo vsebine znotraj primera ugotovimo, da se pri tej babici čustvena podpora in občutek varnosti pojavljata kot tesno povezana vidika porodne izkušnje.

Primer 2: Sočasni odnos med kategorijami (ko-pojavitvena analiza)

*V naslednjem koraku analiziramo **sočasno pojavljanje kategorij** v celotnem naboru intervjujev z uporabo orodja Code Relations Browser v MAXQDA.*

Raziskovalno vprašanje je: Katere kategorije se v intervjujih najpogosteje pojavljajo skupaj?

Analiza pokaže:

- pogosto sočasno pojavljanje kategorij Čustvena podpora in Telesna prisotnost babice,*
- pogoste povezave med Čustveno podporo in Občutkom varnosti porodnice,*
- redkejšo sočasno pojavljanje kategorije Organizacijske omejitve z drugimi vidiki podpore.*

Interpretacija:

- Čustvena podpora in telesna prisotnost tvorita jedro porodne podpore, kot jo opisujejo babice.*
- Organizacijske omejitve se pojavljajo bolj ločeno, pogosto kot dodatna razlaga, zakaj idealna podpora ni vedno mogoča.*

Povezovanje vsebinske in ko-pojavitvene analize

Največjo analitično vrednost dosežemo, ko vsebinsko analizo (primerjanje izjav znotraj posameznega intervjuja) **povežemo s ko-pojavitveno analizo** (pregledom vzorcev v celotnem vzorcu). V zgoraj opisanem primeru to pomeni razumeti, *kako* posamezne babice povezujejo čustveno podporo in varnost porodnic, in hkrati ugotoviti, da se ta povezava ponavlja v večini intervjujev.

Povzetek poglavja

Zaključeno kodiranje ne pomeni konca analize, temveč prehod v njeno najpoglabljenejšo fazo, imenovano interpretacija. Po drugem ciklu kodiranja so podatki urejeni v sistem kategorij in podkategorij, ki predstavlja konceptualni okvir analize in pomemben rezultat sam po sebi. Vsi intervjujski odlomki so hkrati neposredno povezani z raziskovalnimi vprašanji, kar omogoča ciljno iskanje odgovorov in oblikovanje novih analitičnih uvidov.

Strukturirane podatke si lahko predstavljamo kot vsebinsko matriko, ki omogoča dva komplementarna pristopa: tematsko analizo (kaj o posamezni temi povedo vsi intervjuvanci) in analizo primera (kako se različne teme povezujejo znotraj posameznega primera). Po kodiranju je nujno načrtovanje nadaljnje analize glede na cilje, obseg raziskave in razpoložljive vire.

Poglobljena analiza se običajno osredotoči na omejeno število ključnih kategorij. Raziskovalec zbere vse relevantne odlomke, jih interpretira in oblikuje analitično besedilo, ki poudari vzorce, razlike in odnose med pojavi. Vizualizacije, pogostosti kod in tematski povzetki po primerih so podporna orodja, ki pomagajo k preglednosti in utemeljeni interpretaciji rezultatov.

08 Pisanje raziskovalnega poročila in dokumentiranje procesa

Pisanje poročila na podlagi kvalitativne raziskave je praviloma zahtevnejše kot pisanje poročila na podlagi kvantitativnih podatkov. Pri kvantitativnih raziskavah so tabele, grafi in statistični kazalniki pogosto ogroditelj besedila, njihova razlaga pa je do določene mere rutinska. Pri kvalitativnih intervjujih pa mora raziskovalec sam oblikovati smiselno zgodbo, ki povezuje podatke, analizo in interpretacijo.

Pišite sproti, od samega začetka analize naprej.

Sprotno pisanje med analizo

Pisanje skozi celoten analitični proces ni le dobra praksa, temveč pomembno prispeva h kakovosti končnega poročila. Zapisi, ki nastajajo med analizo, pogosto predstavljajo neposredne gradnike končnega besedila. Najprimernejši način sprotnega pisanja je uporaba beležk v programu MAXQ-DA, saj ti omogočajo neposredno povezavo med zapisi in izvirnimi podatki:

- **Beležke v dokumentu** (angl. *In-document Memos*): So zapiski ob konkretnih odlomkih intervjujev (podobno kot opombe na robu natisnjene besedila ali listki Post-it). Uporabni so za prve interpretacije, vprašanja in opažanja.
- **Beležke dokumenta** (angl. *Document Memos*): Nanašajo se na posamezen intervju. Vanje lahko shranite metapodatke (datum, kraj intervjuja, vloga intervjuvanca, trajanje) ter povzetke primera ali ključne ugotovitve.
- **Kodne beležke** (angl. *Code Memos*): Služijo opisu kategorij njihovih pomenov, lastnosti, dimenzij in mej. Pomembne so za konsistentnost kodiranja in kasnejšo interpretacijo.
- **Proste beležke** (angl. *Free Memos*): Niso vezane na določen dokument ali kategorijo. Namenjene so razvoju širših idej, hipotez, teoretičnih razmislekov ali povzetkov, ki se nanašajo na celoten projekt.

98

8.1 Slog pisanja in standardi znanstvenega poročanja

Pri pisanju znanstvenih besedil v družboslovju in zdravstvu se kot mednarodni standard uporablja slog APA (American Psychological Association). Čeprav danes večino besedil pišemo na računalniku, je lahko zelo koristno tudi delo z natisnjenimi gradivi. Pri pisanju posameznega poglavja pomaga, da imate ob sebi natisnjene rezultate analize, povzetke kategorij in označeno literaturo. Menjavanje dela na zaslonu in branja s papirja pogosto izboljša preglednost, razmislek in tudi fizično razbremeni raziskovalca. Pisanje je večšina, ki se razvija skozi celotno profesionalno pot. Pri tem lahko pomagajo delavnice znanstvenega pisanja, mentorsko delo in branje kakovostnih znanstvenih ter leposlovnih besedil.

Dobro napisano kvalitativno poročilo ima lahko lastnosti dobre zgodbe: jasno strukturo, notranjo logiko in napetost, ki bralca vodi skozi rezultate. Pri pisanju raziskovalnega poročila si najprej zastavite dve temeljni vprašanji:

- Komu je poročilo namenjeno?
- Kako lahko rezultate predstavim čim bolj razumljivo?

Kljub določeni svobodi mora znanstveno poročilo praviloma slediti uveljavljeni strukturi:

– **Uvod**

V uvodu predstavite raziskovalni problem, umestite študijo v obstoječe raziskave in opišete raziskovalni pristop. Pri obsežnejših delih (npr. diplomsko, magistrsko ali doktorsko delo) je ta del praviloma daljši in pogosto vključuje tudi ločeno teoretsko poglavje.

– **Metode**

V metodološkem poglavju opišete raziskovalni načrt, značilnosti udeležencev, način vzorčenja, zbiranje podatkov in potek analize podatkov. Opis mora biti dovolj natančen, da je raziskovalni postopek pregleden in razumljiv.

– **Rezultati**

Rezultati predstavljajo osrednji del poročila. Pri analizi intervjujev to običajno pomeni predstavitev treh do petih glavnih tem in njihovih medsebojnih povezav. Rezultati naj ne bodo zgolj niz kategorij, temveč smiselno urejena pripoved. Razumevanje olajšajo citati, tabele, sheme in konceptni zemljevidi.

– **Razprava**

V razpravi rezultate interpretirate, jih primerjate z obstoječimi raziskavami, izpostavite omejitve in nakažete možnosti za nadaljnje raziskovanje.

8.1.1 Uporaba citatov v poročilu

Citati intervjuvancev so pri kvalitativnih raziskavah zelo pomembni, saj povečajo verodostojnost, omogočijo vpogled v perspektive udeležencev in naredijo besedilo bolj živo. **Priporočljivo je uporabljati krajše citate**, smiselno vpletene v besedilo, in ne pretiravati (največ približno četrtnina besedila v poglavju z rezultati).

Pomembno je tudi, da se izogibate t. i. anekdotičnosti, kjer se navajajo le izbrani citati brez kritične razprave. Kadar podatki to omogočajo, je treba prikazati tudi različna stališča, protislovja in neskladja med izjavami. To namreč povečuje znanstveno verodostojnost poročila.

Postopek v MAXQDA: Vstavljanje citata iz programa MAXQDA v raziskovalno poročilo

V oknu *Document Browser* označite željeni besedilni odlomek in ga kopirajte v odložišče (z desnim klikom in izbiro *Copy* ali z bližnjico na tipkovnici). Ko citat prilepíte v raziskovalno poročilo, se na koncu citata samodejno doda navedba vira, ki vključuje: skupino dokumentov, ime dokumenta in številko odstavka ali vrstice.

...izobraževanje v učenstvu

Svetovanje v babitvu

...Kvalitetna informacije

...Individualno izobraževanje

...Dodatni viri

...Psihološki vidiki

Izzivi na IST področju

...Prilagoditev individualnosti

17 V: Katero področje izobraževanja žensk in družin vam predstavlja največji izziv in zakaj?

18 O: Najbolj kompleksno se mi zdi pripraviti žensko in par porod, s psihološkega vidika. Ker je res vsaka ženska tako individualna in prinaša res tok ene individualnosti na porod, da to res ne mora bit nekaj, kar bi lahko masovno delal oziroma izobraževal. Vsaka ženska pa doživlja porod na svoj način, zato je pomembno, da se jim res prilagodiš, njihovim željam, potrebam, vključiš njihova prepričanja. In da si jih ob tem v oporo.

Primer, ko besedilo prenesemo v poročilo: *Najbolj kompleksno se mi zdi pripraviti žensko in par porod, s psihološkega vidika. Ker je res vsaka ženska tako individualna in prinaša res tok ene individualnosti na porod, da to res ne mora bit nekaj, kar bi lahko masovno delal oziroma izobraževal. Vsaka ženska pa doživlja porod na svoj način, zato je pomembno, da se jim res prilagodiš, njihovim željam, potrebam, vključiš njihova prepričanja. In da si jih ob tem v oporo. (Intervju 1, Pos. 18)*

Najhitrejši način za prenos že kodiranega odlomka (npr. iz kategorije *citabilni odlomki*) je, da z miško povlečete barvni kodirni trak iz okna *Document Browser* ali *Retrieved Segments* neposredno v besedilo poročila. Razvoj kategorij, delo s sistemom kategorij in kodiranje podatkov so temeljni koraki analize kvalitativnih intervjujev. Glede na obseg in zahtevnost tega dela bi bilo zgolj štetje pogostosti kategorij preveč poenostavljen pristop.

Čeprav je razmeroma enostavno pripraviti tabele ali stolpčne diagrame, naj imajo takšni kvantitativni prikazi le podporno vlogo. V ospredju mora ostati kvalitativna razlaga, kar pomeni pojasnjevanje pomena kategorij, opisovanje odnosov med njimi in oblikovanje razlag, vzorcev, hipotez ali modelov. Pri kvalitativni analizi se zato ne osredotočamo le na to, *kako pogosto* se nekaj pojavi, temveč predvsem na to, *kako* in *zakaj* se pojavi.

Številke in pogostost

Tudi v kvalitativnem raziskovanju v babištvo imajo lahko številke pomembno vlogo. Smiselno je šteti tisto, kar je mogoče šteti, saj s tem bolje prikažemo pomen posameznih ugotovitev. Pomembna je razlika, ali na primer 3 ali 32 od 45 intervjuvanih nosečnic omenja strah pred porodom. Bralci tako lažje razumejo, kako pogoste so določene izkušnje ali mnenja, kar prispeva k jasnejši in bolj pregledni predstavitvi rezultatov.

Pri tem pa je treba razlikovati med ravnijo posameznika in ravnijo vzorca. Na ravni posameznika pogostost omenb ne pomeni nujno tudi pomembnosti. Če intervjuvanec pogosto govori o svojem okolju prijaznem vedenju, to še ne pomeni, da je to zanj osrednja vrednota. Zato je treba pomen števil vedno kritično presojati. Splošno velja: čim bolj se analiza oddaljuje od izvirnih raziskovalnih vprašanj, tem manj informativne so številke. Pogostosti so lahko koristna dodatna informacija, vendar je treba njihovo uporabo vsakič znova utemeljiti.

Pogosta kritika kvalitativnega raziskovanja je omejena možnost posploševanja. Vzroki za to so predvsem majhni vzorci in nenaključno vzorčenje. Zato kvalitativne raziskave ne omogočajo statističnega posploševanja, kot ga poznamo v kvantitativnih raziskavah. Vendar pa za razumevanje in razlago pojavov ni vedno potreben velik vzorec. Že manjše število intervjujev lahko omogoči prepoznavanje vzorcev in razvoj empirično utemeljenih razlag ali modelov. To na primer pomeni, da študija z desetimi intervjuji ne more opisovati razmer v celotni državi, lahko pa prispeva k razvoju razlagalnega (kavzalnega) modela, ki ga je mogoče kasneje preveriti v večjih raziskavah. Prenos rezultatov v druge kontekste je torej mogoč, vendar mora biti argumentiran z jasno primerjavo raziskovalnih okolij in pogojev.

Perspektiva primera

Perspektivo posameznih primerov lahko v poročilo vključimo na več načinov:

- **Opis izbranih primerov**

V poročilu lahko predstavimo nekaj posebej značilnih ali raznolikih primerov. Takšni opisi bralcu omogočajo celosten vpogled v raziskovani pojav.

- **Začetek rezultatov s primeri**

Pogosto je smiselno, da se poglavje z rezultati začne s primeri, šele nato sledi tematsko (kategorijsko) urejena predstavitev. Tako bralec lažje razume kontekst.

- **Oblikovanje tipologije**

Kadar raziskava prepoznava različne tipe udeležencev (npr. glede potreb, strategij ali odzivov), je mogoče oblikovati tipologijo. Tipi se lahko ponazorijo z opisi intervjuvancev, ki jih najboljše predstavljajo.

Opisovanje ali interpretacija?

Vsi rezultati empiričnega raziskovanja zahtevajo interpretacijo. Podatki sami po sebi ne govorijo, ne v kvantitativnih in še manj v kvalitativnih raziskavah. Pri kvalitativni analizi zato ni dovolj ponavljanje izjav intervjuvancev. **Potrebni so povzemanje, primerjanje, razlikovanje, prepoznavanje vzorcev in oblikovanje razlag.** Hkrati pa interpretacija ni neomejena. Vsaka razlaga mora biti argumentirana in utemeljena v podatkih.

Podatki so vedno merilo presoje: interpretacija mora biti podprta z jasnimi dokazi iz analiziranega gradiva.

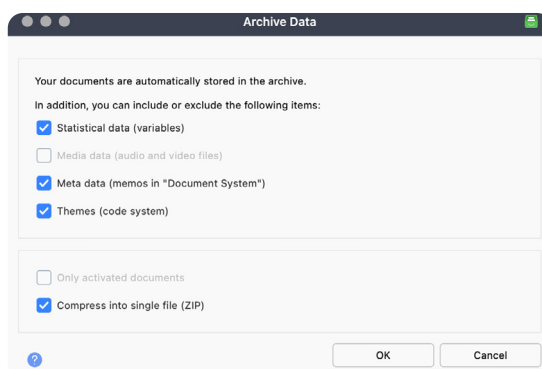
8.2 Arhiviranje podatkov in dokumentiranje analitičnega procesa

Zlasti pri diplomskem in magistrskem delu ter doktorski disertaciji ali večjih raziskovalnih projektih se neizogibno pojavijo vprašanja, povezana z arhiviranjem podatkov in dokumentiranjem raziskovalnega procesa. Arhiviranje podatkov zato ni le tehnično opravilo, temveč pomemben del raziskovalne odgovornosti in znanstvene integritete.

Postopek v MAXQDA: Arhiviranje projekta v programu MAXQDA

Program MAXQDA omogoča sistematično arhiviranje podatkov z uporabo funkcije *Archive Data*. S to funkcijo se celoten projekt shrani v pregledni mapni strukturi, ki omogoča kasnejšo uporabo podatkov.

V zavihku *Home* kliknite funkcijo *Archive Data*. Kot možnost izberite *Compress into single file (ZIP)*, s čimer se vsi izvoženi podatki združijo v eno stisnjeno datoteko.

Namig: Z uporabo funkcije *Home > Save Anonymized Project As* lahko ustvarite kopijo projekta MAXQDA, v kateri so vsi besedilni odlomki, kodirani z izbranimi kodami, samodejno nadomeščeni z oznako XXX. Ta možnost predpostavlja, da so vsi odlomki, ki jih je treba anonimizirati, predhodno označeni s posebnimi kodami

Podatki se shranijo v jasno strukturiranih mapah, pri čemer se ohrani razdelitev na skupine dokumentov, kot je bila vzpostavljena v projektu. **Arhivirani so tako izvorni podatki kot tudi pripadajoči metapodatki.** Po želji je mogoče ustvariti tudi stisnjeno ZIP-datoteko, kar olajša shranjevanje in prenos. Podatki so izvoženi v standardnih in splošno dostopnih formatih, kot so: DOCX (Word),

PDF, XLSX (Excel), MP4 (video).

Poleg besedil intervjujev je mogoče v arhiv vključiti tudi:

- **dokumentne spremenljivke**, kot so sociodemografski in kontekstni podatki,
- **zvočne in video posnetke**, povezane z intervjuji,
- **beležke iz sistema dokumentov**, ki običajno vsebujejo pomembne zapiske o projektu, poteku raziskave in analizi,
- **sistem kod**, skupaj z kodnimi beležkami, ki dokumentirajo pomen in razvoj kategorij.

Arhiviranje podatkov omogoča transparentnost raziskovalnega procesa, podpira ponovljivost in nadaljnjo uporabo podatkov ter je pomemben del etičnega in odgovornega raziskovanja. Pri zaključnih delih in raziskovalnih projektih je zato priporočljivo, da že med analizo razmišljate o tem, kako bodo podatki shranjeni, dokumentirani in morebiti ponovno uporabljeni.

8.3 Zaključna refleksija: pisanje in dokumentiranje raziskav v babištvu

V babištvu ima kvalitativno raziskovanje posebno vrednost, saj omogoča poglobljen vpogled v doživljanje žensk, partnerjev in babic, v odnose, odločitvene procese ter pomen podpore v obpordnem obdobju. Pisanje raziskovalnega poročila v tem kontekstu ni zgolj tehnični korak, temveč del strokovne refleksije klinične prakse.

Sprotno pisanje beležk med analizo intervjujev z babicami ali porodnicami omogoča, da raziskovalec:

- ozavesti lastne strokovne in klinične predpostavke,
- loči med tem, kaj udeleženke povedo, in tem, kako to kot strokovnjak razume,
- postopno razvija razlage, ki so utemeljene v podatkih in hkrati klinično smiselne.

V raziskavah s področja babištva se pogosto srečujemo z bogatimi, čustveno obarvanimi pripovedmi (npr. o porodni podpori, občutku varnosti, avtonomiji pri odločanju). **Prav zato je pomembno, da so rezultati predstavljeni jasno, strukturirano in spoštljivo**, z uporabo skrbno izbranih citatov, ki ponazarjajo ključne ugotovitve, ne da bi razkrivali identiteto udeleženk.

Dokumentiranje analitičnega procesa vse od transkripcijskih pravil, razvoja kategorij do refleksivnih zapiskov, prispeva k transparentnosti raziskave in omogoča presojo kakovosti raziskovalnega dela. To je še posebej pomembno v kliničnem okolju, kjer se raziskovalne ugotovitve pogosto uporabljajo kot podlaga za izboljšanje babiške obravnave, razvoj modelov porodne podpore, izobraževanje babic in drugih zdravstvenih delavcev ter oblikovanje priporočil, usmerjenih v žensko in družino.

Arhiviranje podatkov po zaključku raziskave ima v babištvu dodatno etično razsežnost. Zagotavljanje anonimnosti, varovanja občutljivih podatkov in možnosti ponovne uporabe podatkov v izobraževalne ali raziskovalne namene podpira razvoj na dokazih temelječe babiške prakse.

Povzetek poglavja

Pisanje poročila pri kvalitativnih raziskavah zahteva več kot zgolj predstavitev podatkov, saj mora raziskovalec oblikovati smiselno in utemeljeno analitično pripoved. Priporočeno je sprotno pisanje skozi ves proces analize, predvsem z uporabo beležk, ki omogočajo povezavo med podatki, kodami in interpretacijami ter povečujejo preglednost in reflektivnost raziskave. Različne vrste beležk (ob dokumentih, kodah ali kot proste beležke) pomagajo ohranjati doslednost in sledljivost analitičnih odločitev.

Raziskovalno poročilo praviloma sledi ustaljeni strukturi (uvod, metode, rezultati, razprava) in znanstvenim standardom pisanja. Rezultati so predstavljeni skozi ključne teme, ki so interpretirane, primerjane in podprte z izbranimi citati intervjuvancev. Citati povečujejo verodostojnost, vendar ne nadomeščajo analize.

V kvalitativnem raziskovanju imajo številke le podporno vlogo; v ospredju je razlaga pomenov in vzorcev. Dokumentiranje in arhiviranje podatkov ter analitičnega procesa sta bistvena za transparentnost, etično odgovornost in prenosljivost ugotovitev, kar je v babištvu še posebej pomembno za razvoj strokovne prakse.

Literatura

Ahmed, S. K., Mohammed, R. A., Nashwan, A. J., Ibrahim, R. H., Abdalla, A. Q., Ameen, B. M. M., & Khdir, R. M. (2025). Using thematic analysis in qualitative research. *Journal of Medicine, Surgery, and Public Health*, 6, 100198. <https://doi.org/10.1016/j.glmedi.2025.100198>

Atchan, M., Davis, D., & Foureur, M. (2016). A methodological review of qualitative case study methodology in midwifery research. *Journal of Advanced Nursing*, 72(10), 2259–2271. <https://doi.org/10.1111/jan.12946>

Banjac, M. (2020). Uvod v kvalitativne metode zbiranja podatkov: Opazovanje, intervju in fokusna skupina. Založba FDV.

Bazeley, P. (2017). Integrating analyses in mixed methods research. Sage. <https://doi.org/10.4135/9781526417190>

Bernard, H. R. (2013). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (2nd ed.). Sage.

Bingham, A. J. (2023). From data management to actionable findings: A five-phase process of qualitative data analysis. *International Journal of Qualitative Methods*, 22, 16094069231183620. <https://doi.org/10.1177/16094069231183620>

Bowling, A. (2023). *Research methods in health: Investigating health and health services*. Open University Press.

Braun, V., & Clarke, V. (2022). *Thematic analysis: A practical guide to understanding and doing*. Sage.

Bryant, A. (2019). *The varieties of grounded theory*. Sage.

Bryant, A., & Charmaz, K. (Eds.). (2011). *The SAGE handbook of grounded theory*. Sage. <https://doi.org/10.4135/9781446249215>

Bryman, A. (2006). Integrating quantitative and qualitative research: How is it done? *Qualitative Research*, 6(1), 97–113. <https://doi.org/10.1177/1468794106058877>

Charmaz, K., & Thornberg, R. (2021). The pursuit of quality in grounded theory. *Qualitative Research in Psychology*, 18(3), 305–327. <https://doi.org/10.1080/14780887.2020.1780357>

Clarke, V., & Braun, V. (2013). Teaching thematic analysis: Overcoming challenges and developing strategies for effective learning. *The Psychologist*, 26(2), 120–123.

Cluett, E. R., & Bluff, R. (2005). *Principles and practice of research in midwifery*. Churchill Livingstone.

Coates, W. C., Jordan, J., & Clarke, S. O. (2021). A practical guide for conducting qualitative research in medical education: Part 2—Coding and thematic analysis. *AEM Education and Training*, 5(4), e10645. <https://doi.org/10.1002/aet2.10645>

Copnell, B., & McKenna, L. (2020). *Fundamentals of nursing and midwifery research: A practical guide for evidence-based practice*. Routledge.

Corbin, J., & Strauss, A. (2015). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (4th ed.). Sage.

- Creswell, J. W.** (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). Sage.
- Creswell, J. W.** (2015). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Pearson.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D.** (2022). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (6th ed.). Sage.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L.** (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). Sage.
- Delve. (n.d.)**. The essential guide to coding qualitative data. Retrieved January 30, 2026, from <https://delvetool.com/guide>
- Dresing, T., & Pehl, T.** (2015). *Praxisbuch Interview, Transkription & Analyse* (6. Aufl.). Eigenverlag. <https://www.audiotranskription.de/praxisbuch>
- Dusi, D., & Stevens, P.** (2022). Thematic analysis: An analytical method in its own right. In U. Flick (Ed.), *Qualitative data analysis: Key approaches* (pp. 293–316). Sage.
- Finlay, L.** (1998). Reflexivity: An essential component for all research? *British Journal of Occupational Therapy*, 61(10), 453–456. <https://doi.org/10.1177/030802269806101005>
- Flick, U.** (2017). *Doing grounded theory*. Sage.
- Flick, U.** (2018). *Designing qualitative research* (2nd ed.). Sage.
- Flick, U.** (2021). *Doing interview research: The essential how-to guide*. Sage.
- Gizzi, M. C., & Rädiker, S. (Eds.)**. (2021). *The practice of qualitative data analysis: Research examples using MAXQDA*. MAXQDA Press. <https://doi.org/10.36192/978-3-948768058>
- Guest, G., MacQueen, K. M., & Namey, E. E.** (2012). *Applied thematic analysis*. Sage. <https://doi.org/10.4135/9781483384436>
- Hall, H. G., McKenna, L. G., & Griffiths, D. L.** (2012). Applying grounded theory to midwifery research problems. *International Journal of Childbirth*, 2(2), 119–128.
- Hollway, W., & Jefferson, T.** (2000). Doing qualitative research differently: Free association, narrative and the interview method. Sage.
- Jacob, S. A., & Furgerson, S. P.** (2012). Writing interview protocols and conducting interviews: Tips for students new to the field of qualitative research. *The Qualitative Report*, 17(42), 1–10.
- Janssen, M., Stamann, C., Eickelmann, B., & König, J.** (2019). Qualitative Inhaltsanalyse – Versuch einer Begriffsbestimmung. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 20(3). <https://doi.org/10.17169/fqs-20.3.3335>
- Kelle, U.** (2015). Mixed methods. In U. Flick (Ed.), *The SAGE handbook of qualitative data analysis* (pp. 582–599). Sage.
- Kordeš, U., & Smrdu, M.** (2015). *Osnove kvalitativnega raziskovanja*. Založba Univerze na Primorskem. <https://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-6963-98-5.pdf>
- Kuckartz, U.** (2014a). *Qualitative text analysis: A guide to methods, practice and using software*. Sage.
- Kuckartz, U., & Rädiker, S.** (2019). *Analyzing qualitative data with MAXQDA: Text, audio, and video*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-15671-8>
- Kuckartz, U., & Rädiker, S.** (2021). Using MAXQDA for mixed methods research. In A. J. Onwuegbuzie & R. B. Johnson (Eds.), *The Routledge reviewer's guide to mixed methods analysis* (pp. 305–318). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203729434-26>
- Kuckartz, U., & Rädiker, S.** (2023). *Qualitative content analysis: A guide to methods, practice and using software*. Sage.
- Mathis, W. S., Zhao, S., Pratt, N., Weleff, J., & De Paoli, S.** (2024). Inductive thematic analysis of healthcare qualitative interviews using open-source large language models: How does it compare to traditional methods? *Computer Methods and Programs in Biomedicine*, 255, 108356. <https://doi.org/10.1016/j.cmpb.2024.108356>

- Mažgon, J.** (2020). Razvoj akcijskega raziskovanja na temeljnih postavkah kvalitativne metodologije. Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Nyanchoka, L., Tudur Smith, C., Fenton, M., & Clarke, M.** (2019). Key stakeholders' perspectives and experiences with defining, identifying and displaying gaps in health research: A qualitative study protocol. *BMJ Open*, 9(7), e027926. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2018-027926>
- Rädiker, S., & Gizzi, M. C.** (2024). The practice of qualitative data analysis: Research examples using MAXQDA (Vol. 2). BoD – Books on Demand.
- Rädiker, S., & Kuckartz, U.** (2020a). Analyzing open-ended survey questions with MAXQDA: Step-by-step. MAXQDA Press.
- Rädiker, S., & Kuckartz, U.** (2020b). Focused analysis of qualitative interviews with MAXQDA. MAXQDA Press. <https://doi.org/10.36192/978-3-948768-07-2>
- Rees, C.** (2011). Introduction to research for midwives. Elsevier.
- Richards, L.** (2015). Handling qualitative data: A practical guide (3rd ed.). Sage.
- Saldaña, J.** (2021). The coding manual for qualitative researchers (4th ed.). Sage.
- Seidman, I.** (2019). Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences (5th ed.). Teachers College Press.
- Skjott Linneberg, M., & Korsgaard, S.** (2019). Coding qualitative data: A synthesis guiding the novice. *Qualitative Research Journal*, 19(3), 259–270. <https://doi.org/10.1108/QRJ-12-2018-0127>
- Stamann, C., Janssen, M., Schreier, M., & König, J.** (2020). Qualitative Inhaltsanalyse – Stand der Dinge. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 21(1). <https://doi.org/10.17169/fqs-21.1.3434>
- MAXQDA.** (2026). Thematic analysis: Step-by-step guide. MAXQDA Research Guides. <https://www.maxqda.com/research-guides/thematic-analysis>
- Univerza v Ljubljani. (n.d.)**. Etika v raziskovanju na Univerzi v Ljubljani: Obveščeno soglasje – navodila za pripravo. Retrieved January 30, 2026, from https://www.uni-lj.si/raziskovalno_in_razvojno_delo/etika_in_integriteta_v_raziskovanju/
- Wa-Mbaleka, S.** (2019). Ethics in qualitative research: A practical guide. *International Forum*, 22(2), 116–132.
- Williams, M., & Moser, T.** (2019). The art of coding and thematic exploration in qualitative research. *International Management Review*, 15(1), 45–55.
- Witzel, A.** (2000). The problem-centered interview. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 1(1). <https://doi.org/10.17169/fqs-1.1.1132>
- Woolf, N. H., & Silver, C.** (2018). Qualitative analysis using MAXQDA: The five-level QDA method. Routledge.